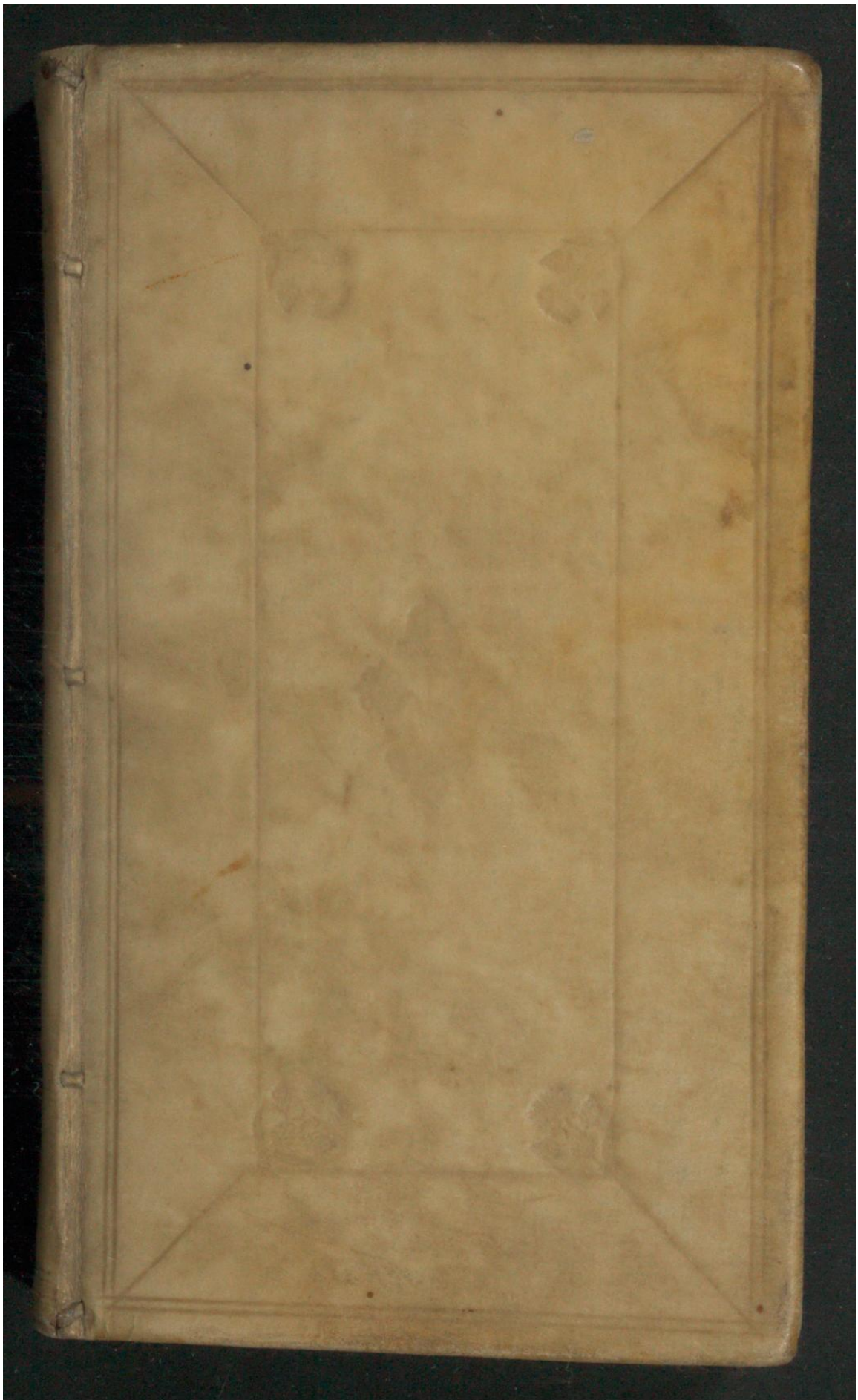

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

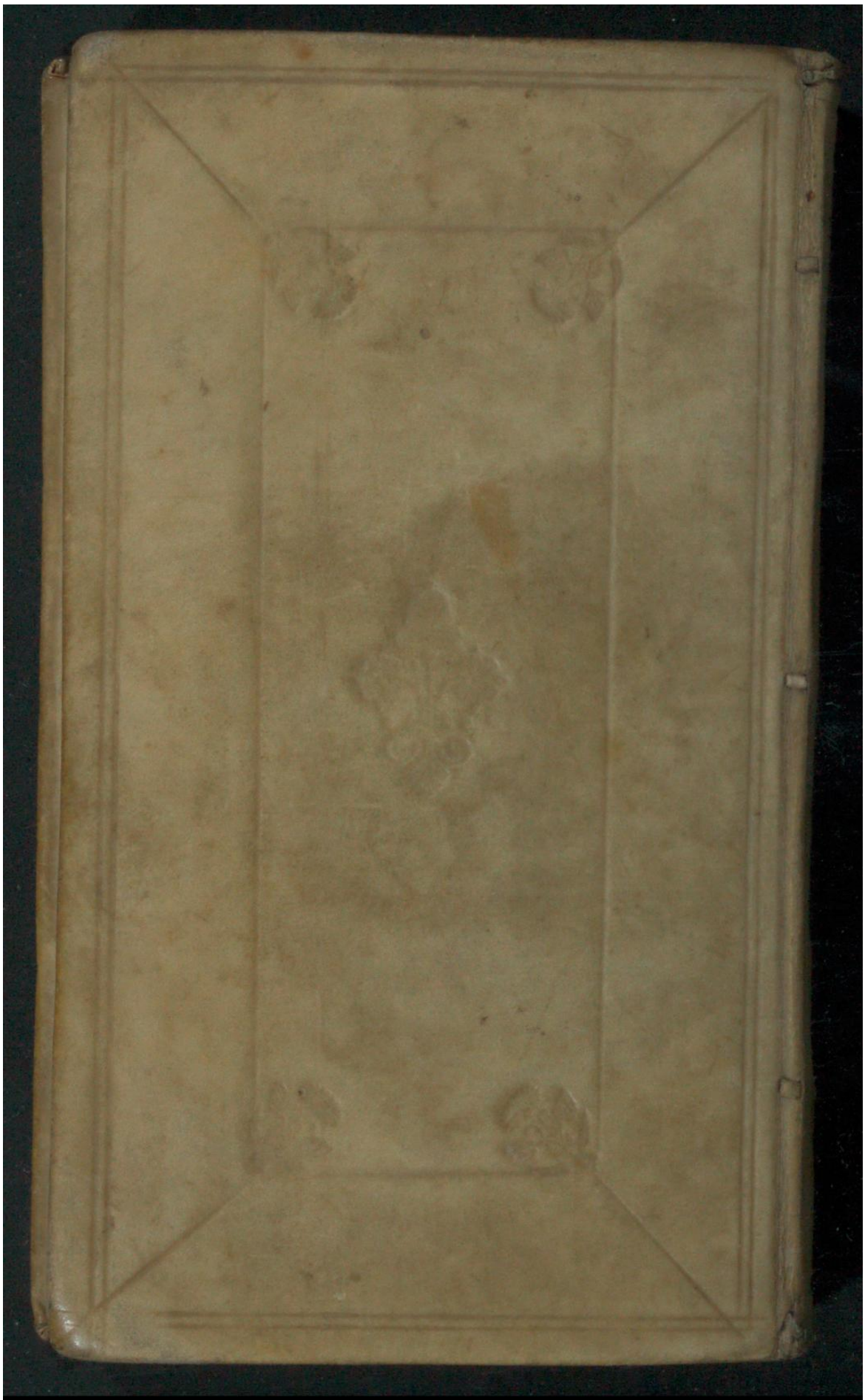

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

26 B 12

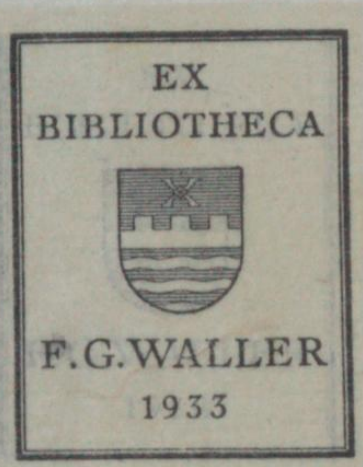

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

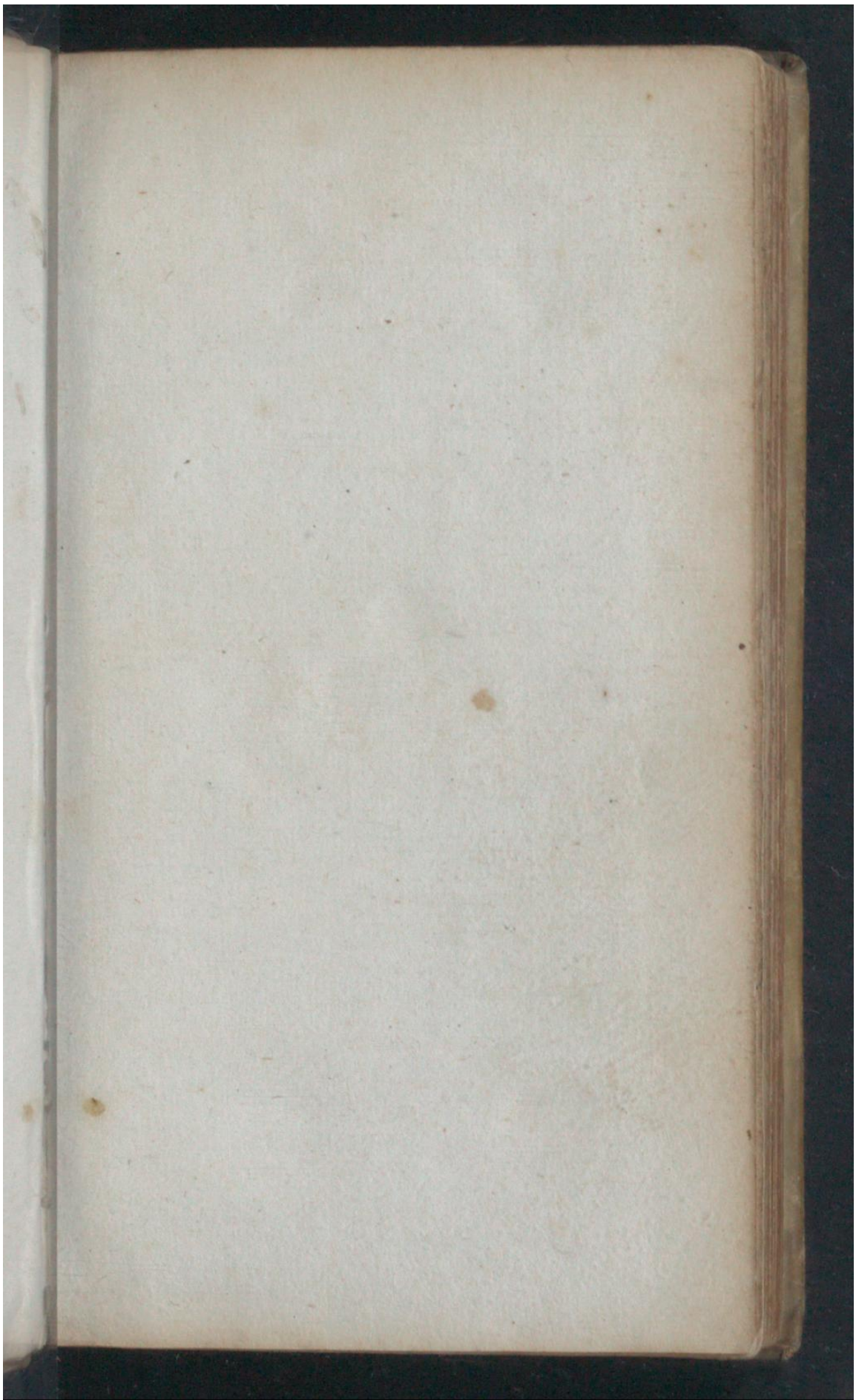

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

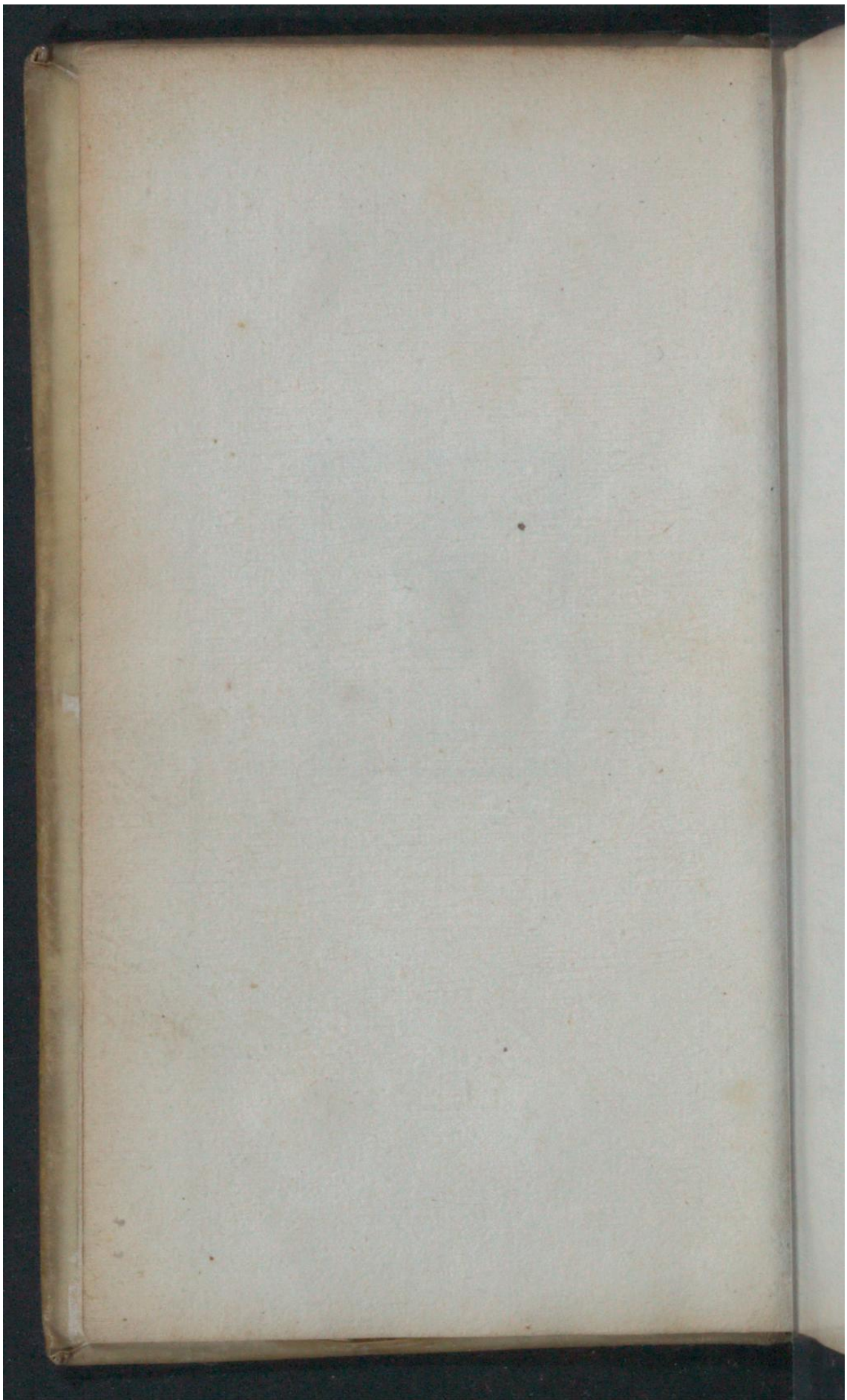

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

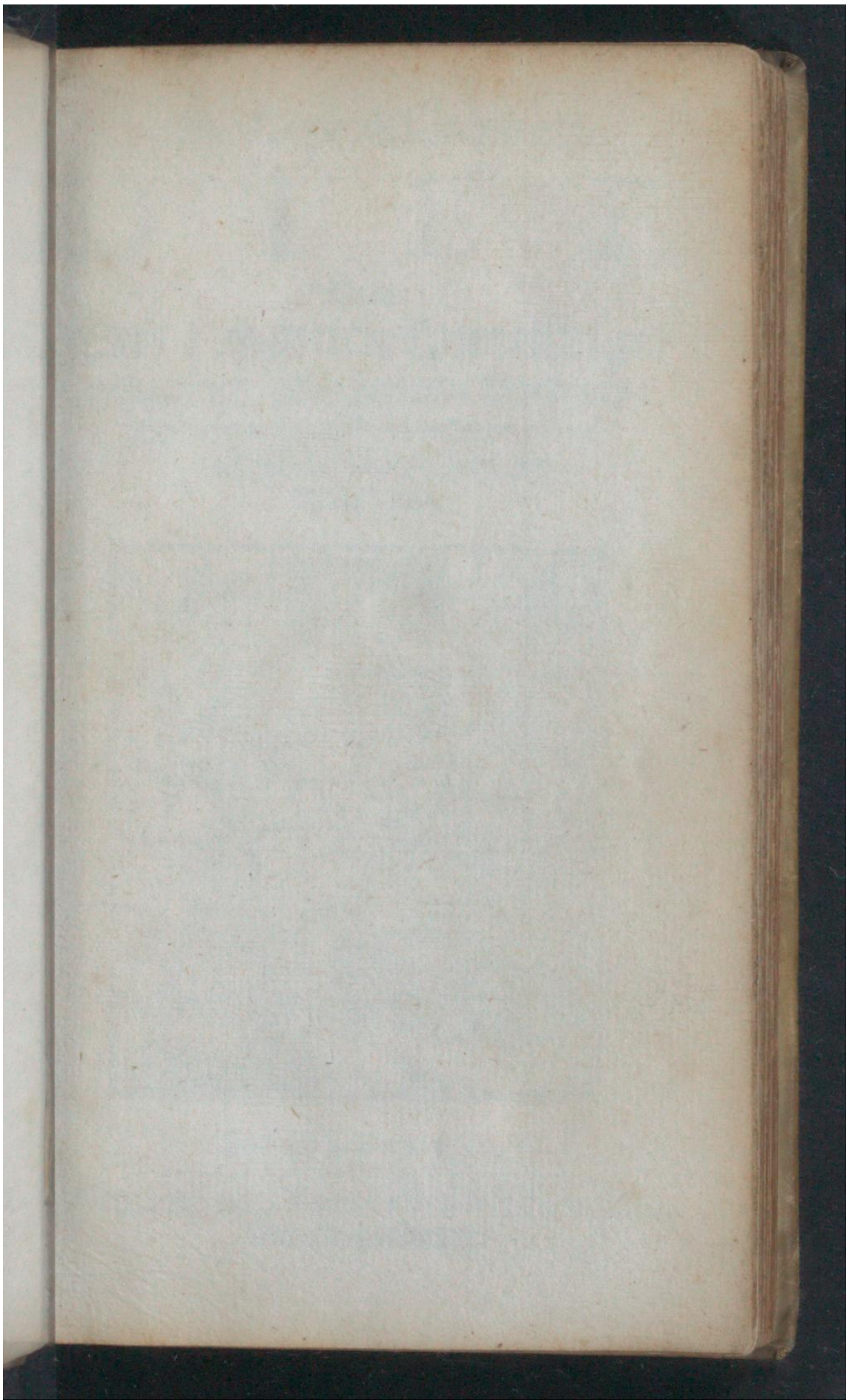

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

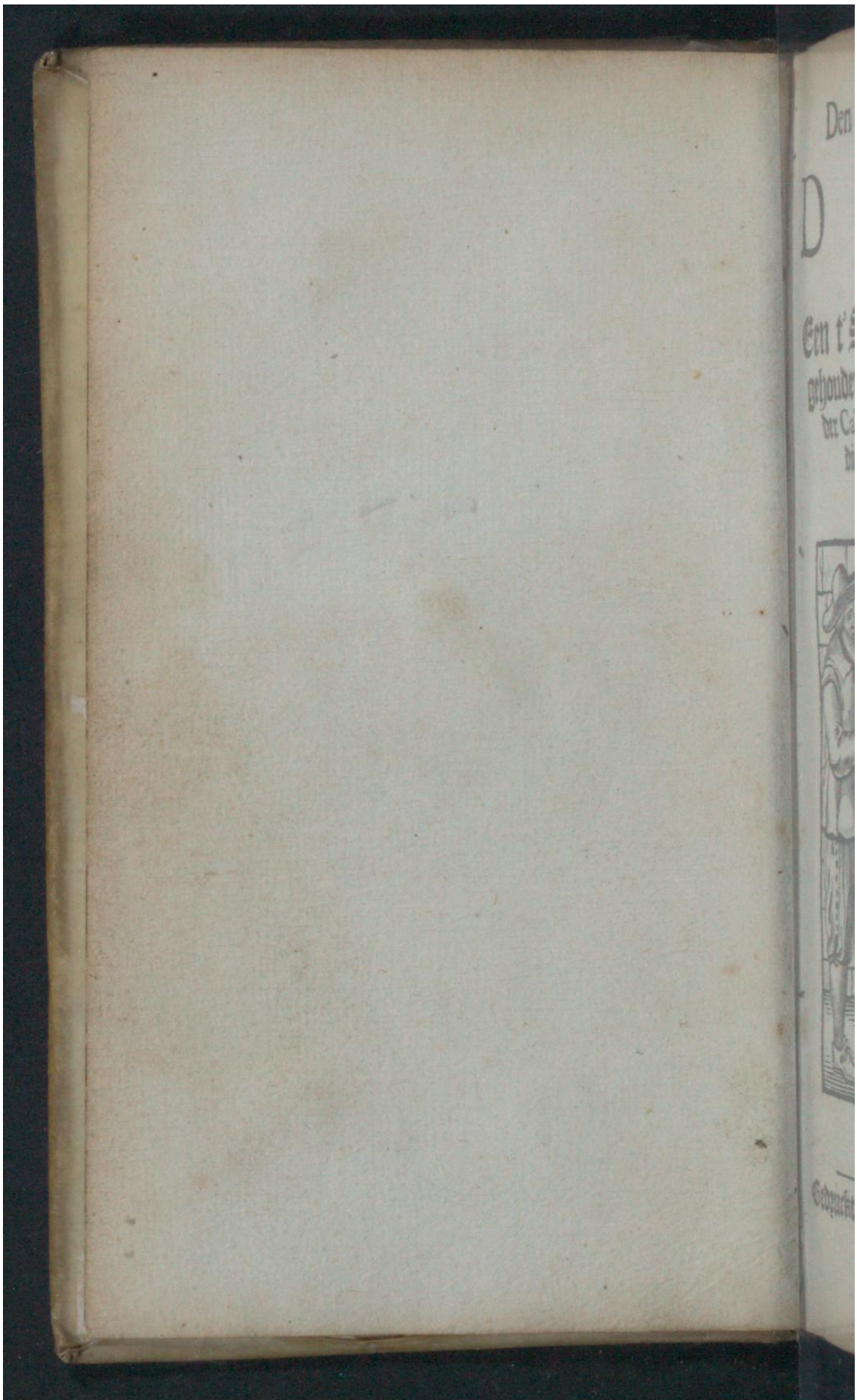

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Den Gepredestineerden

DIEF,

Ofte,

Een t'Samen-spreckinge/ gehouden tusschen een Predicant der Calvinus-gesinde ende een Dief, die gesententieert was om te sterven.

Tot HAMBURGH,

Gedruckt voor Barent Adriaensz Barentsma, Boeck-verkooper.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Aen den Leſer.

CHriſtelijcke Leſer, deſe t'Samen-ſprekinge welcke wy hier aen den dagh gheven, ſal miſſchien wat wonderlijcken in de ooren van eenighe klincken, als die onghewoon zijn ſulcke leer-ſtucken te hooren; doch verwondert u niet te haeſtigh, want 'tgene hier van den Dieff wordt geſuſtineert ende ghedreven, moet ghy niet nemen, als of wy daer mede wilden ſeggen, datter ſulcke Leere in de heylighe Schriftuere ware te halen. Gantſch niet, maer 't gene hy hier ſpreeckt, is alles conform, ja zijn de eyghene woorden van ſulcke Leeraren die by de Calvinus-geſinde voor de treffelijckſte en ſuyverſte ghehouden worden, welck gevoelen wy houdende zijn, voor gantſch grouwelijck, ende die de Euangeliſche Godtſaligheyt gantſch omſtoot, ende den menſche een gantſche ruyme bane maeckt tot alle Goddeloosheydt. Vele luyden zijnder die niet verder ſiende dan haer de neus langh is, niet en mercken de ſchadelijckheydt en grouwelijckheydt van de Leere, ick meene de Leere vande preciſe en harde Predeſtinatie, welcke ons beweeght heeft deſe t'Samen-ſprekinge aen den dagh te geven, op dat een yeder daer uyt mochte leeren verſtaen, hoe ſeer een yder ſich heeft te wachten, ſo voor ſulcken Leere, als oock voor ſoodanighe Leeraren die deſelve leeren, ſchrijven en drijven. Al luydt den tytel wat vreemt, ſtoot u daer niet aen, want het gewis is dat menigh menſche, op den Kerf-ſtock van deſe Leere, ſich niet alleen begheven heeft tot ſtelen en roven, maer oock wel tot mooorden, en andere ſchandelicke feyten, ende wy wilden wel dat de experientie ons niet alreede veel exempelen hadde ghegheven; ſoo dat dit aenghemerckt zijnde, deſen tijtel recht op de materie, die hier verhandelt wordt, paſt. Hier mede zijt Gode bevolen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

De namen der Leeraren, by den welcken de Leere der preciſe Predeſtinatie werdt gedreven, ende in dit Tractaet worden aengheweſen.

IOhannes Calvinus,
Theodorus Beza. beyde Leeraren tot Geneve.
Amandus Polanus, Profeſſor tot Bazel.
Guilhelmus Perkins, Enghels Doctor:
Rennecherus, Profeſſor der Hebreeuſche Tale tot Leyden, en oock Predicant.
Zwinglius, Profeſſ. en Predicant tot Zurich in Switſer-lant.
Petrus Martyr, Profeſſor t'Oxfort en te Zurich.
H. Zanchius, Profeſſor tot Nieu-ſtadt in de Pfalts. Muſculus
Paræus, Profeſſor tot Heydelbergh.
Toſſanus, Profeſſor en Predicant tot Heydelbergh.
G. Bucanus, Profeſſor tot Loſanne onder Bern.
H. Sturmius, Profeſſor tot Leyden.
Johannes Piſcator, Profeſſor in't Graefſchap van Naſſouw.
Marloratus, Predicant tot Rouaen.
Bucerus, Profeſſor tot Oxfort.
Nicaſius van der Schuere, Predicant tot Ghent.
De Colloquenten vander Contra-Remonſtranten zijde, welcke zijn geweeſt deſe ſes naevolgende.
Petrus Plantius, Predicant tot Amſterdam.
Joannes Boogaert, in ſijn leven Predicant tot Haerlem.
Libertus Fraxinus, in ſijn leven Predicant ten Briel.
Ruardus Acronius, in ſijn leven Predicant tot Schiedam.
Feſtus Hommius, Predicant tot Leyden.
Johannes Becius, Predicant tot Dordrecht.
Jacobus Triglandus, Predicant tot Amſterdam.
Cornelius Geſelius, in ſijn leven leſt Predicant tot Edam.
Adrianus Smoutius, eertijdts Predicant tot Rhoon.
Donganus, Predicant tot Arnhem.
Reynier Donteklock, in ſijn leven Pred. tot Delft en Briel.
D. Franciſcus Gomarus. Profeſſor tot Groeningen.
Bernardus Buſſchoff, Predicant tot Uytrecht.
Damman, Predicant tot Zutphen.
Petrus nieuwenrode, Predicant tot Rotterdam.
Johannes Urbanus, Predicant tot Hattem.
Anthonius Tyſius, Profeſſor tot Harderwijck.
Ruppertus Sixti, Predicant in de Ramen tot Hoorn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Den gepredeſtineerden Dief,

Ofte:

Een t' Samen-ſpreckinge/ gehouden tuſſchen een Predicant der Calvinus-geſinde eñ een Dief, die geſententieert was om te ſterben.

Predicant.

GOdt verleene u goeden avont jongh-man: hoe ſtaet het leven met u?

Dief. Al na de almachtige Godt/ die alles na ſijn wille doet van eeuwigheyt over my beſloten heeft/ ende in tijde uytvoert.

Predic. Dat is recht/doch daerentuſſchen iſt my een groote droefheyt/ ende ſonder twijffel u aldermeeſt/dat ghy hier dus vaſt geſloten ſit / ende nu kortſ niet anders dan den ſchandelijcken doot te verwachten hebt.

Dief. Dat is wel waerachtig/doch weet ick niet oft reden is/dat ghy of ick ſo ſeer bedroeft behoorden te zijn om mijne doot/ overmits het my eñ by namen u niet gewis en is/ of ick van eeuwigheydt door een onveranderlick beſlupt van God gepredeſtineert ben ter eewiger verdoemeniſſe.

Predicant. Daer ſullen wy ſlus van ſpreecken: doch overmidts ghy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

morgen hangen moet / ende ick by u ben gesonden om te sien of ick u metten Moordenaer in het Paradijs mochte helpen ; laet my eerst eens hooren wat sonden ghy al bedreven hebt / op dat ick alsoo des te bequamer mijn vermaninge aen u mochte doen / tot zalighedt van u ziele.

Dief. Dat wil ick gaerne doē / wilt ghy maer de patientie verleenen om dat al aen te hooren. Mijn Ouders hebbē my in mijn jonckheyt ter scholen gehoudē / eñ daer na op een Academie willen senden: Maer tot Leyden was de Academie vol ketterie / eñ tot Franiker droncken de Studentē als tempeliers / en vochtē als krijgslupden: Doch onsen Predicant rade dat mē my na Franiker soude sendē / want het beter was eē donckaert en krijgsman te worden als een ketter / overmits dese de ziele verlept en doodet / en d'ander alleen 'tlichaem. Hier op kreegh ick de benedictie / en trock na Franiker ; daer was't bier so lecker / de wijn so goeden koop / en 't geselschap soo soet / dat ick al mijn gelt verteerde met vreugde / maer so haest mijn ouders vernomē haddē dat ick so in Bacchus Boecken studeerde / ontboden sy my t'huys / eñ sondē my na Vranckrijck / daer de lupdē soberberlick drinckē / en schande is dronckē te

kē te zÿn. Doch ick trock na Parÿs daer volcxken is van alle soozten; de wÿn wasser soo goede koop / dat ick meende my rÿck te dzinckē / des liep ick doozgaens met een nat zeplt̄jē/en besocht de schoone Vzoukens. Maer ick maeckte het soo bont dattet mÿn Ouders vernomen en mÿn wissel op Geneve besteldē/my gebiedende der waerts te trecken/en daer te blÿvē: Want onse Predicant hadde mÿn Ouders wÿs gemaeckt dat het een heplighe Stadt was / daer men niet mocht dzoncken dzinckē / noch dansen/noch hoerērē/of dier gelÿcke boeverp bedzÿven/so dat de goede lupdē meenden ick soude daer als Samuel met Eli in dē Tempel Gods wonē. Ick moeste derwaerdts / of anders was de kas geslotē. Ick daer gekomen zÿnde/ quam in een logÿs daer de Vzouwe schoon was/en de Mept gerieflick/ maer sy wisten haer aensicht so heplig en devotig te settē als offe God by de voeten gehoudē hadden: Alle dage liepē sy ter Kercke/en ick weet niet hoe menigmael 's jaers tē Avontmael. In sulckē plope konde ick mÿn mal backhups mettē eerstē niet settē / maer metter tÿt quam Herman oock al in't wambais. Eñ om voozal int goede ooge vāde Predicanten eñ Consistozie te geraken/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

verſuymde ick niet een Sermoen/en-
de quam met een grooten Bybel in
de Kerck/ kroop onder den Predick-
ſtoel/en ſocht alle de Schriftuerplaet-
ſen nae / die de Predicant noemde;
waer door ick in goeden aenſien by
haer quam. Daerentuſſchen ſpeelde
ick dē Joncker/met het rapier op de
zÿde/ en gingh met een pagie achter
my/daer ick by ſliep/eñ die/alſſe upt
den broeck was/beter een meyſie ge-
leeck als een Knechtje. Somwÿlen
voer ick met eē ſchuytje over 't Lack
met ſoet gheſelſchap / en ſpanceerde
met Madame op een berg/ of in een
dal daer 't groen was. Ons ontbrakē
noch wÿn/noch kaert-ſpullen/ noch
rÿffel-berden/en hadden alderhande
tierelieffelickheydt ſonder verdriedt.
Alle dage moſt 't veeltjen ront gaen/
en om dat het geruchte op ſtraet niet
en ſoude komen / ſetten wy een loode
kam daer op/wy ſpandē by ſchonen
dage kleederen voor de venſters/ont-
ſtakē de kaers/ſprеydē dē vloer met
dekens/en danſten op ons kouſſen.

Pred. Maer of dit dan eens uptge-
komē hadde/hoe ſoudet ghy gevaren
hebben? nademael men in de H. ſtadt
van Geneve niet en mach danſſen.

Dief. Ick wilde dat ick hier niet
erger en voere: Want eens warē de
bakens uptgekomen/ des moeſt ick
met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

met mÿn compagnie indē Bisschop. Ick docht wy souden daer te water en te broode moeten sittē/ maer onse andere Gildebroers en Sustertjens quamē ons dach voor dach besoeckē/ van alles wel gestoffeert zÿnde / soo dat wy daer lustig aten en dronckē/ en de solder by na in dupgē dansten/ dat duerde so lange wy daer satē. So haest onse tÿt vā penitentie upt was brocht mē ons inde Consistorie daer wy dapper belesē wierdē/eñ daer na moestē wy in de volle Kerck voor dē predick-stoel over knien en ellebogen kruppen/ Godt eñ de Gemeente om vergiffenis biddende. Doch is dat daer geen schande meer/want de gewoonte heeft het al afgesleten/overmits meest al de principaelste vande stadt/ja Burgemeesteren en Predicanten met dat selfde sop overgoten zÿn. Evenwel dacht ick dat'tin Hollant leelick lupdē soude/ als dese tÿdinge van my daer quame; dies sag ick by tÿts inde wint/en gingh wat practiseren tot mÿnder eere en verschooninge/eer de mare in Hollandt soude gebracht wordē. Doē ic voor't Consistorie quam/schreyde ic snot en quÿl/en settede mÿn aensicht als een bedruckte Magdalena. Ic verexcuseerde my dat ic eē vremdeling was die noch costume/noch 'tvolc vander

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

en kende; ick riep dat ick ghelept was; ick vraegde by my selven/hoe ick tot sulcke grouwelicke sonden gebracht was/daer ick immers te vorē sulckē heyligē was? Offer ock vergevinge van mijn sondē noch opē was/en hoe ick best van sulckē quadē geselschap soude gerakē? inde kerck huylde ick als een hont/en wrong de handē als eē ael/in somma ick speelde mijn personagie so/dat elck mede-lijdē kreeg/ en voor een degelick dat aensag/daer na ging ick by een Predicant alleen/ daer beschreyde en beklaegde ic mijn ongeluck/en hield my heel desperaet/ veynsende dadelick te willē vertreckē en te gaē dolē/als die niet meer dorste onder mijn Ouders oogen komē.

De Predicant dit horende/ vertroostede my met David/Salomō/Maria Magd. &c. die mede al seer gesondigt haddē. Ten kortstē; ick wist de Predicant so te beleesen/dat hy eenen brief aen mijn Vader schreef/daer in hy uytermaten mijn kloekheyt/neerstigheyt en zeedbaerheydt prees / en verklaerde niet te twijffelen/of mijn Ouders souden de gewenste vruchtē van haere kosten noch met vreuchde aen my sien. Desen brief bestelde ick terstont/ende voegde daer noch eenē brief/van my geschrevē/by/in welcke ick subtijlicken disputeerde vande

Pre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

destinatie eñ vyze wille/ eñ lardeer-
de hem met Hebreeusche/Grieexsche
Latijnsche en Fransche woordē; Ic
verhief de heyligheyt van die Stadt
en prees de geleertheyt van de Pre-
dicanten/ende danckte mijn Ouders
dat sy my soo in mijn saligheyt ghe-
bracht hadden. Hier over verheugdē
mijn Ouders so seer/dat ick terstont
40. Kroonen meer kreegh als te vo-
ren. Maer wat wast? 't Paert was
eens over de planck geweest/en daer
mede was alle eere en schaemte tes-
sens uyt 't lijf gevlogen/so dat ic na-
derhant veel min deughde als te vo-
ren / en maecktet soo bont dat mijn
Ouders my t'huys ontbodē. Maer
door dien ick voor 't Amsterdamsche
Tucht-huys vreesde/hield ick't daer
soo langhe tot dat de kerf-stock yser
wert/en doen speelde ick voort. Ick
trock nae Romen/van mijnen man-
tel een pelgrims rock makende/ende
mijnen hoet met schelpen bestekende
als een goet Pelgrim van s. Jacob/
om te beter alle Gasthuysen en Klo-
sters uyt en in te raken. Maer dit le-
ven begost my haest al te seer te stin-
ken ende ick wilde een ander joncker
zijn / al souder de galge van kraken.
Dies wiert ick in velden en bosschа-
gien een Snaphaen/ in de steden een
buydel-snijder/ en een nacht-dief die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

de hupsen bestal. Eñ met sulcken neiringe quam ic dooz Duptslupts herwaerts over in Hollant/ daer ick de Boeren ende Burgers met gewelt/ met practijcken / en met veel hupsbzakē/ haer goet en gelt berooft hebbe: Ende soo hebbe ick nu ses jaren langh met hoeren en boeven/ lustigh de gilde gespeelt: Eñ nu schijnt het/ dat ick al dat vzeudige leven/ met een quade half ure sal moeten betalen.

Pred. Ick hooze wel/ dat ghy een grouwelick sondaer zijt/ die de galge wel dubbel verdient hebt/ overmits alle uwe schelm-stucken: ja de Helsche verdoemenisse. Daerom verwonderdt het my / dat ghy dit alles noch met een lachende mont vertelt/ niet anders dan of u ziele geen swarighept en hadde te verwachtē. Wel seght my dan eens/ waer meent ghy van hier schepdende te varen?

Dief. In den Hemel/ also wel als ghy/ die niet veel beter en zijt als ick.

Predicant. Wel hoe meent ghy so goet en degelick te zijn als ick?

Dief. Ja/ en dat na u eygen biegte: Want uwe alderbeste wercken zijn in haer selvē (a) vuyl, stinckende, ysselick, grouwelick, ja enckele grouwelen en sonden, eñ als een vuyl slet, altijt met vuyligheyt ende besmettinghe besoetelt, soo dat ghy door geen werc-

a Calvijn, comment. op Esa. 64. vers. 5.

werckē by Godt aengenaem en wort, **overmits** de ſelve (b) niet anders dan de eeuwige ſtraffe waerdich zijn: **ende** (c) ghy hebt tegen alle de geboden Godts ſwaerlicken geſondicht, eñ en hebt geen derſelven onderhouden, jae zijt noch ſtaech tot alle booſheyt geneycht, eñ om Godt en uwen naeſten te haten **In u gebeden die achter in de Pſalm-boeckē gedruckt ſtaen/beliidt ghy luyden/** dat ghyluyden niet alleen blint en zijt in't verſtant, maer oock onbequaem tot eenigen goede. Dat ghy van Godt afgeweken zijt, eñ u eyghen begeerlickheden ghevolcht hebt, ende noch daechlijcks groulijck ſondicht, overmits ghyluyden door de erf-ſonde ſo onreyn zijt, dat daer door alderhande booſe luſten teghen Godt en uwen naeſten ſtrijdende, in u woonen, ſo dat ghy Godes Geboden menighmael, ende ſonder op-houden overtredet. Eñ ſomma, dat ghy een arme elendige ſondaer zijt, ontfangē en geboren is alle booſheyt en verderffeniſſe, geneycht tot allen quaden, ende onnut tot eenigen goede, ſoo dat ghy met u ſondich leven ſonder ophoudē, den toorn Gods tegens u verweckt, eñ na ſijns rechtvaerdigen oordeels op u lieder ladet de eeuwighe verdoemeniſſe: Hier van beſchuldigt u uwe conſcientie, ja u ſondē gevē getuygeniſſe tegen

b Calvin. inſtitut. in't derde Boeck, 12. capit. diſtinc. 14 9. 13. cap. 14. diſt. 9.

b Nederlandtſche Confeſſ. artic. 24.

c Heydelberg. Catechiſmus vrage 60.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

tegen u, (d) soo dat het gevoelen van uwe verdorventheydt, u menighmael doet suchten, ende begeren van uwen lijve ontslagen te werden.

d Nederlandtsche Confess. Artic. 5.

Somma sommarum/van jongs aē hebt ghy niet veel gedeught/want in (e)u geboorte hebt ghy al een kint des toorns, eñ een erfghenaem der wrake Godts geweest; ghy haddet gemeenschap met de verdoemde duyvels, terwyle ghy noch in uws moeders buyck waert: ghy waert vol alle natuerlijck vergif, waer van alle bose dadē voortkomen; ghy kondet uytwendigh niet doen dan sondigen, soo haest als ghy machtigh waert te wercken, hoe jong dat ghy oock waert, wanneer u maer occasie daer toe gegeven werdt, want u nature was te sondigen, als het is de natuere des serpents te steken: Ende gelijck een adder, padde of slange van den mensche ghehaet is, niet om het quaet dat het gedaen heeft, maer om 'tfenijn dat het in sich heeft, also wiert ghy oock van Godt ghehaet, om dat natuerlijck fenijn dat u ontfanghen en geboren was.

e Willem Teelingh in sijn Dialoge van den staet eens Christen Mensche, pag. 8, 9.

Dit al en noch veel meer diergelijcke seght ghy van u selven/ ende hebt met u eygen hant onderteckent. Nae ghy scheltse voor ketters/ Pelagianen/ Cornhertisten/en Perfectisten/ die dit aldus met u luyden niet en wil-

willen belijden. Ende wat dunckt u offer ergens een Spmei vooz-genomen hadde u te schelden ende te verwijten/soude hy meer en erger tegen u konnen upt-spouwen?

Predic. Ick bekenne van herten/ tot eere eñ groot-makinge der overvloedige barmhertighept Godts dat ick alles sulcx ben: ja Godt wil dat sijne geloovige en uptverkoozne soo sondich souden zijn/op dat se haer selven niet en souden verheffen(f) maer nederigh zijn: welcke nedrigheydt daer in bestaet dat wy ledigh zijn van alle goet ende gerechtigheydt.

f Calvin. Institut. in't derde Boeck, 14. Capit. 9. distinc.

Dief. Predicant dat hebbe ick mede wel geweten/eñ daerom dacht ick wanneer ick sulcx met waerheyt soude bekennē/dat ick dan gantsch geen goet en moest doē/want hoe ick minder goet dede/hoe ic met beter waerheydt mocht bekennen dat ick ledigh was van alle goet eñ gerechtigheyt.

Predicant. Neen: ick meen dat so niet/maer Godt wil dat wy sondigh souden zijn/om dat wy niet en soudē steunen op onse goede werckē/ maer alleen op sijn genade/ eñ niet en souden soecken dooz onse wercken gherechtveerdight te wozden.

Dief. Noch zijn wy al eens: ende om dat ick wel wist watten grooten doodt-zonde het was op sijn goede werc-

wercken te steunen / eñ daer door te willen gerechtveerdigt worde̅/ja hoe na de dupvel is/ om den menschе tot ketterie te brengē/ hebbe ick my van alle goede wercken gewacht / alleen steunende op Godts genade.

Predicant. Ghy wilt al dwers in de wagen / eñ dupdet onse leere niet anders dan ofse u ware geweest een oorsake van u quaedt leven: Neen ; Godts intentie is dat de Menschen niet en soudē soecken door hare wercken gherechtvaerdight te worden/ maer door het geloove.

Dief. Door wat geloove?

Predic. Gelijck onse Catechismus leert op de 60 vrage aldus: Ick geloove alleen in Jesum Christum, door welck geloove ick also voor God gerechtvaerdight worde ; dat, al ist dat my mijn conscientie beklaegt dat ick tegen alle de gebodē Godts swaerlick gesondigt ende derselve geen gehouden hebbe, ende noch staeghs tot alle boosheyt geneygt ben, nochtans God sonder eenige mijne verdiensten, uyt louter genade my de volkomene genoegdoeninge, gerechtigheyt, en heyligheyt Christi schencket ende toerekent, evē al hadde ick noyt sonde gehadt noch gedaen, jae al hadde ick de gehoorsaemheyt volbracht, die Christus voor my volbracht heeft, so verre

ick

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ick ſulcke weldaedt met ghelooviger herte aenneme.

Dief. **Predicant/ja waerachtigh/ dat is mijn gheloove mede altijt net geweeſt/ſoo dat ick nu meer en meer mercke dat ick altijdt by de leere der Gereformeerde Kerck gebleven ben/ gelijck ick God oock altijt hebbe** gebedē, dat ick doch inden gelove, ſonder eenige van alle goede werckē ſoude volherdē. **Daerom hebbe ick oock altijt gedacht en geſept:** (a) Het is de uytnemenſte konſt, ende Chriſtelicke wijſheyt, geen Wet te kennen, en van geen werckē, of van de gantſche werkende rechtvaerdigheyt niet een ſier te weten, (b) **Want** een Chriſtē menſche heeft gheen wercken of Wet van doen, na dien hy door't geloove vry is van alle wetten. (c) 't Geloove is maer alleē voor ons nootwendig om rechtvaerdigh te zijn, alle de andere dingen zijn gantſch vry, daer en zijn geen gebodē of verbodē meer. (d) De goede wercken maken geen man goet, noch de quade maken niemandt quaet. (e) Ende gelijck den ongeloovigen geen goet ter ſaligheyt eñ gerechtigheydt vorderlijck is: alſoo in't teghen-deel maeckt geen quaedt werck yemandt quaet en verdoemt, maer alleen 'tongeloove. (f) Want waer 't geloove is daer kan geen ſonde hinderlijck zijn.

Predi-

a Luther in ſijn voorredē, op den brief totten Galaten,

b Item in ſijn boek van de Chriſtelicke vryheyt.

c Item op den brief tottenGalaten, op't 3. capit.

d Item vā de Chriſtelicke vryheydt.

e Eē weynich daer nae.

f Item, in ſijn Serm. Soo lief heeft God de werelt gehadt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Predic. **Wel hoe? werpt ghy so de goede werckē achter de banck? Wy leeren wel** (g) dat 't geloove in Christum wel rechtveerdigh maeckt, maer dat wy met eenen gehoudē zijn Gods geboden te onderhouden, om datter geschreven staet, wilt ghy ten eeuwigen leven in-gaen onderhoudt de geboden.

g Luter in sijn comment. op Gal. 2.

h Dit is Luthers antwoort opte voorgaende woorden.

Dief. **Al saft broer/want** (h) daer hebt ghy Christum versaeckt, eñ 't gelove te niet gedaen, overmits gy Gods geboden of de wet toegeschrevē hebt 't gene Gode alleen toekomt. **Daerom soude ick wel half gelooven / dat ghy al wat Ketters en na den mutsaert rieckt / overmits ghy de goede wercken al wat goets wilt toeschryven in onse rechtvaerdighmakinghe voor God** (h) Ick segge u, **Predicant** overmits den wegh enge is, moet ghy heyer en schrael worden, indien ghy daer door wilt komen, want die met de wercken beladen zijn, ghelijck wy sien dat de Pelgrims van S. Jacob met schelpen geladen zijn, die sullen daer niet deur konnen komen: **Soo dat** (i) indien ghy met groote sacken vol wercken komt, ghy sultse moeten afleggen, anderssins sult ghy daer niet deur konnen.

h Item, in sijn Serm. Soo lief heeft God de wetelt gehadt.

i En leger

Predicant. **Ick bekent dat de goede wercken in onse rechtveerdigmakinge**

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

kinge of ſalichept niet en wordē aen geſien als een bewegende oorſaecke/ maer daer-en-tuſſchen moeten wp ons wachten van de ſonden.

Dief. Och Heere jae/ (k) laet ons wachten voor de zonden, maer veel meer voor de Wetten eñ goede wercken, ende laet ons alleen acht nemen op Godts belofte ende op 't geloove. Want lieve Godt! wat ſouden wp arme elendige menſchen konnē goet doen/ daer (l) de alderheylighſte, ſoo lange ſy in deſen levē zijn, maer ſulcken kleynē beginſel der gehoorſaemheyt hebben, (m) datter van haer niet een werck kan voortkomē, welck niet de rechtvaerdighe ſtraffe des ſmaedts en verdient, (n) ja welck niet veel eer de eeuwighe verdoemeniſſe dan den prijs des levens waerdigh is. Wech dan ghp Werck-heylighen met uwe goede wercken / en doet ghelijck ick/ die alleen op de genade en barmhertigheyt Godts mijn geloove en Saligheyt bouwe/ want (o) ſoo rijck is een Chriſten menſche, dat hy maer ghedoopt zijnde, willens wetens ſijn zaligheydt niet en kan verlieſen, door de zonden hoe groot datſe immers zijn, ten ware dat hy niet en wilde gelooven. Dat zijn al Luthers en Calvijns woorden: zijn dat niet Gereformeerde Leeraers?

k Item, in ſijn Serm. van't nieuwe Teſtament.

l Heydelberchſche Catechiſmus, vraege 114.

m Calvin. Inſtitut. 3. Boeck 14. Capit. 9. diſt.

n Calvin. tegen het Concilie van Trenten, op de 6. ſeſſie, Cap. 11.

o Luter in ſijn boeck vande Babyloniſe gevanckeniſſe, in't Capit. van dē Doop.

Predi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Predicant. Ja't/ maer ick mercke wel/ vriendt/ dat ghy op desen herfstock u selven vry in veel en groote sondē verlopen hebt/doch ghy moest gelet hebben op Godts wille / waer mede hy wil dat ghy hem ghehoorsaem soudet zijn.

Dief. Dat is waer Predicant/maer meent ghy dat ick daer niet genoech op gedacht hebbe? ja ick seker/ ende hebbe oock met voorsichtighedt op mijn stuck gelet: want ic ginck over leggen/dat (a) de wille Godts tweederley was, een verborgene, ende een geopenbaerde: So dat (b) Godt wil vele dingen die hy geopenbaert heeft niet te willen: Als by exempel (c) de Heere geeft door de hant Moyses aen Pharo een bevel, segghende, laet het volck gaen, ende nochtans het verborgen wel-behaghen ende voornemen Godts was, dat hy het volck niet en soude laten gaen. Dit is niet te verwonderen/want (d) Godt heeft door een heymelick besluyt tot de dwalinge bestemt, die hy gebiedt dat sy den rechten wegh souden gaen.

a Sturmius van de Predestinatie, Thes. 18. pag. 117.
b Item, Thes. 15. pag. 81.
c Perkins vāde vrye ghenaede Gods &c. pag. 45.
d Calvin. *ad calum. Nebulon.* fol. 858.

Predicant. Wel hoe? meent ghy dan in't sondigen Godts wille ghedaen te hebben?

Dief. Ist dat ghy op Godts verborgen wille siet, dewelcke is het besluyt Godts om alle dingen tot haer eynde te

e Sturmins van de Predestin. Thes. 18. pag. 117.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

te brengen, eñ het woort doen voegt op d'uytkomſte der ſake, ſoo doen de godlooſe Gods wille: maer iſt dat ghy op den geopenbaerdē wille ſiet, ſo en doen de godlooſe Godts wille niet.

Predicant. **Dat 's recht/ eñ daerom behoordet ghy altijdt ghemerckt te hebben op den uptwendigen wille Godts/ overmidts de verborgene wille onbekent was.**

Dief. **Predicant / deſe twee willens Godts hebben my altijdt in 't hooft liggen malen ende horen gelijck eene Kos-meule: ende alſoo ick ſagh /** (f) dat Godt niet altijdt en wil 't gene hy te kennen geeft dat hy wil, **ende dat ſijn** (g) geopenbaerde wille oneygentlijck, **maer** ſijn verborghen wille eyghentlijck een wille is; **daer beneffens oock /** (h) dat Godt door ſijn onuytſprekelijcken raedt wil, dat tot een ander eynde die dinghen ſouden geſchieden, dat hy niet en wil dat gheſchieden, ende te doen verbiedt, **hebbe ick den gheopenbaerden wille niet veel gheacht.**

f Piſcator contra Schafm.
g *Dungani patificatie*, fol. 56.
h Calvin. *ad calum. Nebulon.* pag. 361. *ad* artic. 7.

Predicant. **Hoe ſpreeckt ghy ſoo laſterlijck?**

Dief. **Ick ſpreke na redelicke waerheydt: want na dien** den verborgene wille altijdt, ende toch alleen geſchiedt: **Ende** daer niet in de wereldt en gheſchiedt dat Godt ſelfs niet

en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

en wil: **Ja dese** verborgen wille Gods de noodwendigste is van alle dingen: **Also dat** (m) Godt selfs de zonde wil met den wille sijns welbehagens: **hebbe ick het seeckerste ghenomen/ ende altijdt willen volghen den krachtighen wille Godts/om immers geenen verlozen arbeydt te doen.**

m *Sturm.* de Predestin. Thes. 1. fol. 3.

Predic. (n) 'tIs openbaer dat Godt somtijts na sijn heymelijcke almachtige wille ende welbehagen niet en wil, dat gheschieden sal, het gene hy den mensche gebiet in sijnen geopenbaerden wille: (o) Ende dat alle dinghen, ten aensien van God ende sijn besluyt, noodsakelijck geschieden, en ontkenne ick niet, maer bekenne wel expresselijck mijn Leere ende ghevoelen te zijn: **nochtans betaemde het u/ voor de zonde met grooter sorghvuldigheyt u selven gewacht te hebben.**

n *Rippertus* in het Besprecck, pag. 250.

o Item, pag. 752.

Diet. **Predicant/ick hebbe wel in de H. Schrift gheleesen dat de Heere Christus verbiedt de ydele sorghvuldigheydt/als daer is een elle tot sijn mate te doē/of een haer wit of swart te maken/eñ diergelijcke: Also dacht ick ooc dat hetgeen wijsheyt van my soude zijn/ dat ick my selven soude gaen kanten tegen Godts ordinantie en krachtighen wille. Want ghy moet met my bekennē dat** alle werckingen van(e) alle menschen, en menschen

e *Sturmius* de Predest. Thes 18. pagin. 112.

ſchelijcke beweginge, inwendige, en uytwendige; ſo wel quade als goede, des gemoets, des herten, ende des willes gheregeert ofte beſtiert worden door de kracht ende aendryvinge van de Goddelijcke voorſienigheydt, ſoo dat ſy niet konnen nalaten te verkieſen dat Godt wil: ſo dat Adams herte oock in het vallen van Gode in deſen deele daer toe beſtemt was. **Ende alſo iſt dat** (f) de menſchen niets en mogen beraden oft willen, dan dat Godt haer inſpireert oft in geeft, 't ſy goet, 't ſy quaedt, **ſoo dat** hy oock geduerighlijck de handen der Menſchen ſtiert, nu de ſelve gebonden houdende, dan de ſelve wendende herwaerts, derwaerts, om uyt te rechten het gene hy geordineert heeft: **het welck men niet alleen moet dencken van de goede/maer oock vande quade: want** (g) hoe ſeer de menſchen als dolle ongebonden beeſtē alle dartelheyt bedryven, nochtans komt het hier op uyt, dat ſy met een verborgen oft heymelijcken toom ſoo geſtiert worden, dat ſy niet een vinger verroeren konnen, dan om Gods werck meer te doen als haer eygen. (h) Want Godt werckt alſō door die inſtrumenten, dat hy niet alleen toe laet dat ſy wercken en yet doen, of dat hy alleen die uyt-komſte ſoude beſtieren, maer dat hy oock ver-

f Calvinus de predeſt pag. 842. ende 843.

g De ſelfde op de voorn. plaets.

h Beſa tegē Caſtellio, aphoriſm. 21.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

verweckt, drijft, beweeght regeert, ja het welcke het alder-meeſte is, oock ſchept, op dat hy door haer ſoude te weghe brenghen, het gene hy voorgenomen heeft. **Ende hierom iſt ſonder twijfel dat** (i) Godt den wille ende genegentheyt in-geeft, ſelfs oock den godtlooſen: **ſoo datmen nu wel mach ſeggen dat** (k) Godt is de eenige ende waerlijcke oorſaecke van alle dingen, (m) willende en maeckende dat de godtlooſe in hare begeerlijckheden leven; **ende derhalven** (n) een nootwendigheydt is tot ſondigen ten aenſien van Godt.

i De ſelve in't ſelfde Boeck, op de 11. calum,
k Smouts eendracht fol. 1.
m Trigl. verdedinge fol. 122.
n Gheſels Proeve, capitt. 14. fol. 62.

Daerom Predicant dat ghy hier praet van ſorghvuldighepdt en van wachtē dat is maer ſothept/eñ daer upt blijckt u onverſtant: want (o) De booſe menſchen worden door Godts heymelicke hant eñ kracht of gewelt, als met een koorde die verborgen is, buytē haer wetē geſtiert tot een eynde welck hun onbekent is, niet anders dan de geſchotene pijle het doel treft, derwaerts ſy vanden ſchutter geſchoten is, ſonder dat ſy daer van eenigh gevoelen of wetenſchap heeft.

o Rennecher. in *Catena aurea*, pag. 32.

Predicant. **My dunckt ghy praet/ als oft ghy Godt tot eenen autheur van de ſonden wildet maecken.**

p Tractat. vāde Predeſt. uytgegeven by D. Pezel.

Dief. (p) So ghy door den autheur verſtaet eenen ſulcken die yet raedt, aen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

aenport, aendrijſt, oft op eeniger manieren occaſie gheeft om yet te doen, ſo mooght ghy gewiſſelijck Godt wel autheur van de zonden noemen. **Als bp Exempel:** (q) Naedien Adam is oorſaeck van de zonde, ende Godt een oorſaeck van Adam, hoe en ſal Godt de oorſaeck van de ſonde niet weſen? **ja** (r) Godt is de ontbrekende oorſaeck van de ſonde: **maer gp moet met diſcretie en onderſchepdt dit aldus verſtaen:** (l) een ſelfde feyt, als overſpel oft moort, voor ſo veel Godt autheur, beweger ende aendrijver van dat werck is, iſt geen miſdaet, maer in ſo veel het des menſchen werck is, iſt een miſdaet ende ſchelmſtuck. Want (m) om rechtveerdige oorſaken, doch die ons onbekent zijn, komen vanden Heere voort, de booſe daden die van de menſch ſchelmſch bedreven worden, (l) **ende** Godt drijft den menſch heymelijck tot de ſelve zonden, die hy verbiedt: **ja** (m) Godt werckt alles in allen, oock die dingen die ſonde zijn, ende wat hy werckt, dat werckt hy onweder-ſtandelijck. **Als bp exempel.** (n) Godt dwinght door een krachtigh gebiedt ende regieringe, de moordenaers tot doot-ſlaen: gelijck een Koninck ſijn onderſaten dwinght ſchattinghe te betalen: ende gelijck eender die een peerdt berijt, het ſelve

q Johan. Urbanus in ſijn *Tapeinophroſ.* Retal. pag. ſeven.

r Ruard. acron. uyt legginge, over de Catechiſ. op de neghende vrage,

l Zwingl. de provid. cap. 6.

m Calvin. vande predeſtinatie fol. 344.

l *Piſcator contra Schafm. in prefat. p. 7*

n *Sturm.* vande predeſt. Theſ. 15. en 16. Trigland. verdedin ge, fo. 164

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

regeert, dwingt en drijft, soo en derwaerts te gaen, als hy wil.

Predic. Wel meent ghy dan dat ghy door u schelm-stucken gantsch niet gesondight en hebt?

Dief. Ja ick: te weten/ tegen den uptwendigen wille Godts/ maer tegen sijn innerlijcke wille/ meeninge/ ende ordinantie gantsch niet: Want (f) dese wille des welbehagens Godts wordt als dan oock volbrocht, als de Menschе teghen Godts ghebodt sondight.

(f) Rippertus in het besprock pag. 241.

Pred. Maer doē wist of dacht ghy niet/ dat ghy door u Sonden Godts innerlijcke/ eygene ende verborgene wille soudet doen door u sondigen.

Dief. Wel Predicant/ konde ic dat doen wel dencken? of konde ick ten aensien van Godts ordinantie ende bestieringhe anders dencken als ick doē dacht? want indien't Gods verborghen ordinantie ende wille hadde geweest/ dat ick sulx soude hebbē gedacht/ dan soude ick niet hebbē konnen nalaten sulcx te dencken: doch indien't sijn innerlicke ordinantie eñ wille niet en was/ so en konde ick na onse leere sulcx niet dencken. Jae so haest ic immermeer eenige beweginge ofte aenritsinghe tot dinghen/ die Godt in sijn wet verboden heeft/ in my bevondt/ twijfelde ick oft niet

Gods

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Gods innerlicke eñ verborgene wille was dat ick sulcx doen soude/ende of hy my niet daer toe en porde ende dreef om door my upt te voeren 'tgene hy van eewigheyt door eē onvermijdelijck decreet hadde beslotē door my te willē doen: ick dacht/stelle ick my hier tegen/so sal't schijnē als oft ick met Lucifer my tegē Godt wilde stellen/ dies liet ick 't seus wentelen. En immers nu weet ick voorseker dat al wat ick ghedaen hebbe/ Godts innerlijcke meenen/wille/eñ voornemen is gheweest: want hadde het sijnen inwendigen wille niet geweest/ 'ten hadde in der eeuwigheyt niet gebeurt. Dat meer is/wanneer ick somwijlen my selven bedacht/ so verlangde ick seer om d'een sonde of d'ander te doen/ overmits den grooten dienst die ick God daer mede dede: (a) Want Godt sondaren gebreck en van node heeft, om sijn heerlijckheyt te openbarē, overmits hy niet en kan erbarmen dan over de ellendige, noch rechtveerdelick verdoemen dan de sondaers: Also (b) dat hy niet dan op deser wijse en konde gheraken tot de principaelste eyndē, namelic de openbaringe der barmhertigheyt in de saligheyt van eenige, ende openbaringe van gerechtigheyt, inde verderffenisse van andere. Hierom (c) moest de men-

a Piscator teghen Schafman Thes. 35. pag. 32.

b Item Thes. 27. pag. 29. Besa vande predest tegen Castellio inde refutatie van de twede calumnie.

c Smouts eendracht fol. 207.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ſche vallen, ende uyt de ghenade uyt vallen, op dat Godt reden en ſtoffe hadde om ſijne gerechtigheydt ende barmhertigheydt te verklaren. **Ten anderen/ is 't dat** (d) de ſonden dienſtigh zijn, ſoo voor de verwerpinghe als voor de verkieſinghe: Want die verworpen zijn, worden door de ſelve tot het eeuwigh verderf geleydt: die verkooren ſijn die vereerlijcken door de zonde te meer Godes eere, ſoo wanneerſe uyt de ſelve worden uytgheruckt. **Door dien ick dan ſagh dat Godt ſoo fraey door de ſonde gedient / ende ick ſijn creatuere was/ dacht/ jae ſepde dickmael/ Heere/ ſiet hier uwen dienſtknecht tot ſondigen altijdt berepdt.**

d Martyr in locus commun. claſſ. 3. capit. 1. diſtinct. 48.

Predicant **Maer vriendt zijt ghy dan gantſch ſonder ſorge geweeſt?**

Dief **Ja ick ter goeder trouwen; want ick dacht/ ben ick een** (e) uytverkooren kindt Godts, ſoo ſal de H. Geeſt de bekeeringe ende het geloove in my wercken met ſoodanighe eene kracht, die de uytverkorene niet wederſtaen konnen: want het is een vernieuwinghe ende ſcheppinghe die niet en hangt aen den wille des menſchen, maer alleen aen den wille ende kracht Godts. (f) Gelijck een doode niet en kan doen om hem ſelven op te wecken, ſoo en kan ick gheenſins opſtaen,

e Dontec. ſijn andtwoorde opt ſchrift eens onbekenden letter, L. 4 ende M. 1.

f Martyr in loc. com. de lib. ar. pag. 978.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ſtaen, hoe ſeer oock het woort Godts in my geroepen wort, ten zy dat den geeſt ende het leven my weder gegeven werde: **Daerom iſt beſt dat ick ſoo lange beyde/ tot dat** (f) Godt my in neemt, ende met ſijn leeringhe en onderwijs 't herte raeckt, want dan ſal ick wel moeten en niet konnen nalaten te volgen. **Wederom dacht ick/ ben ick een verwoꝛpelingh/ ſoo ſal** (g) alle mijne ſorge ende vlytigheydt die ick tot mijne ſaligheyt ſoude hebben, en alle naerſtigheyt, die ick daer toe ſoude moghen doen, ydel ende vergheefs zijn, meer ſchadelijck dan voorderlijck: **Ja** (h) al waert ſchoon dat ick al de wercken der Heylighe dede, ſoo kan ick niet zaligh worden, ſoo vaſt en onveranderlijck is Godts voornemen.

f Bucer. op Rom. 9.

g Dontec. tegē Caſt. pag. 171.

h Marlor. naer Joh. cap. 15. 2.

Predicant. **Ghy ſoudet Godts roepinge en noodinge waergenomen hebben / wanneer u Godt dooꝛ ſijn Woo2dt en geeſt riep.**

Dief. **Konde ick wel anders doen als ick deed? want** (i) die waerlijck door 't Euangelium, ende innerlijck door den H. Geeſt nae 't voornemen Godts geroepen worden, die en konnen de roepinge Godts niet gehoorſamen: (k) Sy en konnen niets niet ghelooven ende ſich bekeeren. **En** (l) Godt treckt de geloovighe, door

i Geſel. in ſijn proef, fol. 38.

k Item, fol. 39.

l Smouts eendracht inde voor redē, fol. 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

een almachtige werckinge, dieſe noch willen, noch konnen, noch konnen willen wederſtaen: (m) Sy moeten eñ en konnen niet na-laten, dat ſy dē roependen niet en volgen, welcke Godt in-neemt, ende met ſijne onderwijſinge het herte raeckt. **Als by gelijckewijſe:** (n) Gelijck niemant kan verhinderen ſijn gheboorte, noch ſal konnen verhinderen ſijne opweckinge uyt dē dooden; alſo en kan oock niemandt t'eenemael verhinderē de werckinge der ghenade Godts in Chriſto, als hy ons door de ſelve wil weder-baren eñ opwecken uyt dē geeſtelijcken doot. **Nu ſiet ghy wel, indien Godt ſo geroepen eñ getrocken hadde, ick ſoude anders niet hebben konnen doen dan volgen en gehoorſaem zijn.**

m Anthō. Tyſius in ſijn Leere eñ ordre vande Gereform. Kercke, pag. 255.

n Contra-Remonſt. inde haegſche Confeſentie, fol. 184.

Predic. **Hebt ghy dan Godt nopt u hooren roepen of waerſchouwen?**

Dief. **Ja ick, maer ghy weet wel dat gelijck Godt een uptwendige en een inwendige wil heeft, alſoo heeft hy oock een uptwendige ende een inwendige roepinge: maer** (o) de uytwendige roepinge met de inwendige roepinge t'ſamen gevoeght zijnde, is een werck ofte effect van de verkieſinge ende een onbedriegelijck teecken daer van.

o Pareus op Rom. cap. 8. inde elfde twijfelinghe.

Ende hierom heeft het Synodus tot Dordrecht nu onlangs ſeer treffelijck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

felijck geſept: (p) dat Godt ſommige in den tijdt met het geloove begaeft, ſommige niet en begaeft, komt voort van ſijn eeuwig beſluyt: na welck beſluyt hy de herten der uytverkorene, hoewel ſy hart ſijn, genadelicken vernieut eñ buygt om te geloven: maer den ghenen die niet en zijn verkoren nae ſijn rechtveerdigh oordeel, in haer booſheyt ende herdigheyt laet. **Eñ daerom Predikant my dunckt dat ghy my al te ſlecht neffens uwē neus praet/als ghy my ſo heftig bekijft/ om dat ick Godts roepinge en noodinghe niet en hebbe waergenomen/en my af-draeght oft ick Godt nopt en hebbe hoozen roepē of waerſchouwē:** (q) **want**/dat andere door de bedieninge des Euangeliums gheroepē zijnde, komen eñ bekeert worden, dat en moetmen dē menſche niet toeſchrijven als oft hy hem ſelvē door ſijnen vryen wille ſoude uyt ſcheyden van andere die met even groote ofte genoeghſame genade tot het geloove ende de bekeeringhe voor-ſien zijn, ('t welcke de hoovaerdighe ketterye van Pelagius ſtelt) maer men moet het Godt toe-ſchrijven, die, gelijck hy de ſijne van eeuwigheydt uyt-verkoren heeft in Chriſto, alſoo oock de ſelve in der tijt krachtelijck roept, met het gheloove ende bekeeringhe begaeft,

p Dortſe Synode. 1. hooftſtuck, artic. 6.

q Item, int derde en 4. Hooftſtuck, artic. 10.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

eñ uyt de macht der duyſterniſſe verloſt zijnde, tot het Rijcke ſijns Soons overbrenght. (r) **Ja aengeſien** God de wedergeboorte, ende vernieuwinghe ſonder ons in ons werckt, **ende de ſelve** (ſ) in haere kracht niet minder noch geringer en is dan de ſcheppinge of de opweckinge der dooden; alſoo dat alle die gene, in welcker herten Godt op deſe wonderbaerlijcke wijſe werckt, ſekerlijck onfeylbaerlijck ende krachtelijck wederghebo-ren worden ende dadelijcken gelooven, **wat hebt ghy my dan te beſchuldighen dat ick niet bekeert ben geweeſt? ja om de waerheyt te ſeggen / ick en weet niet hoe het mogelijck is / dat een menſch die noch altijt te twijffelen heeft of hy een uytverkoren / oft een verworpelingh is / ſich na de uytwendige roepinge ſoude konnen ſchicken / en by namen wanneer de inwendighe roepinghe daer by niet en is gevoeght.**

r Item, artic. 12.

ſ Wat lagher.

Predicant. **Hebt ghy dan u ſelven inghebeeldt dat ghy een verworpelingh waert? Dat is yſelijck.**

Dief. **Ja / ende niet ſonder reden; want naedemael** (l) Godt het meeſtendeel der menſchen verworpen heeft na ſijn welbehagen, **ende** (m) de verworpene niet en zijn verworpen om hare ſonden, noch de voorgeſiene

l Smoutius in ſijn eendracht fol. 109.

m Triglandius verdedinghe fol. 83.

ſonden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

sondē geen oorsaeck en zijn waerom yemandt verworpen wordt: **soo dat-men moet belijden dat de** (n) quade wercken, en ongeloovigheydt gheen oorsake zijn der verworpinge: (o) alsoo dat het God so met syne raedt ende wille heeft gheordineert, datter menschen ghebooren worden die van 's moeders buyck aen seeckerlick ter doot zijn overgegheven, op dat door haer verderf den name Godts gepresen worde; **Hebbe ick menigh-mael by my selven gedacht: lieve Godt! soudet ghy my mede wel verworpen hebben/ met het meestedeel der menschē? Dat mach wel/ nademael ghy sulcken welbehagen in 't verwerpen hebt/ om dat uwen Naem daer door soude mogen gepresen worden.**

n Ghesels proeve. fol. 52.

o Festus schatboek fol. 216. 217.

p Calvinus institutie-Boeck 3. capit. 23. distinc. 6.

Predicant. **Het is waerachtigh/** (q) dat Godt van eeuwigheyt sonder eenich aensien van sonde, door syn bloote absolute wille, welcke niemant wederstaen en kan, verre 't meesten-deel van 't menschelick geslacht heeft verworpen, en ten verderve geschapen, oft inden val Adams gelaten met een onveranderlick ende onvermydelick besluyt, welck hy by hem selven heeft voorgenomen: **Ja als yemant sept** (r) dat Godt niemandt gehaet en heeft, noch voorgenomen heeft te haten, voor soo veel hy een menschе is

q *Anton. Tysius ad summam Baronis,* pag. 20.

r Item, pag.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

van hem gemaeckt, maer alleen voor soo veel hy een sondaer is, die wedersprееckt den Apostel: **maer daer-en-tusschē moet gy u selvē niet terstont inbeelden een verworpeling te zijn.**

Dief. **'t Is wel gesept/maer seker/ hoe ist mogelijck dat een menschе/ wiens geloove so dickmael bestredē wort/en veel sonden bedrijft/ so licht hem selven niet soude inbeelden verworpē te zijn? bynamē wanneer hy weet ende by sich selvē overlept/ dat** onder de (f) verworpene niet alleen en zijn bejaerde, maer oock kinderē: **soo dat** (t) van de kinderen die sterven, sommige behouden worden, eñ sommige verdoemt, daerse nochtans niet goets ofte quaets gedaen hebbē, **want** (v) met de uytvoeringe van Godes besluyt over de verworpene jonghe kinderen gaet het aldus toe: Soo haest sy ghebooren zijn ende sterven, worden sy inder eeuwigheyt verworpen, om de schult van de oorspronkelijcke ende aengeboorne zonde die in haer is. **Eñ daerom** (x) worden uyt dit levē vele onmondige kinderē uytgeruckt, en Godt ruckt de onschuldige kinderkens van haers moeders borst, ende worptse van boven neder in den eeuwigen doodt. **Ja dat meer is/dat Godt dit niet alleen en soude doen aē kinderen van Jodē/Heydē en Turken/**

f Perkins guldē ketē, fol. 393 t *Anthon. Tijs. in explicat. doctrine de predestin. pag.* 245.

v Perkins guldē ketē, pa. 393

x *Calvinus ad calumn nebul. ad Artic.* 13. en 14.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ken / maer (a) dit mede plaetſe heeft in de gedoopte kinderen der Chriſtenen oft geloovighen, dat eenighe van dien in haer jonckheyt ſtervende verdoemt werdē. **Daerom** (b) Of ſekerlick alle kinderkens die van geloovige Ouders geboren zijn, in haer onmondige jarē ſtervende ongetwijfelt ſalig wordē, daer van ſwijgt Godts woort. **Ja dat meer is** / (c) metten kinderen die in Chriſto ſterven, eerſe yet hebbē konnē werckē, gaet het dus toe: want deſe ſullen of ſalig wordē na de genade, oft ſullen verdoemt worden, na de nature, als kinderē des toorns, gelijck de andere. **Maer Predikant / 'tis evē wel een hart gelag voor pemant diet betalē moet / en daerom ick weet altemets niet wat ic daer van seggē sal.**

a Dontec. aen den vrede ver maender, letter L.

b Anthō. Tyſ. in 't voorſeyde Boeck, pag. 226, en 227.

c Rippert. in het beſpreck, pagina 802.

Predic. **Hoort vriendt** / (d) indien het in de macht en vryheyt des menſchē is een Oſſe of een Schaep te doodē tot ſijn gebruyck, te jagē en om te brengē een Haſe oft Velthoen om ſijn plaiſier, ſo mag het dan veel meer ſonder ongerechtigheydt in den wille eñ vryheyt des Scheppers ſtaē, ſijn ſchepſel te verſtootē eñ te verlaten tot ſijnder heerlickheydt. Jae het is duyſentmael billicker dat alle ſchepſelē die in Hemel en op Aardē zijn, dienē om te bewijſē de heerlickheyt eñ Majeſteyt Godts, door haer eeuwige verderffe-

d Pareus in comm. op Rom. capit. 2. vrage 9.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

niſſe, dan dat het ombrenghen eender vliege, of het dooden eender vlo ſoude dienen om te betoonē de waerdigheyt aller menſchen des gantſchē werelts. **Dit is niet in Godt te laecken maer te prijſen / ende** (e) de uytverkorene moeten Godt hooghelick bedancken, voor dat hy de Goddelooſe verworpen heeft, overmidts hy haer verworpen heeft tot onſer ſaligheyt, en om te betoonen hoe groot ſyn liefde t'onſwaert is: ja de verworpelingē ſelve hebben haer over Godt niet te beklaghen, maer veel eer om hem te bedancken, overmits, al iſt dat ſy ten verderve gheſchickt zijn, nochtans heeft haer Godt niet te vergeefs daer toe gheſchickt, maer tot veel en ſeer grooten eynde, ende voornemelijck tot ſijn eere.

e *Zanch. de natura Dei de reprob. queſt 1.*

Dief. **Daerom iſt oock gheweeſt dat ic dickmael dacht/ſiet wy** (f) verworpelinghen moeten daerom des te meer te vreden zijn: want al hoewel het ons ten aenſien van het gheneuchlijck en particulier goedt, beter ware geweeſt dat wy noyt geboren waren, dan dus verdoemt te zijn, nochtans om het eerlijck en algemeene goet in deſer werelt, is het tegendeel (te weten verdoemt te zijn) beter op dat het particuliere ten dienſte zy van het algemeene, ende de creature diene ter eere

f Gomarus in ſijn diſputatie vande predeſtinatie, Theſ. 105 en 106.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

eere ſijns Scheppers. Waerom/al hadde ick in't midden van den ſomer ſeer in den neus verkout geweeſt/ konde ick wel riecken/dat het daer noch op uyt komen ſal / dat wy Godt in de Helle liggende / ſullen moeten danckken / dat hy ons ſijne creaturen/ waerdigh geacht heeft tot ſulcken heyligē dienſt te gebruycken. (t) want de waerdigheydt van de voornoemde glorie Godts en 't profijt der uytverkorene is ſoo groot, dat de uytverkorene door d'innerlijcke overdenck inge derſelfde heylighlijck getreft zijnde : gewenſcht hebben ſelfs met haer eyghen verderf ende verdoemeniſſe (ware het mogelijck geweeſt) de ſaligheydt van de verworpene onder de Ioden, te koopen. Dies dacht ick dickmael/wat een groot geluck hebben wy verwoꝛpelingen nu.

t Item.

Predicant. 't Schijnt of ghy meeſt altijdt hebt ligghen ſpeculeren op de verwerpinghe / het waer beter dat ghy u ſelven haddet gereguleert alleen nae ſijn Woꝛdt en Predicatie/ daer mede hy u riep.

Dief. Dat is wel waer/maer ſoo lange als my deſe verwerpinge in 't hooft lagh/dacht ick t'elckens/wanneer ick vermaent wiert/ (a) De verworpene konnen nimmermeer Gode, ſelfs als hy haer roept, ghehoorſaem zijn,

a *Muſcul. in loc. com. de elect. cap. 10.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

zijn, noch gelooven, noch ſich bekeeren, noch gerechtvaerdight, noch zaligh worden; en (b) ſy worden daerom niet bekeert, om dat Godt niet en wildatſe bekeert worden, ja (c) Godt biedt ſommige verworpelingen die in de Kercke Gods verkeerē aen ſijn genade in ſijn Woort, oft oock door ſijn Sacramenten, niet ten dien eynde, op dat ſy daer door ſouden zaligh worden, maer ter contrarie om datſe minder onſchult ſouden hebben als de andere, ende in 't eynde ſwaerder ſouden gheſtraft worden.

b Triglan. verdedingh fol. 156. Calvin. in Ezech. 18 23.

c Anthon. Tyſius in ſijn Leere eñ ordre der Gereformeerd. Kercke, pagin. 21. fol. 316. 317.

Predic. **Dat is al te ſamen waerachtigh/want** (d) De gene die Godt tot de ſmaetheyt des levens, ende ten verderve des doodts geſchapen heeft, op dat ſy inſtrumenten zijns toorns ſouden zijn, ende exempelen zijnder ſtrengigheyt, deſelve, op datſe tot haer eynde ſouden komen, berooft hy nu van de macht om ſijn woort te hooren ende dan verblint ende verſtrickt hyſe noch meer door de Predicatie van dat ſelvighe woordt.

d Calvin. inſtitutie-Boeck 3. capitt. 24. diſtinc. 12

(e) Dickmael hebben de verworpelingen oock een geloove dat groote gelijckheyt eñ gemeynſchap heeft met het gheloove der uytverkorene, ende de ervarentheydt leert, datſe al ten naeſten by beroert worden met ſulcken beroeringhe en gevoelen, als de uyt-

e Itē cap. diſtinctie 11.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

de uytverkorene, soo dat sy dickmael meenen uytverkorē te zijn: **Gebeurt het somwylen / dat** (f) eenighe noch door hulpe van sijn genade opgetogē worden, datse hemelsche gaven smaken, het zaet Godts ontfangen, ja in de gemeente Godts schynen geplant te zijn, so datse oock andere den weg der zaligheyt aenwysen, eñ selfs niet beter en weten, en meenē sy zijn uytverkorene: soo klimmen doch dese ongeluckſalige menschen dus hooge, om dat sy te herder souden vallen, ende Godt swaerder verdoemenisse op haer soude brengen.

f *Besa in brevi expl. capit. 5. aphorism. 6, en 7.*

Dief. **Dat wist ick mede wel/ende daerom schuwde ick alle vermaningen/ predicatien en lesingen van Godts woordt/ jae alle goede wercken/ om dat ick niet meer verblindt/ verstrickt ende swaerder verdoemt soude worden: ja ick seyde wel rondt uyt/** (g) So weynigh als Godts voornemen en oprechte meeninghe is, dieghene die van hem in haer leven niet gheroepen werden, tot de zaligheydt brenghen: Soo weynigh is oock sijn meeninghe ende voornemen der verworpene, die gheroepen worden, salig te maken, dewyle het hem niet en belieft henlieden het geloove ende de bekeeringhe te gheven, sonder welcke sy niet zaligh en konnen werden.

g Dontec. tegen den vredevermaender, letter L. 1

Godt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

h Triglan. verdedinge, fol. 135

(h) Godt eyscht wel van allen menschen, dienst ende gehoorsaemheydt, maer hy en wil niet allen menschen in desen bedorven stant geven de macht om hem te gehoorsamen: hy eyscht van allen, dien 't Woort ghepredickt wordt 't gheloof, maer hy en wil hun allen het geloof niet geven.

Predicant. **Mp dunckt dat ghy altijdt dese verworpinghe in 't hooft hebt ghehadt.**

Dief. **Neen Predicant/ ick hebbe alleen somwijlen sulcke ghedachten ghehadt / maer meest hebbe ick my selven inghebeeldt dat ick een recht uytverkozen kindt Godt was/waer aen ick oock noch niet en twijffele.**

Predicant. **Weest niet vermetel in 't spreken / ende u selven toe te betrouwen / dat ghy een uytverkozen kindt Godts soudet zijn / door dien ghy van soo by jonghs aen een goddeloos ende overgheven menschе zijt geweest/ ende tot noch toe gebleven/ soo dat ghy nopt veel vruchten van uwe verkiesinge hebt betoont.**

Dief. **O lieve man/ghy moet weten / dat** (f) de gene die uytverkoren zijn, juyst niet terstont van des moeders buyck aen gheroepen worden, noch oock niet alle op eenen tijdt. Ia eer sy tot den oppersten Herder versamelt worden, soo dwalen sy inde ghemee-

f Calvinus institutie, 8 boeck. 24. capitt. 10 distinc.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ghemeene verwoestinghe verstroydt zijnde, ende in haer en is geen onderscheyt van den anderen, uytgenomen dat sy door een bysondere barmhertigheyt Godts beschermt worden, dat sy in den eeuwigen doodt niet en vallen. (g) Godt en is oock niet aen eenighe tijdt of qualiteyt van leven verbonden de uytverkorene te roepen: soo datmen niet den moet mach verlooren geven, in wat tijdt van ouderdom men is, oft wat leven men oock gheleydt mach hebben, want daer en is geen soorte van sonde soo groot die de genade van de hemelsche roepinge soude konnen beletten. **Daer uyt ghy wel mercken kont/ datmen van my soo niet teffens den moedt mach verlozen gheven / al ben ick jupst soo degelijck van leven niet geweest/ als ghy wel soudet willen seggen.**

g *Musc. loc. com. de sid. cap. 7.*

Predicant. **Maer ghy behoozdet/ als de Apostel leert/ dooz uwe goede woercken uwe verkiesinghe vast ghemaeckt te hebben.**

Dief. **Wel/hoe vraat ghy soo Predicant? hanght dan onse verkiesinge aen de goede wercken? Ick wedde neen: Ende daerom gheloove ick dat** (h) de uytverkorene wel konnen in de aldergrouwelijckste schelmstucken vallen, als overspel, doot-slagh, ja wel (i) somwijlen in eenighe dwalinge,

h *Zanchius in Miscell. pag. 325.*

i Ruard. Acron. uytlegginge, op des Catechismus 53 vrage, fol. 137.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

linge, daer door het fondament der ſaligheyt, oft voor een deel, oft in't geheel omgeſtooten wort, vervallen, of anderſins teghen hare conſcientie eenigh gebodt Godts overtreden, ende alſo ſchandelijck en ſwaerlijck ſondigen. **Doch dit alles en kan haer in 't minſte niet ſchaden/ want** (k) Godt ſijne uytverkorene niet en wil verdoemen indienſe ſondigen, overmits het gronde-werck van hare zaligheyt ſo in de eeuwige verkieſinge leyt, dat duyſent zonden der wereldt, jae al de duyvels in de hel de verkieſinge Gods niet en konnen omſtooten, Ende het mach weſen dat de ſonden onſe hertē verſtocken, ons gheloove krencken, maer ſy en konnen niet het gheloove wech nemen, noch den geeſt gantſch uytbluſſchen, ſo dat Godt geen menſche om ſijn zonden veroordeelt, indien hy tot een kint aengenomen is in Chriſto Jeſu.

k Willem Teelingh in ſijn Dialoge van den ſtaet eens Chriſten-mens pag. 44.

Predicant. **Wel/hebt ghy dan niet ghevreeſt verdoemt te ſullen worden / oft in de gramſchap Godts te vervallen?**

Dief. **Neen ick in 't minſte niet/ want** (m) die verkoren zijn, die en konnen nimmermeer geheelijck verworpen ofte verlaten worden, eenſdeels om datſe uyt een ſeker eñ onveranderlijck beſluyt Godts verkoren wor-

m Toſſan. in ſijn leer van de predeſtinatie, by vragen ghefteldt, capittel 3. *Zanchius de natura Dei, lib. 7 queſt. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

worden: anderdeels om datſe niet anders dan altijt in Chriſto konnen bemint worden.

Predicant. **Maer ghy behoordet u immers bekeert / ende u ſelven naer Godts wille geſchickt te hebben/om de verghevinghe van uwe ſonden te mogen verkrijgen.**

Dief. **Ghy/dunckt my/** (n) maeckt van 't nieuwe verbondt, niet anders als's't oude verbont, het welck op conditie is, te weten; indien ghy dat doet, indien wy ghelooven en volſtandigh blijven, ſoo ſal ons Godt dit ende dat doen, &c. 't welck regel-recht ſtrijdt tegen den bant van't nieuwe verbont. (o) Godt maeckt het nieuwe verbont met ons, ende doet ons deſe belofte: niet alleen ſonder eenighe conditie, maer oock wanneer wy noch alderverſt zijn van de conditie, in't midden van den doodt in de zonde ligghen, (p) Siet Godt waſcht eñ vergeeft de zonde, eer dat hy het herte vernieuwt en wederbaert: eñ dit beyde eer wy goet ghedaen hebben: maer ſelfs als wy noch onreyn zijn, ende ſynen name ontheyligē. **Dit ſpruyt daer uyt/** (q) dat Godt alle ſyne uytverkorene kinderen, eer datſe geloofden eñ haer bekeerden, met een byſondere eeuwige, genadige, ende zalighmakende liefde lief gehadt heeft: **want (ghelijck**

n Smouts ſchrifture lick ja, fol 31.

o Item, fol, 32.

p Item, fol. 49.

q Gheſels proeve, fol. 33.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

lijck 't heylighe Doortsche Synodus
r In't eerste hooftstuck, artic. 9. seydt) (r) de verkiesinghe is geschiedt niet uyt het voorgesien ghelove ende gehoorsaemheyt des geloofs, heyligheyt, oft eenige andere goede hoedanigheydt ofte geschicktheydt, als een oorsaecke oft conditie te vooren vereyscht, in de menschen die verkooren souden worden: maer tot het gelove ende gehoorsaemheyt des geloofs, tot heyligheydt, &c. ende dien volghens is de verkiesinge de fonteyne van alle zalighmaeckende goet, waer uyt het gelove ende de heyligheyt, ende andere salighmakende gaven, ende eyntelijck het eeuwighe leven, selfs als vruchten, vloeyen.

Predicant. **Nu / nu houdt u mont van disputeren / denckt dat het al laet in den nacht / en u ure seer kort is / daerom denckt hoe ghy best saligh sult konnen worden / als ghy van dit leven moet scheyden: en overleyt dat Paulus 1. Cor. 6. 10. seght / dat een** Dief en Roover 't Koninckrijck der Hemelen niet sal besitten, **nochtans dat moest ghy besitten soudet ghy Saligh zijn.**

Dief. **Soudet ghy wel een Medicijn voor mijn arme ziele konnen aenwijsen?**

Predicant. **Ghelooft in Christum Jesum / hebt berouw van u sonden / ende**

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ende bidt Godt om een ſalighe ure/ in welcke hy u ſchencke vergevinge der ſonden ende het eeuwige leven.

Dief. Wat moet ick ghelooven/ ſoude ick recht in Chriſtum geloven?

Predicant. Ghy moet ghelooven dat Jeſus Chriſtus voor u/door ſijn lijden en ſterven / verghevinghe der ſonden en 't eeuwige leven verdient heeft. Dit wordt u gheboden in den Euangelio.

Dief. Al wat het Euangelium gebiedt is dat waerheyt oft leugen?

Predicant. Het is de waerheydt ſelve.

Dief. Heeft dan Chriſtus dat/ door ſijn lijden en ſterven / voor alle menſchen verdient?

Predicant. (f) Alhoewel het menſchelijck vernuft oock in de Godtvruchtige ghe-ergert werdt, ende eenige, oock belijders van de Euangeliſche Leere, ſeer raſen en tieren, ſoo wanneerſe hoorē datter geleert wort, dat Godt niet en wil, dat een yeghelijck menſch ſaligh worde, maer eenighe alleen: Item dat Chriſtus niet en is voor een yeghelijck menſch geſtorven, ſoo houden wy 't nochtans beyde ſtaende, op vaſte redenen: So dat ick ront upt ſegge/ (g) dat Godt den verworpenen geenen Middelaer bereydt heeft, want Chriſtus alleen een

f *Piſcator contra Schafman in diſput. de predeſt. pag. 8.*

g Perkins *de ſpirit. deſert. pag. 3*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

een verloſſer is van d'uytverkorene, ende van geen andere.

h Polanij verklaringe op etelijcke Religions verſchillē op vraghe ende antwoordt, pag. 154. queſt. 4.

Dief. (h) Is dan Chriſtus oock niet voor de verworpene geſtorven, ende een ſoen-offer geworden?

Predicant. (i) Ey lieve, zijt ghy een uytverkoren ſchaepken Chriſti, waerom ſtrijdt ghy voor de verworpene en verdoemde?

a Int twede Hooftſtuck, Artic. 8.

Leeſt het Oordeel van 't Dortſche Synode, **want dat ſal u leerē**/ (a) dat dit is geweeſt dē gantſchē vryen raet, de ghenadighe wille ende voornemen Godts des Vaders, dat de levendigmakende ende ſaligmakende kracht van de dierbare doot ſijns Soons haer uytſtrecken ſoude tot alle uytverkorene, om die alleē met het rechtvaerdigmakende geloove te begaven, eñ door 't ſelve onfeylbaerlijck tot de ſaligheyt te brengen: Dat is, Godt heeft gewilt dat Chriſtus door het bloet ſijns kruyces (waer mede hy het niewe verbont beveſtight heeft) uyt alle volckeren, ſtammen, geſlachten, ende tongen die gene alle, ende alleen krachtelick ſoude verloſſen, die van eewigheyt tot de zaligheyt verkoren, ende van den Vader hem gegeven zijn; deſelve begavē met het geloove, 'twelck hy haer, ghelijck oock andere zalighmakende gaven des H. Geeſts, door ſynen doot heeft verworven.

Dief,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Dief. Zijn dan alle menschen uptverkozen?

Predic. Geensins: want (i) Godt heeft alleen uyt sijn welbehagen, sonder eenig aensien van hunne toekomstige goddeloosheydt, het meestendeel der menschen tot het eeuwighe verderf verordineert.

i Piscator teghen Schasman Thes. 115 pag. 119. Smouts eendracht fol. 109. Bucanus gemeene plaetsen van de predestinatie vrago 46.

Dief. Nu seght my eens in ernst waer voor hout gy my? voor eē uptverkozē/of verwozpeling? antwoozt of twijfelt ghy? spreeckt/eñ winter geen doecrkē om/ maer spreeckt upter bozst. Dat moet ick immers weten: want ben ick een verwozpeling dan soude ick leugen gelooven/ovenmidts Christus voor haer niet verdient heeft: ben ick een verkozene/so sal ick my na de waerheyt regulerē. Leugen te gelooven is geen Euangelie werck/ maer waerheyt te ghelooven: daerom wil ick eerst weten oft ick een uptverkozē ben/dan niet.

Predicant. (k) Een yegelick in de Kercke is ghehouden Godts ghebodt te ghelooven, dat hy door Christum verlost is; oock soo wel de verworpene als de uytverkorene, maer nochtans elck op een sonderlinghe wijse: die verkoren is, ist ghehouden te gelooven, op dat hy geloovende de verkiesinge mochte deelachtigh worden de verworpene, op dat hy niet geloovende,

k Perkins vā de predestinatie pagina 85 Gomarus disput. Of Thes. 3. Dunganus pacificatie pag. 68.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

vende ,oock na Godts intentie meer onverantwoordelick ſoude zijn. (l) Eñ hierom wort Chriſtus een verworpenen aengeboden, niet op dat ſy ſaligh worden, maer op dat ſy haers ongheloofs, ende van een halſterrigh herte overwonnen zijnde, des te meer ſonder onſchult geſtelt worden.

l Gomarus diſputatie vã de predeſt. Gruter. Theſ. 31. Nicaſius van der Schuere, in ſijn Inſtitutie.

Dief. **Dat is ſoo veel te ſeggheu/ als dat Godt wil/dat die verwoꝛpelingen ſouden gelooven het gene leugen is/jae dat hyſe met de eeuwighe verdoemeniſſe ſtraft/ om datſe niet/ het gene leughen is/gelooft hebben: En waerom niet/ want** nadien God de verworpene wil verdoemẽ, iſt niet even gelijck hoe dat hyſe verdoemt?

Predicant. **Ey laet die ſubtiliteyt varen / ende laet ons Godt bidden/ dat hy u verleene de eeuwighe ſaligheydt.**

Dief. **Wilt ghy bidden/ bidt voor u ſelven/want ick wil niet biddẽ om gheenen verlozen arbeydt te doen. Want ben ick een verwoꝛpelingh/ ſo ſal ick die niet verwerven / al bade ick dupſent jarẽ/overmits de** (n)verwerpinge vaſt en onveranderlijck is, alſo dat gelijckerwijs de uytverkorene niet en konnen verworpen wordẽ, alſoo de verworpene geen uytverkorene konnen worden. Maer de verwerpinge is onveranderlijck, ſoo aen

n Polanus in ſijn leere van de predeſtin. pag. 139.

Godts

Godts zijde die verwerpt, als aen de zijde der menschē die verworpē worden, **wat sal dan het bidden helpen? ben ick daer en tegen een verkorene/ so heeft my God de salicheyt al van eeuwicheyt toegedacht/ende** (o) alle die van Godt voor de scheppinge des werelts tot de zaligheyt zijn verordineert, sullen oock door de kracht Godes (op dat het voornemen der verkiesinge vast blyve) tot de selve werden gebracht, so gewis en sekerlijck, dat het onmogelick is datse verdoemt souden werden, of eyndelijck verloren souden gaen.

o Dontec. onderregt vā de predestinatie pag. 93.

Eñ dit is altijt myn geloove geweest/ na welck ick gewandelt hebbe/ ende het Dortsche Synode heeft my daer so seer in gesterckt en versekert / dat ick my liever wilde laten branden / dan in 't minste daer van wijcken: want het sept wel uptdruckelijck: (a) Gelijck Godt selfs op het hooghste wijs, onveranderlijck, alwetende, ende almachtigh is, also en kan de verkiesinge van hem ghedaen, niet ontdaen, ende weder ghedaen, noch verandert, noch weder-roepen, noch afgebroken worden, noch de uytverkorene verworpen noch het getal der selver vermindert worden: **in voegen dat hoe wel de uptverkorene** (b) oock in der daet, door Godts rechtvaerdi-

a In't eerste hoofdstuck 1, artic, 11.

b Item, in het vijfde hooftstuc, artic. 4.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ge toelatinge, ſomwijlen wegh gheruct worden tot ſware eñ oock grouwelijcke zonden: gelijck David, Petrus, ende andere Heylighen: ende

c Item, artijckel 5. (c) met ſodanige grove zonden, Godt ſeer vertoornen, in de ſchult des doots vallen, dē heyligen Geeſt bedroeven, voor een tijdt de oeffeninghe des geloofs verbreecken, haere conſcientie ſwaetlijck verwonden, ende ſomwijlen voor een tijt het gevoelen der genade verlieſen, nochtans (d) Godt van

d Item, artijckel 6. den ſelven, na't onveranderlijck voornemen der verkieſinge, den H. Geeſt, oock ſelfs in droevige vallen, niet geheel wech en neemt, noch ſoo verre niet en laet vervallen, datſe van de genade der aenneminghe, ende van den ſtaet der rechtveerdighmaeckinghe uytvallen, of datſe ſondigen ter doot, oft teghen den H. Gheeſt, ende van hem gheheel verlaten zijnde, haer ſelven in het eeuwighe verderf ſtorten.

e Item, artijckel 8. (e) Alſoo datſe dan dit bekomen, niet door hare verdienſten ofte krachten: maer uyt de ghenadighe barmhertigheyt Godts, dat ſy noch gantſchelijck van het geloove ende de genade uytvallen, noch tot den eynde toe in den val blyven of verloren gaen. 't Welck, ſoo veel haer aengaet, niet alleen lichtelick ſoude konnen geſchieden, maer oock ontwijffelijck gheſchieden ſoude:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

de: doch ten aenſien van God en kan't gantſchelijck niet geſchieden, dewijle dat noch ſynen raedt veranderdt, noch ſijn belofte ghebroken, noch de roepinge van ſijn voornemen wederroepen, noch de verdienſte, voor-biddinge, ende bewaringe Chriſti krachteloos ghemaeckt, noch de verſeghelinge des H. Geeſts verydelt, oft vernietight kan worden. **Jae dat meer is/ aengeſien** (p) de verwerpinge een inwendighe ende eeuwighe werckinge Godts is, die in der waerheyt niet en verſcheelt van het weſen Godts, **wat behoortmē dan niet van de verkieſinge te ſeggen/ aengeſien beyde de verwerpinge eñ verkieſinge/ niet en verſchillen van het weſen Gods/ ende derhalven Godt ſelve zijn/ die in hem ſelven gantſch onveranderlijck is/ verre van my moet het dan zijn/ dat ick ſoude gaen bidden/ dat hy verandert ſoude werden.**

p Polan. in ſijn Leere der waerheydt van de predeſtinatie.

Predicant. **Lieve Godt wat grouwel is dit te hooren? kan een menſche ſich ſoo verre verloopen dat hy/ daer hy noch ſondigh en ellendig is/ u niet en wil aenbidden?**

Dief. **Predicant/ ick ſonghe liever dat het door de kamer klonck/ eenen ſchoonē Lof-ſang/ welcke Bernardus Biſſchop/ Predicant eertijdts tot Open in Gelderlant/ ende**

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

nu tot Uptrecht / ghemaeckt heeft.

Predicant. Heeft die man dē Lofsangh gemaeckt/so moetse goet zÿn/ want het is een Predicant die supver in de Leer is. Laetse eens hooꝛē.

Dief. Lupstert wel toe: de wÿse sal gaen op den CIII. Psalm / ende ghy sulter in hooꝛen kooꝛt ende eenvoudelÿck den gantschen regel van mÿn gheloof/ daer ick noch bp leven en sterven wil.

I.

GElooft sy Godt die my heeft uyt-verkoren
Ter saligheyt, eer dat ick was geboren,
Ia eer de gront des Wereldts was geleydt,
Niet uyt mijn geloof of wercken verheven,
Die ick bedrijven soude in dit leven:
Maer alleen uyt sijn goedertierenheydt.

II.

Gelooft sy Godt die na sijn raedt bestendigh
My heeft getrocken door sijn Geest inwendigh,
En uyterlijck geroepen door sijn Woordt:
Mijn blint verstant en mijn bedorven zinnen
Heeft hy verlicht, door sijnen Geest van binnen,
En sal het meer verlichten voort en voort.

III.

Mijn booseꝛ wil, die in voorleden stonden
Een dienstknecht was een slave van de zonden,
Heeft hy verlost van dese slaverny:
Alsoo dat ick nu gantschlijck ben genegen

Om

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Om steeds te wand'len in des Heeren wegen
Maer aen de macht eylaes, ontbrack het my.

IV.

Gelooft sy Godt, die door sijn Geest almachtig,
En Godlick woort, werckende t' saem eendrachtig,
Een vast geloof geplant heeft in mijn hert,
Een sulck geloof en sekerlijck vertrouwen,
Het welck door kruys of ander swaer benouwen
Somtijts geswackt, doch niet gebroken wert.

V.

Wie sal de uytverkoren Godts verleyden?
Wie sal my van de liefde Christi scheyden?
Wie sal my trecken uyt sijn stercke handt?
Duyvel noch doot, noch doodelijcke zonden,
Sal oyt soo sterck of machtigh zijn bevonden
Datse my nemen sal dit seker pandt.

VI.

Die goede Godt die in my heeft begonnen
Het goede werck, sal voorts genade jonnen,
En sal het werck volbrengen totten endt,
Tot aen het endt van dit ellendigh leven.
Sal Godt de Heer my het volherden geven,
En met sijn geest my altijdt zijn ontrent.

Cypier. Hout doch op/ick en mag al dit disputeren en singen niet langher hooren. Is dat een Lof-sangh des Heeren? 't is een recht galgenliedeken / om van een hoop ondeugende rabouwen gesonghen te wor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

den. En soo is u Leere en Gheloof mede.

Dief. Cppier/ ghy moget laecken soo ghy wilt / ick houdet voor eenen heerlycken Lof-sangh / en soo ick sterven moet/ hope ick den selven op de galghe-leer te zinghen in plaets van Vyt ten diepten/ o Heere. En wat wilt ghy doch berispen daer ghy gheen verstandt van hebt ? De Predicant die 't ghemaeckt heeft/ is van de supvere Contra-remonstranten / nu onlanghs upt een slecht Dorpken in de Stadt Vtrecht beroepen; daer heeft hy oock dien selvē Lof-sangh verantwoort/en soo verdedight / datse by de supvere Kercke aldaer voor Schrift matigh is opgenomen.

Cypier. Is dat seker de supvere Leere/daermen hier te lande soo veel stancks om maeckt/ende diemen alleen door de authoritept van de Synode/ ja door 't ghewelt van Soldaten soeckt op den Autaer te stellen ? 't Is seker wat leckers.

Predicant. Cppier / 't waer beter dat ghy u mondt hielt in dingen die u verstant te boven gaen. Siet wat ghy seght / ende wacht u de Kercke ende hare Leere te lasteren/oft 'tsoude u qualyck bekomen / soo dat men altydt u eerst van u Cppierschap sou-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

soude af setten.

Cypier. Predicant/ zijn seker dat u beste argumenten/so is u leere niet wel gefondeert. Doch hoe seer ghy my dzepght / moet ick niet te min u dit seggen / dat ick wel mercke/ dat ghy niet veel raedts en weet om desen ghevanghen tot recht berouwen bekeeringhe sijnder sonden te brenghen/ jae dat hy door u lieden Leere veel meer daer in ghestijft wordt. Voorwaer ick hebbe wel veel van u lieden leer-stucken ghehoort / maer nopt gelooft/ dan nu / om dat ick nu selfs upt uwē mont dit al hebbe gehoort en ghesien. Is dat seecker een Gerefozmeerde Leere? Datmense een ghedefozmeerde noemde/ 't soude een naem na waerhept zijn/als welke in haer selvē niet anders kan werken en uptrechten/als in dē menschē sorgelooshept baren/ ja een voet geven om in alle sonden voort te varē/ ende daer in te volherden. Daerom Predicant/ door dien ghy hier met u leeringe niet goets by desen patient hebt konnen uptrechten/ moogt ghy wel henen gaen: ende ick sal noch de lanteerne ontsteecken/ om een ander Man te halen / die sulcke uwe leerstucken tegen is/ ende een ander leere dzijft / welcke my dunckt dat bzy wat meer den menscheu tot berouw

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

der ſonden / ende deughdelijck te leven / pozt en dzijft.

Predicant. Doet dat ghy wilt / maer denckt vzpelijck dat u dit wel ſal ingepepert wozden.

Cypier. Doet u beſte / de behoudeniſſe van deſen mans Ziele is my liever en waerdigher dan u gunſte / doch daer-en-tuſſchen meldt ghy wel u groote bitterheydt en vilepnije. God verleene u goeden nacht.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

De Bekeeringhe
VANDEN
Ghepredestineerden
DIEF:
Off
Tweede t'Samensprekinghe,
gehouden
Tusschen een Remonstrants-gesinde Predicant / in't habijt van een Metzelaer / ende een Dieff die ghesententieert was om te sterven.

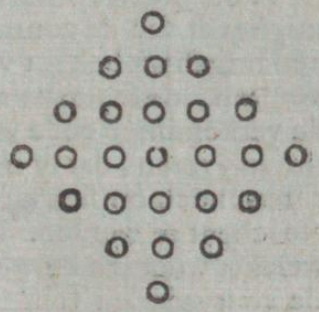

Ghedruckt in't Jaer onses Heeren Jesu Christi,
C 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Tot den Leſer.

BEminde LESER, gelijck u l. inde voorgaende t'ſamenſprekinge tuſſchen een Dief ende Calvinus-geſinde Predicant, getoont is, hoe dat de leere der *Contra-Remonſtranten* of *Calviniſten*, de menſche tot godtloosheydt vervoert, ende niet weder ten rechten kan brengen; ſo heeft my dienſtlich gedocht u l. met deſe t'ſamenſprekinge in't tegendeel aen te wijſen, hoe dat de Leere, die de Remonſtranten uyt de heylighe Schrift in de openbare Kercken, onder de authoriteyt haerder Overheydt, geleert hebben, dienſtigh is, om den menſche te leeren de ſonde ſchouwen, ende in ſonden vervallen zijnde, tot berouw ende levens beteringe te brengen. Ten eynde u l. moge ſien, hoedanige Leere eñ Leeraers in 't Dortſche Synode veroordeelt, eñ daer na uyt de Kercken onſes Vaderlandts gheſtoten zijn. 't Gene van den Dieff wert geſuſtineert, is of duydelijck by de Calvinus-gheſinde Leeraers voor deſen geleert, ('t welck de aengetekende paſſagien aen de kant ſullen wijſen) of de rechte vrucht van de Leere na haren aerdt. Gelijck dan de ſaeck ſelfs ſpreeckt, ende de naeſte t'ſamenſprekinge (met Godts hulp) ſulcx naerder ſal hewijſen. 't Is oorboir dat de leelickheyt van de Leere der precijſe Predeſtinatie, ontdeckt. ende daer tegen de nuttigheydt van de contrarie Leere der Remonſtranten inſgelijcx bekent werde; op dat ghy mocht verſtaen, datſe om uwen't wille met recht voor de verkondinge ende verdedinge der ſelver, der maten yverén, dat ſy noch ban noch banden vruchten, noch ontſien met den quaedtdoenders gereeckent te worden. De namen der Leeraren, welcker woorden by-ghebracht zijn, heeft u l. de voorgaende t'ſamenſprekinghe al bekent gemaeckt. *Vaert vvel.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Cypier.

HEbt ghy wat geruſt/ dewijle ick upt ben geweeſt?

Dief. Jae / Godt zy ghelooft/ redelijck na den tijdt.

Cypier. Ick hadde gehoopt mede te brenghen een van onſe afgeſetten ende gebannen Predicanten. Want ick hooze dat eenige heymelijck in de Stadt zijn: maer de lupden daer ick geweeſt ben/ ſeyden dat gheheel ſecreet gehouden wozdt waer ſy logeren: oock ſouden ſy niet derven waghen / dat ſulck een Man met my gingh; upt vreeſe dat hem diergelijcke licht ſoude konnen gebeuren/ als wel eer geſchiedt is onder de Paepſche vervolginge/ oock hier te lande/ dat namelijck d'een Gheloofs-verwant/meenende den anderen/ om de Religie gevangen/ onbekent te gaen verſtercken/vaſt ghehouden werde/ ende alſoo dooz zijn werck der lieſde mede in ſwarighept quam. 't Soude my lief hebben geweeſt / ſoodanigen Predicant met u te hoozen ſpreken: Doch evenwel brengh ick een fijn man mede/ die (nae ick onderweghe upt zijn praet hebbe gehoozt) u oock wel wat goedts ſal ſegghen / hy zy die hy zy.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Dief. Ghy hadt dit wel moghen laten. Ick ben wel gerust/ende berepdt te sterven/gelijck ghy gehoort hebt.

Cypier. Mijn lieve mã/neemt dit niet qualijck/'t is upt goeder deught gedaen/om dat ick meen dat gy niet wel berepdt zijt: anders hadde ick dese moepte gespaert/eñ my in geen gevaer ghesteecken. Denckt hoe de Predicant my gedrepght heeft/ ende dat ick/dit doende/al mijn welbaren voor u waghe.

Merselaer. Ick hoore u met verwonderinge roemen de gerustighept uwes gemoets. Want dewijle ghy een godloos leven hebt gelepdt/(gelijck de quade fepten getupgen/daer over ghy verwesen zijt/ ende noch meer de Historie die ghy den Predicant/eñ de Cipier my verhaelt heeft) so soude ick veel eer dencken/dat ghy soudt zijn als een onstupmige zee die niet stille zijn can/ende diens baren/dreck ende onrepnighept uptworpẽ.

Rom.2.15 Want de godlosen hebben geen vrede, spreeckt onse Godt. Dewijle de quade Conscientie tegen haer getupgende/ende de gedachten malkanderen beschuldigende ende ontschuldigende/haer dagelijcks knagen. Nu is u noch de gewisse ure uwes doots aen-ghesepdt; in de welcke ghy sult moe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

moeten voor den Rechter-stoel des levendigen Godts verschijnen/daer het de edele Ziele gelden sal / gelijck het hier 't lijf ghegolden heeft. Hoe ist dan dat dit Oordeel des Magistraets u niet en doet Godt ende sijn oordeel vruchten? Of meent ghy dat het hier mede al gedaen is?

Dief. Dan waer ick recht Godloos / ghelijck ghy seght. Ick ben/ Gode lof / beter onderwesen. Ick weet wel dat ick een ziele hebbe die voor Godt sal moeten komen; beken oock mede wel / dat ick de beste nergens na geweest ben. Maer dit maeckt my gerust/ dat ick weet/ dat ick desen doodt wel verdient hebbe/ ende vast geloof/ dat het voor Godt met my soo qualijck niet sal aflopen/ alst hier afgeloopen is.

Metselaer. Siet toe/dat ghy u selven niet en bedriegt. Weet ghy wel/ dat hy een rechtveerdich Rechter is/ die sonder aensien van Personē oordeelen sal na eens yegelijckx werck; ende dat daerom elck menschē ontfangen sal/ na dat hy in desen lichame gedaē heeft/het zy goet of quaet? Dewijle dan Godt in sijn Woordt sijn toorn ontdeckt heeft over alle godtlooshept en ongerechtigheydt; hebt ghy met uwe quade wercken u selven pet anders versamelt/ als een schat

1 Pet. 1. 17

2. Corint. 5. 10.

Rom. 1. 16

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Rom. 2. 5. Galat. 6. 8. schat des tooms dat ghy in dese tijt/ nu ghy voor hem verschijnen sult/ met anders hebt te verwachten / als de ontdeckinge des rechtveerdighen tooms Godts ; dat is / gheliicke strengh oordeel over uwe ziele / als hier over u lichaem gegaen is ? Ick segghe wederom met den Paulo : Laet u niet bedriegen. Godt en wort niet bespot : wat de mensche gezaeyt heeft, dat sal hy oock maeyen. Wie in den vleesche zaeyt, sal van den vleesche verdervinge maeyen. Die in den Geest zaeyt, sal van den Geest het eeuwigh leven maeyen. Maeckt nu selfs u reeckeningh. Wat hebt ghy ghezaept/ anders als uwe boose lusten/ bedriegerye/ wulpsheydt/ ongerechtigheyt ? Wat hebt ghy dan anders te verwachten als verderf ?

Dief. Metselaer/hoe valt ghy my soo hart ? Ghy spreeckt of ghy een Predicant waert. Wat zijt ghy voor een man ?

Metselaer. Mijn lieve vrient/bekommert u niet met my/maer met u selven. Hebben mijn woorden u ziele ghetreft/ werpt het niet op een ander praet; u tijt is u kostelick/u staet periculeus ; bedenckt dat/ ende antwoort eens op mijn vrage.

Dief. Hoe ? Meent ghy dat ghy my ontroert hebt ? 't Is verre van daer.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

daer. Ick weet wel dat de Heer dickwils strengh genoegh in sijn woort spreeckt; maer dat hy juyst so streng met alle menschen sal handelen / geloof ick niet.

Metselaer. De Heer en is niet als der Menschen Kinderen/ die seggen ende dreyghen 'tgene sy niet en meenen. Hy is een rechtveerdigh ende Psal. 51. 6. waerachtigh Godt / die recht behoudt in sijn woorden / ende reyn blijvet wanneer hy gerichtet wordt. Daerom verleydt u selven niet met leugenachtighe inbeeldinghen / ende zijt ghewis / dat het by Godt gaen sal/ na't woort 't welck ghy gehoort hebt; ende hoort noch verder wat de Schrift seydt. Laet u niet verley- 1. Cor. 6. den: noch hoereerders, noch Afgo- 10. den-dienaers, noch Overspeelders, noch onkuysche, noch die by mannen leggen, noch dieven, noch gierigaerts, noch lasteraers, noch rovers, en sullen het Coninckrijcke Gods niet besitten. En dusdanige zijt ghy geweest/ bysonder een Dief en Rover; want als sodanige lijdt ghy. En weet ghy dan 1. Cor. 6. 9 noch niet/ dat een ongerechtighe het Rijck der Hemelen niet besitten sal? Hoort dan noch toe wat verder ghesept wort; die ongerechtigheyt doen Matth. 13. sullen in den vyerighen oven geworpen worden, daer sal weeninghe zijn,

ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Matth. 13. ende knerſinghe der tanden, maer de rechtveerdighe ſullen blincken ghelijck de Sonne, in het Coninckrijcke haers Vaders.

Dief. Ick hoor wel/na u ſeggen/ ſal niemandt ſaligh worden/ als die ſonder ſonden gheleeft heeft. Maer wie leeft ſonder ſonde?

Pſa. 103.3 Metſelaer. Ghy doolt. Ick diene ſelfs ende love mijn Godt/ die my alle mijne ſonden vergeeft/ ende geneeſt alle mijne gebreken. Daerom bekenne ick mijne ſonden/ ende en verheele mijne miſdaedt niet. Want

Verſ. 5. mijn gheloof is oock uyt des Heeren

1. Tim. 1. 15. Woordt/ dat Jeſus Chriſtus is in de wereldt ghekomen/ om de ſondaren ſaligh te maken.

Dief. Zijt ghy ſoo wel een ſondaer/ ende moet ghy ſoo wel genade by Godt hebben/ als ick? Waerom ſal ick ſo wel niet ſaligh worden/ als ghy? Of ſchrijft ghy u ſelven de verdoemeniſſe mede al toe?

Pſal. 130. 3. 4. Metſelaer. Wil de Heer my de ſonden toerekenen/ ick ſal ſoo wepnigh beſtaen als ghy. Maer hope door de ghenade Godes in Chriſto ſaligh te worden. Want dewijle by hem vergevinge is; ſoo vreeſe ick hem/ende

1. Petr. 1. 17. dewijle ick hem/ die ſonder aenneminge van Perſonen na eens yegelijcks werck oordeelen ſal/ tot een

Vader

Vader aenroepe: so wandele ick den
tijdt die de Heer my hier verleent/in Ephes. 5.
vreese/ ende mijde sorghvuldelijck de 6. 7.
voorgemelde ende diergelijcke boos-
heden/om de welcke de toorn Godts
komt over de ongehoorsame Kinde-
ren / dat ick haer met-ghesel niet en
sy. Maer/lieve man/ elck sal sijn ey-
gen pack dragen. Daerom beproeft Galat. 6.
u selven ende u selfs werck/eñ toetst 4. 5.
u niet aen anderen. Ghy weet best
hoe ghy 't gemaeckt hebt.

Dief. Ick weet wel dat ick't qua-
lijck genoegh gemaeckt hebbe; maer
dat ghy meent/ dat ghy meer in den
Hemel komen sult/of voor Godt be-
ter sijt als ick / dat is mis: want
daer mede toont ghy eenen Phari-
seeusschen aert / ende sijt den Phari-
seus gelijck/ die in sijn gebedt tegen
de Tollenaer roemde.

Metselaer. Mijn vrient / ghy sijt
verdoolt. Ick en achte my selvē niet
dat ick rechtveerdigh ben / noch en
roeme in my selven niet tegen ande-
re menschen voor Godt ; maer soec-
ke also de genade Godts, dat ick my
voor hem verootmoedige met Pau- 1. Tim. 1.
lo/ als de meeste sondaer/ ende als de 15.
snootste onder de menschen/ jae ver-
nietighe my/ op dat ick alles door de
genade in Christo sijn soude. Wy en
spreecken ook niet daer van/ waer
voor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

voor de menschen haer voor Godt houden / en of sy teghen malkander roemen mogen: maer of sy / hoe sy't hier maecken / even groote sondaers by hem zijn / ende altemael even gelijck in dē Hemel sullen komen. Dat dunckt my is u fondament.

Dief. Dat alle menschen in den Hemel sullen komen / is mijn gheloof niet. Daer wert al te veel van de Hel gesproken / ende dat Godt de bocken daer sal in-werpen. Maer gheloof even-wel dat alle Menschen voor Godt even groote sondaers zijn.

Metselaer. Hoe? Meent ghy dan dat Cain ende Abel / Sem eñ Cham / Loth en de Sodomijten / Moses ende Pharao / Caiphas ende Joseph van Arimathea / Judas ende Petrus / somma alle die als quaet doenders lijden / eñ die lijden om den name Jesu / in gelijcken graet by Godt staen? Godt heeft gherechtighedt lief ende haet de sonde: daerom staet ock die gerechtighept na-jaeght ende een godtloos wesen schout by hem in een ander graet / als die als sonder Godt in de Werelt leven: Ende / by Godt en is die sulcken grooten sondaer niet die de sonden versaecht / laet en af-sterft / als diese laet de overhant hebben in sijn sterffelicke leden / ende hare begeerten na volght.

Sal

Sal hy oock nae de wercken oordeelende / d'een verdoemen/ d'ander saligh maecken ; hoe kan hy dan haer alle te ghelijck houden voor even groote sondaers ?

Dief. Kan dat niet wesen ? Hoe komt dan dat sy altemael bekennen/ dat alderhande boose lusten, teghen Godt ende hare naesten strijdende, in haer woonen, eñ datse dagelicx grouwelijck sondighen, ende Godts geboden sonder ophouden overtreden, ende dat sy met haer sondigh leven sonder op-houden den toorn Godts verwecken. Dat sy teghen alle geboden Gods swaerlicken gesondigt, en geen der selver onderhouden hebben, jae steets tot alle boosheyt geneygt zijn. Die soo zyn/ zyn niet een haer beter voor Godt/ als ick of myns ghelijcken. Wat schelen wy / als dat sy jupst sulcke dinghen niet en doen die by de Menschen ghestraft worden/ of dat sy die heymelijck doen / ende haer weten upt de handen der Officieren te houden ? Eñ dat den galgh niet en is jupst voor de dieven/ maer voor de ongeluckigen.

Ghebedt achter het Psalmboeck.

Catech. Vrag. 60.

Metselaer. Wie heeft u dit in 't hooft gebracht ?

Dief. Wat zyt ghy voor een man? Dit zyn immers de woorden van 't Gebedt dat inde Kerck voor de Predicatie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

dicatie gebeden wordt / ende van de tseſtighſte Vraghe des Catechiſmi van Heydelbergh / die daer Jaer in Jaer upt geleert wort. Ick hebbe de Predicant noch meer upt de Nederlantſche Confeſſie / eñ Teelingh van Middelburghs Dialogue, van de ſtaet eens Chriſten menſche / verhaelt.

Metſelaer. Ick weet dat die dingen ſo gebeden / geleert / ende geſchreven worden / maer hebt ghy daer u fondament op gemaeckt?

Dief. Soude ick niet! Dewijle dat ſulcks van ſo Heylige Mannen geſchreven ende geleert: ende in de vergaderinghe der Gherefotmeerde Kercke / daer niet dan Heyligh ende ſuyver volck is / ende tegen de welcke alle andere vergaderingen alleen Secten zijn / ſo gepredickt ende beleden werde / ſo hiel ick dat ſo vaſt / dat my dochte ick ſoude dan de alderbeſte weſen / als ick met waerheydt mocht bekennen / dat ick de alderbooſte was / ende ſtelde mijn roer luſtigh na dat compas om den Hemel te bezeylen; ende my docht / 'ten kan geen quaet / al bleef ick al mijn leven de ſelfde man / dewijle ick al mijn leven bekennen moſt dat ick ſoo boos was. Houde het oock noch vaſt.

Metſelaer. Ick weet dat 'tghene ghy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ghy verhaelt waer is. In de Kerck werden so in gemeene als bysondere Schriften de vromen so beschreven/ datse weynigh of niet van de Godtloosen verschelen: maer hebt ghy daer op 't zepl gegaen/ so hebt ghy u selven schendich bedrogen/ende leert ons die leere ende Leeraers aen hare vruchten kennen. Doch de Schrift leert vry anders: te weten/ dat wy wel van ons selven ende in onse eerste geboorte/ na de wille des Mans upt den vleesche ende bloede gheboren/ vleesch / aerdtsch ende vleeschelijck gesint: ende soo langh wy onse aerdtsche ende vleeschelijcke gesinthepdt volgen/ Kinderen des toorns van natueren/ ende de doodt en verdoemenisse onderworpen zijn: Maer dat wesen moeten wy af-leggen/ de sondige aerdt/ dat is/ 't vleesch dooden/ ende een nieuw leven aendoen/ ende also nieuwe menschen worden/ gheborен upt het onverganckelijcke ende Geestelijcke zaet des Woordts Godts/ door de kracht des heyligen Gheests / ende een nieuw maeckscl Godes worden/ geschapen in Christo tot goede wercken. 't Welck alsdan geschiedt / als wy upt des Heeren Woordt Godt en syn wille in Christo hebbende leeren kennen / de groote ende eerlijcke belofte des eeuwigen

Joh. 1. 13. vers. 3, 6.

1. Petr. 1. 23. Ephe. 2, 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

wighen levens met een oprecht gheloove in onse herten ontfangen/door de kracht des selvighen Gheestes.

2.Pet.13.4. Want door dat gheloove werden de herten gherepnight / om der Godtlicker nature deelachtich gemaeckt/ ende upt den Geest ghebozen Geest te worden / ende de verderffelijckheydt die in de Weereldt is door de vleeschelijcke begheerlijckheydt met alle vlijt te ontvlieden: dat is/ niet

Eph.4.21 meer nae den vleesch / maer nae den Gheest te wandelen. Daer toe ghekomen zijnde/ dat is / den ouden Mensch / die door de begheerten der dwalinghen verderft / af-ghelepdt/ ende den nieuwen Mensch aenghedaen hebbende / die nae Godt ghe-schapen is tot waerachtighe rechtvaerdighepdt en heylighepdt: soo

Ioh.1.12. zijn wy in Christo/ ende en zijn niet meer kinderen des toorns/maer ont-

Eph.2.4. fanghen macht om kinderen Godts te worden / ende in ons is geen verdoemenisse / zijn oock in hem een

Rom.8.1. nieuwe creature ende Geest. Nieu-ghebozen kinderen zijnde in Christo

2.Cor.5.17. Jesu nae de Geestelijcke gheboozte/ soo gaet het met ons oock wel toe gelijck als in de eerste ende vleeschelijcke gheboozte / dat wy in den eer-

Heb.5.13. ende 6.1. sten zwack zijnde / door de overblijvende kracht der sondē in onse aert-

schе

sche leden / somwijlen strupckelen : maer wassen oock allenghskens op/ ende en laten de sonden de overhant in ons niet hebben / maer strijden hoe langher hoe meer daer teghen/ dat wyse t'eenemael t'onder mogen krijgen/ende als mannen in Chzisto wozden. Soo en rekent ons de Heere die feplen niet toe ter verdoemenisse ; maer vergeeft die ghenadighlijck. Maer den ghenen die de sonde laten de overhandt hebben in haere aerdtsche leden / om haere wille te doen ; dien behoudt de Heere de sonde / ende betoondt in haer de sonde hare macht/ dat sy haer doodt. Hoe wy langer nae den Geest wandelen ende der gerechtighept ons meer beneerstigen/ hoe wy stercker in Chzisto ende machtigher teghen de sonde wozden/ minder feplen eñ in Chzisto Gode aengenamer zijn. Wat duncht u nu ? Die bekennen dat alderhande boose lusten tegen Godt ende hare naesten strijdende / in haer woonen/ hoe konnen die houden dat sy in Chzisto zijn : daer de Schzift seydt/ dat die in Chzisto zijn/ 'tvleesch met sijne begeerten gekrupst hebben / eñ dat den ouden mensche die in ons is/ met hem gekrupst is? Die der sonde gestozven/ Gode leven eñ van sondē vzy gewozdē zijn/ hoe sullen sy seggē dat sy

Ephes. 4. 15.

Gal. 5. 16. 17.

1. Ioh. 2. 12.

Rom. 6. doorgaens.

1. Ioh. 2. 14.

Gal. 5. 24.

Rom. 6. 6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Rom.6.2. sy dagelyckx grouwelyck sondigen ende Godts geboden sonder ophou-
Rom.6.22 den overtreden? Die knechten der gerechtigheyt willen zyn/hoe en sullen die niet houden dat sy van sonden
Rom.8.17 vry ghemaeckt zyn. Die kinderen Godes zynde der genade erfghenamen zyn / sullen die segghen dat sy noch kinderen des toorns zyn?

Dief. Wat hooze ick doch hier van desen Metselaer? Zyt ghy wyser als onse Catechismus? Haddese niet goedt ghewees/ de Synode van Dordzecht/daer so veel Heylige Baders zyn geweest/soude die mede soo wel veroordeelt hebben/als de Leere der Arminianen. Wat wilt ghy my nieuws leeren?

Metselaer. De Heer onderscheyt in de Schrift tweederley staten des menschen/d'een voor d'ander na syn
Ephe. 2.3 bekeeringhe tot Godt. d'Een in de welcke hy wandelt nae de begheerte des vleeschs / doende den wille des vleeschs ende der gedachten: d'an-
1.Pet.4.2 der in dewelcke hy afhoudt van sonden / om niet nae menschelyncke begheerlyckheden / maer nae den wille Godts te leven de tydt die hy noch over heeft. In de eerste is hy / ende wert met recht genaemt een knecht der sonde / dewyle hy syn leden begeeft tot dienstknechten der onrey-

nig-

nighept: ende verzemt van't leven Gods/is oock van naturen een kint des toorns/ ende ghelijck hy is een slave der sonde ter doodt/is hy oock der verdoemenisse eygen. Maer als hy tot de tweede staet ghekomen is/ sept sy dat hy in voortijden in de begeerte des vleeschs geleeft heeft/dat hy van naturen was een Kindt des toorns/ namelijck doe hy soo leefde/ maer dat hy levendigh gemaeckt in Christo/ door syn ghenade saligh is gworden. Item/ dat hy doe hy een dienst-knecht der sonden was/ vry was van de gerechtigheyt/ ende tot een loon de doot hadde te verwachten/ maer dat hy vry gemaeckt van der sonden/ een dienstknecht der gerechtigheyt gworden is/ ende syne vrucht tot heyligmakinge heeft/eñ het eynd dat eeuwigh leven. Seght ghy my nu: zyn het by Godt even groote sondarē/die/daer vande Heer sept/ dat sy meenigerley begeerlijckheden ende wellusten dienen ende in booshepdt wandelen; ende die gene/ die soodanige wel geweest/ maer afghewasschen/ geheylight ende gherechtveerdight zyn in den name des Heeren Jesu eñ inden Geest Gods? Item/ seght my/ of die het eerste leven leyden van 't tweede wel roemē mogen? Of die het tweede leyden by

Eph. 2.

Ephes. 2. 3.5.

Rom. 6.20

Tit. 3. 3.

Col. 3. 7.

1. Cor. 6. 11.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Godt niet meer voordeel sullen hebben als de eerste?

Dief. Metselaer de Schrift onderschept wel des menschen staet / voor en na sijn bekeeringhe/ maer sy leert evenwel/ dat de alderbeste werckē in haer selven zijn vuyl, stinckende, yssellick, grouwelick, ja enckel grouwelicke sonden: ghelijck Calvinus leert over Esaias Cap. 64. vers. 5. Daer bekennen immers Gods volck selfs/ dat sy al t'samen zijn als de onreyne, ende alle hare gerechtigheydt als een dreckigh kleet, dat sy al-te-mael zijn verwelckt als bladeren, ende dat hare sonden haer wech voeren als eenen wint. Of dan de Schrift veel van de heyligheyt eñ gerechtigheyt spreeckt/ ick segge noch (hoe heyligh sommige menschen ende ghy oock meent te wesen) wy zijn al evenwel al te gelijck even groote sondaers.

Calvinus Comment op Esai. 64. 5.

Metselaer. Ick hoor wel waer op ghy 't zepl gegaen hebt; namelick/ ghy hebt gedocht: zijn de beste wercken maer enckele grouwelen eñ sonden; dat uwe ysselijcke sonden voor Godt oock wel souden passeren met de alderbeste wercken.

Dief. Jae ick trouwen: ende dat docht my was eē leer die my diende.

Metselaer. Maer Calvijn heeft met die Schrift te verdraeyen u wel een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

een kussen onder de armē/en een peu-
luwe tot u hooft gegeven: maer siet
toe/dat het de Heer u niet beyde ver-
scheure/want de Schrift en getuygt Ezec. 13.
dat niet van de beste wercken des 19.
volcx Godts/'twelck met bekeerder
herte den Heere diende; maer dat
volck belijdt aldaer hare overtredin-
gen/daer mede sy van den Heere ge-
weken zijn/ eñ haer tegen hem ver-
loopen hebben: bekennende dat sy
niet en wetē tot haer verschooninge
by te brenghen. Dewijle selfs hare
gerechtighept/die sy souden schijnen
te konnen voorwenden/selfs als een
dreckigh kleet is. Had ghy maer de
text gelesen/ ghy soudt wel sien dat
Israel sijn verloop beschrijft. Want
de Heyligen Godes draghen langhe Apocal. 3.
witte kleederen/hebben de selve ghe- 18.
wasschen ende wit ghemaeckt in het
bloedt des Lams; ende haer is ge- Apocal. 7.
gheven/ datse bekleedt worden met 14.
reynen ende blinckenden fijnen lijn-
wade/want dat sijn lijnwaet/zijnde
rechtveerdigmakingen der Heyligē.
Zijn niet de rechtveerdigen als een Psal. 1. 3.
boom geplant aen de water-beecke/
die sijn vrucht brenght te zijnder tijt/
ende wiens bladerē niet en verwelc-
wen? Dewijle dan Israel bekent
by de Propheet Esaias/dat sy alte-
mael verwelcken als bladeren/ hoe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

beschrijven sy hare gerechtigheydt?

Vers. 4. Sy seggen daer by/onse sonden voeren ons henen wech als eenen windt. Maer Davidt seydt/ dat wat de rechtveerdige maeckt hem wel gheVers. 6. lucht. Doch (sept hy) soo en zijn de godtlooſen niet, maer als kaf dat den wint verſtrooyt. Want de Heere kent den wegh der rechtveerdighen; daer en teghen der godtlooſen wegh vergaet. Siet ghy wel/dat Calvijn van den wegh der godtlooſen den wegh der rechtveerdigen heeft gemaeckt? Merckt op/ wat noch by Esaias Esai. 64.7 volght. Niemant (seggen sy wijders) en roept uwe name aen, of maeckt hem op, dat hy hem aen u houde. Is dat niet een sijn volck/ om daer van te halen de leest van de alderbeste wercken der rechtveerdighen? Sal men van die wercken om de welcke Godts toorn over sijn volck gheKomen is/ een exempel nemen hoe die wercken gheſtelt moeten zijn nae de welcke Godt sijn volck in ghenade wil rechten?

Dief. Hadt Calvijn alleen die plaets soo verstaen/so soude ick meenen/ dat ick bedrogen was; maer de geheele Kerck verstaet het soo in hare Catechismus/ ende andere Leeraers in hare Boecken.

Metselaer. Ten baet niet: een verdoolt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

doolt Schaep doet daer meer dwalen. Ende 't is heden 't ghebruyck/ dat d'een Doctoor d'ander ende het volck hare Doctoren volgen/ sonder op de Schrift veel te letten / of eens op te sien oft sy voor haer niet in de graft gevallen zijn.

Dief. Ick merck wel wat ghy segghen wilt.

Metselaer. Hebt ghy van Calvijn eñ andere uwe Gereformeerde Leeraers geleert het afgewekene volck Israels u selven tot een baecken te stellen: hoort eens wat Johannes sept. Kinderkens, sept hy/ dat u niemandt en bedrieghe: wie rechtveerdigheydt doet die is rechtveerdigh, ghelijck hy rechtveerdigh is. Die de sonde doet, is uyt den Duyvel. Want de Duyvel sondight van den beginne. Ick vrage u nu wederom/ hebt ghy daer op wel gedacht? 1. Johan. 3.7.

Dief. Na ick u hoor spreken/ ghy wilt my al op de wercken wijsen/ maer my is al een ander wegh ghewesen.

Metselaer. Is u een wegh gewesen om sonder goede wercken in den Hemel te komen?

Dief. Jae trouwen. Maer dat ghy het wel verstaet; my en werde niet verboden goet te doen/ noch my en werde niet gheleert dat het my

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

schaden soude/so ick goet dede; maer dat worde my gheleert / dat wy al recht aen den Hemel hadden/ ende al erfgenamen daer van waren eer wy eenigh goedt werck gedaen hadden/ a jae dat onse sonden al van eeuwighepdt bedeckt ende ons vergheven waren; b ende dat 't goedt dat wy deden / maer was een teecken van danckbaerhepdt voor 't gheen wy al haddē en niet verliesen konden. Daer upt ick dan by my selven wel konde dencken / dat de wercken tot de saligheydt niet noodigh waren.

a Gemeene Leere.

b Smouts Pater noster pag. 5

Metselaer. Heeft men u niet gheleert dat de goede wercken tot saligheyt noodigh zijn?

Dief. Neen. Ick hebbe mijn Catechismus wel van buyten ghekonnen/ maer in de vraghe daer geleert wordt waerom wy goede wercken moeten doen/ en staet niet een enckel woordt van de nootwendigheyt tot de saligheydt; wasser al-te-met een Leeraer die ons die noodtwendigheyt in sijn vermaningen wat voor hieldt: ick wist hoe verre dat het gingh. Want andere leerden my te duydelijcker / dat de goede wercken geen man goet/noch de quade wercken niemant quaet maken/ ende als ick maer een dinck hadde / dat my dan geen sonden hinderen konden.

Eerste vrage in 't derde deel.

Met-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Metselaer. Hou/ al sacht man?

Dief. Waerom? dat ick segghe is waer. Ick hebbe de Predicant die by my is gheweest / met de eyghen woorden der Doctoren bewesen/dat my oock gheleert is / my van goede wercken te wachten / veel meer als van sonde: Eñ dat dewijl de wegh nae den Hemel engh is / ick toesien moet / dat ick niet en kome beladen met groote sacken vol werckē/maer die af legge / dat ick anderssins daer niet door sal konnen.

Metselaer. Ghy ghebruyckt al de woorden van D. Lutherus / maer ghy hebt die qualijck verstaen / die spreeckt van de Papistische werckē/ van Misse/Bevaerden/ende andere diergelijcke onnutte oeffeningen des lichaems / daer van sy veel wercks maecken; ende niet van de oprechte wercken der liefde/ende ware Godtsaligheyt die tot alle dingen profijtelick is/eñ de belofte heeft des jegenwoordigen eñ toekomenden levens. 1. Tim. 4. 8.

Dief. Hoe D. Luther dat verstaen heeft / weet ick niet / ick sie op de Doctoren van onse Kercke. Dat die d'een met d'andere soorte van wercken verstaen/ sult ghy my niet ontgeven. Want ick weet al te wel dat Mr. Jan Calvijn seydt / dat Godt wil dat sijne geloovighe eñ uytverko- Instit. 3. Boec cap. 14. Dist. 9.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

rene ſo ſondigh ſouden zijn, op datſe nederigh ſouden weſen, **ende dat die nederigheyt daer in beſtaet** / dat wy ledigh zijn van alle goet ende gerech-
Vrage 60. tigheyt. **De Catechiſmus van Heydelbergh ſelfs/ leert ons / datſe ghe-rechtveerdigt worden** al zijn ſy ſteets tot alle booſheyt geneyght. **Dan ick en macht niet al verhalen dat ick by de Predicant verhaelt hebbe. Die woude my ock wel wat beſtraffen over mijn quaet leven/ maer 't hadde gheen klem. Doe hy ſagh dat ick mijn ſtuck verſtont/liet hy't al ſachtjens vallen. Hoe konde hy ock anders doen? Want ick hebbe recht geleeſt/gelijck my geleert is van andere Leeraers / ende ghelijck hy ſelf ſijn volck leert. Hebbe ick't daerom by Godt ſo qualick gemaeckt? Dat en konde hy immers niet ſeggen?**

Metſelaer. **Maer / mijn vriendt/ dit en ſal u voor Godt niet verſchoonen. Ghy hebt blinde lepts-lupden ghevolght / die hebben u recht in de ſloot gelept. Want hoort eens/ ghy ſult verſtaen dat de Schrift vry anders ſpreeckt dan ſy u geleert hebbē.**
Hebr. 12. Staet na vrede met allen, ende na heyligheydt, ſonder de welcke niemandt Godt ſien ſal, **ſeydt den Apoſtel:** Ick
Mat. 5. 20. ſegge u lieden, **ſept Chriſtus**/ ten zy dat uwe gerechtigheyt overvloediger

zy

zy, dan der Schrift-gheleerden ende Pharizeen, so en sult ghy in't Coningrijcke der Hemelen niet komen. **Wilt ghy oock hooren hoe Paulus leert dat de Heer een yeghelijck nae sijn werck sal vergelden? Namelick sept hy**/den genen die met gedurigheyt in goede wercken prijs ende eere ende onverderffelickheyt soecken het eeuwige leven: maer den genen die hen tot twist geven, der waerheydt ongehoorsaem, ende der ongerechtigheyt gehoorsaem zijn, verbolgentheydt en toorn, verdruckinge ende benautheyt over alle zielen der menschē diequaet wercken, der Joden voornamelick ende oock der Griecken; maer prijs, eñ eere ende vrede alle die goedt wercken, den Joden voornamelijck ende oock den Griecken. Want by Godt en is gheen uytneminghe der Personen. Rom. 2, 7.

Hoort den selfden Paulum. Ist dat ghy na den vleesche leeft, soo sult ghy sterven: maer ist dat ghy door den Geest de werckē des Lichaems doot, so sult ghy leven. Rom. 8. 13.

Wat duncht u/zijn de wercken niet noodich tot de saligheyt? Wilt ghy noch meer hooren? Paulus leert uptdruckelijck / dat de Godtsaligheyt heeft de belofte van 't jeghenwoordighe ende toekomende leven, **ghelijck ghy ghehoort hebt. Sept oock daerom.** Dit is een ghe- 1 Tim. 4. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Tit. 3. 8. trouw woort, ende ick wil dat ghy't verſterckt, op dat die ghene die aen God gelooven, ſorge dragen om goede wercken voor te ſtaen. Want deſe zijn eerlick ende profijtelick dē menſchen. Tit. 3. 14. Ende wijders. Laet oock de onſe leeren goede wercken voorſtaen tot nootſakelicken gebruycke, op dat ſy niet onvruchtbaer en zijn. Ende heeft men u wijs ghemaeckt dat de goede wercken tot de ſalighepdt niet noodigh of nut waren? Hebt ghy u oock ingebeeldt/ dat ghy ledigh van goede wercken moſt weſen / om dat den wegh tot den Hemel eng eñ ſmal is? Mijn vrient/ghy hebt wel degelick een verkeerde opinie ingedroncken. Matt. 7. 14 Want de poorte die tot den levē lept/ wordt nau/ den wegh ſmal genaemt/ om dat wy moeten uptſtaen den moepelijcken arbepdt den liefde/ door den Gheeſt ander-werf ghebooren worden/ ende wandelen nae den regel der nieuwe creature/ deſe Werelt ende al wat hier aen lockelijck is verſaecken/ 'tgoedt en de Rijckdommen/ de eere eñ welluſten deſer Werelt/ Vader/ Moeder/ Wijf/ Kinderen/ ja onſe eygen leven; ende moeten toeſien dat wy om gheen van allen deſen ter rechter of ter ſlinckerhandt af en wijcken van de geboden des Heeren. Somma/ de enge wegh die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

die ten Hemel leydt / is de wegh der gheboden des Heeren / die hy ons in den Euangelio door syn Soon gegeven heeft / die eng genaemt wort / om dat se het vleesch zwaer valt te wandelen. De wegh onser lusten / dat is de breede wegh en wijde poorte die ter verdoemenisse leyt. Daerom als Luc. 13. 24
wy vermaent worde te arbeyden om door de enge poorte in te gaen; worden wy vermaent / dat wy sullen afleggen niet den moeyelijcken last der liefde ende goede wercken / maer der aenleggende sonden / alle booshepdt 1. Petr. 2. 1
ende bedriegerye / ende ghevepnstheden / ende nijdt / ende achterklappinge / gelijck Petrus spreeckt.

Dief. Neen Metselaer / ghy sult so schoon niet praten / dat ghy my sult wijs maken / dat ick qualijck soude geleert hebben: Godt Almachtigh mach wel lijden dat syn kinderen somtijts sondigen / eñ neemt dat soo nau niet of sy haer selvē tot het goede niet en pijnigen / op dat sy leeren souden nederigh zijn / ick verstae / op syn genade ende niet op haer selven vertrouwen. Calvijn in de voor gaende plaets. Willem Teelingh Dialogus van de staet eens Christen menschs pag. 44.

Metselaer. Al weer plat tegen de Schrift / die leert dat Godt gheene barmhertighepdt doen wil / dan die na syn Geboden wandelen. De wegen des Heeren zijn enckel goetheyt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Gal.6,16. en waerheydt, dien die zijn verbondt ende getuygeniſſe houden, ſept David. Paulus. So vele alſſer na deſen regel, (dat is nae de nieuwe creature/die geſchapen is tot ware gerechtighept) wandelen, over deſe ſal weſen vrede ende barmhertigheyt. Ende ſoo veel als belanght de ghenade daer op wp ſouden willen vertrouTit. 2,11. wen/ die onderwijſt ons ſelfs, dat wy verſaeckende alle godtlooſheyt ende Wereltſche begeerlickheden, matiglick, rechtveerdighlick, ende Godtſalighlick leven in de teghenwoordighe Werelt. Soo wil dan Godt dat ſijn kinderen de ſonde ſchouwen/ op dat ſp bp hem genade in ootmoedighept ſoecken/ krijgen eñ daer op betrouwen mogen. Want gelijck Salomon Prov. 28. leert/ die ſijn miſdaet bekent eñ laet, 13. ſal barmhertigheyt verkrijgen.

Dief. Mp dunckt dat ick hier een vermomde Jeſuĩt bp mp heb/die mp wil leeren/ dat ick om Godts genade te verkrijghen/ hadt moeten mijn epgen gerechtighept opzechten ende op mijn epgen wercken vertrouwẽ.

Metſelaer. Die u leert dat ghp na de wille Godts doen moet/ om dooz de genade Godts Saligh te wozdẽ/ die en leert u niet u epgen gerechtighept opzechten/noch oock op u wercRom. 11. ken vertrouwen. Want is de erve der 6.

Sa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Saligheyt uyt genade, soo en is sy niet uyt de wercken. Ick en leere u oock in der waerheyt niet vertrouwen op de wereken. Want ick wete dat wy daer op niet moeten vertrouwen/ dewyle als wy alles gedaē hebbē maer zyn onnutte Knechten/ die ghedaen hebben 'tgene wy schuldigh zyn/ eñ hoe wy't oock maken/ noch sullē wy veel te kort komen. Maer dat segge ick u/ dat ghy een verkeert gevoelen hebt gehadt/ ende noch hebt/ daer op ghy u selven gerust stelt; dat ghy in den Hemel sult komen met u boos ende verkeert godtloos leven. Luc. 17. 10

Dief. Ick hoor wel/ na u seggen most ick mijn Saligheydt door de Wet hebben ghesocht/ die van doen spreeckt/ ende met de Papen de Wetpredikers verdiensten op-gherecht. Neen man/ ghy zyt te laet op. Ick weet dat wy door't Euangelium saligh worden/ dat spreeckt al wat anders; dat belooft namelyck verghevinghe ende genade oock den alderdersnootsten menschen. Predickt dat/ wilt ghy my wat prediken.

Metselaer. Hoe na hebt ghy u ingebeelt dat indē Euangelio niet met allen valt te doen/ dewijle daer inne dē sondaer vergevinge wort belooft? Maer/ lieve vriendt/ het doen geldt hier so wel als in de Wet. Maer dat scheelt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ſcheelt het; die in de Wet maer in eenen ſeylde was dadelijck den bloeck onderworpē/maer al hebben wy geſondight/ wil de Heer in ſijn Euangelio ons evenwel 't leven geven/als wy de ſonden verlaten ende ons tot Godt bekeerē. Want het is een Predikinge der bekeeringe tot vergevinge der ſonden / 't is een nieuwe Wet der vryheydt / des Gheeſts ende levens / die ons ſo vry maeckt van de Wet der ſonde ende des doodts/ dat de rechtveerdighmakinghe der Wet in ons verbult wort/ die niet na den vleeſch maer nae den Geeſt wandelen. 't Euangelium dan is ſulck een woort/dat oock doenders verepſcht. Daerom ſeydt Jacobus/die de volmaeckte Wet der vryheyt (dat is het Euangelium) in ſiet, ende in die gedurig blijft, deſe dewyle hy geen vergetelijck hoorder is, maer een dader des werckx, ſal ſaligh weſen in ſijn doen. Wat doen? De ſuyvere ende onbevleckte Godts-dienſt voor Godt den Vader is deſe: ſeydt Jacobus voort: De Weduwen ende Weeſen in hare verdruckingen beſoecken, ende hem ſelven onbevleckt houden van de wereldt. Paulus ſeydt: dat onſen redelijcken Godts-dienſt is, dat wy onſe Lichamen Gode begheven tot een levende, Heylighe ende welbeha-

Luce 24. 47.
Act. 17. 30
Rom. 8. 2.
Jac. 1. 25. 27. &c.
Rom. 12. 1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

behagende offerhande, ende deſe Werelt niet gelijck worden, maer verandert door de vernieuwinge onſes gemoets. Wilt ghy weten wat 't Euangelium is? Siet dit Euangelium hadde den Engel Apoc. 14. 6. midden in den Hemel / om de inwoonders der aerden te verkondighen: Seggende met lupder ſtemme/vreeſt God en gheeft hem eerlijckheydt, want de uyre ſijns oordeels is gekomen, ende aenbidt hem die den Hemel ende aerde gemaeckt heeft, ende de Zee ende Water-fonteynen.

Dief. Is dat het Euangelium prediken? Ick hoorde mijn leven ſulcken Predicatie niet. Jae Metſelaer/is dat het Euangelium? Ick meende dat het alleen was een blijde bootſchap / die vergiffeniſſe ende leven voor de ſondaren verkondight/ ſonder veel doens van haer te epſchen / als alleen dat ſy geloven ſouden aen Chriſtum. Onſe Predicanten preeckten oock alleen tot trooſt ende verheffinghe van die ghenade/ maer van doen vermaenden ſy niet veel / als dat wy danckbaer moſten zijn. My docht of ick min of meer danckbaer was / dat ſcheelde ſo veel niet. Maer ick beken dat ghy my daer ſeght/ ontroert my.

Metſelaer. D Predicanten hebben een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

een waen alleen gehat van Godsalige wijshept/de kracht daer van verloochenen sy / ende predicken u soo ghy 't gaerne hoort. 't Waer beter
Joh. 6,28 dat sy uwe steenige herten aen stucken smeten / als dat sy u met loose kalck besmeren. Maer ter propoost. 't Is waer/ 't werck Godts 't welck van ons 't Euangelium eyscht / is dat wy ghelooven in hem die Godt ghesonden heeft. Maer wat wordt doorgaens by dat gheloove ghepredickt ? Bekeeringe tot Godt. Leest het gheheel Testament deur/ over al sult ghy dat vinden. Joannes sept/
1. Joh. 3. 23. dat dit Godts gebodt is, dat wy in den name sijns Soons gelooven ende malkanderen lief hebben, ghelijck hy ons een ghebodt gegeven heeft. Recht:
Joh. 14. 12. want Christus seydt/ Dit is mijn gebodt, dat ghy malkanderen lief hebt, ghelijck ick u lief ghehadt hebbe. 't Welck hy oock een nieuw ghebodt
Ioh. 13. 34 noemt: seggende / hier aen sal een yegelijck bekennen dat ghy mijn Discipulen zijt, dat ghy liefde hebt onder malkanderen.

Dief. Jae: maer die liefde moeten wy alleen bewijsen als wy in de genade Godts al zijn/ ende in Christo mede gherechtveerdight. Maer
Gemeene Leer. 't ghene waer door wy gerechtveerdighe worden/ is 't geloof/ al eer wy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

eenigh goedt werck gedaen hebben. De wercken behoeven daer niet bp/ die volgen naer. Soo leeren de Doctozen der Gerefozmeerde Kerck.

Metsel. Ick weet het wel / maer plat tegen de Schzift/die sepdt. Dat in Christo niet en geldt noch besnijdinge noch voorhuyt, maer het gelove door de liefde krachtigh, 't welck Paulus elders uptlepdt / de onderhoudinghe der gheboden. Want soo sepdt de Heere selfs: Soo ghy mijn geboden houdt, soo sult ghy in mijne liefde blijven, gelijck ick oock mijns Vaders gheboden ghehouden hebbe, ende blijve in sijn liefde. Hoozt ghp wel dat 't geloof geen kracht heeft in Chzisto eer de goede wercken daer bp zijn? Hoe kan 't ons dan rechtveerdigen eer wp eenigh goedt ghedaen hebben? Maer lupstert noch toe. Jacobus die vzaegt: Wat nuttigheyt ist, soo yemandt seydt dat hy 't gheloove heeft, ende en heeft de wercken niet? Kan hem dat gheloof saligh maecken? Ende sepdt; Dat ghelijck 't lichaem sonder geest doodt is, alsoo oock 't gheloof sonder wercken doodt is. Jae willen wp Joannem hoozen spzeecken? Die sal seghen dat de Leere die u Meesters u geleert hebben / geen waerachtighe Leere is. Ist, sepdt hp/dat wy seggen dat

Galat. 5.6

1.Cor.7. 19.

Ioh.15.10

1.Ioh.1.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

dat wy ghemeynſchap met hem hebben, ende wandelen in de duyſterniſſe, ſoo lieghen wy, ende en doen de waerheydt niet. **Lupſtert toe.** Maer, **ſepdt hy voort** / iſt dat wy in het licht wandelen, ghelijck hy in het licht is, ſo hebben wy gemeynſchap met malkanderen, ende het bloedt Jeſu Chriſti ſijns Soons reynight ons van alle ſonden. **Siet ghy wel hoe de Leer van u Meeſters reghel-recht teghen de Schrift ſtrijdt?**

Dief. **Moeten de wercken daer weſen/eer wy by Godt gerechtveerdight worden/ ende genade verkrijghen: ſoo iſt voor my qualijck ghemaeckt. Maer dat en kan niet weſen. Want/** wy zijn ſelfs al in de genade aenghenomen, en verſoent met Godt, eer wy ghelooven. a Ende hy doet onſe ſonden uyt, als wy hem met ſondigen noch veel wercks maecken, dat is, als wy noch niet geloven of ons leven beteren. b Jae wee den menſche, indien hy niet en is in de genade Godts eer hy gelooft.

a Molinus ontledinge der Arminiaenſche leer Cap. 20. Theſſ. 4. tweede Druck.

b Smout in zijn Schrifttuyrlijck, &c.

Metſelaer. **Wel man / ſoo moet ghy praten om 't Euangelium gheheel om verre te ſmijten/ ende Godt tot een leughenaer te maken. Leert die niet / dat wy door 't gheloove in Chriſto verſoent/gherechtveerdight ende ſaligh worden? Ende epſcht het**

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

het Euangelium niet / dat wy ghelooven sullen / op dat wy de vergevinghe ende quijtscheldingh der sonden ontfanghen. Ende seydt Paulus niet / dat Godt Christum heeft voorgheschelt tot versoeninghe door het geloove in sijnen bloede? Petrus / vermaendt hy de Joden niet aldus: betert u-lieden ende bekeert u, op dat uwe sonden moghen uytghedaen worden? Rom. 3. 25. Act. 3. 19.

Dief. Onse Doctoren die leeren dat nochtans / ende onder andere ock Molineus / die van de Synode van Dordrecht soo bedanckt is van weghen sijn eenstemmigheydt met de Kerck.

Metselaer. Maer hoe kan die Leer deugen? Want zijn wy al gerechtveerdight eer wy gelooven / wat behoeven wy dan te gelooven om gherechtveerdight te worden? of hoe is het geloof een middel waer door wy gherechtveerdight worden? Siet dan / gheliick sy de wercken onnoodigh maecken / soo maecken sy 't geloof ock onnoodigh.

Dief. Neen Metselaer / nu sie ick dat ghy 't u niet en verstaet. De beschrijvinge selfs van 't geloof bewijst, dat sy de waerheydt segghen. Want wat ist gheloof anders, als een vast vertrouwen, daer mede wy ghelooven

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

gelooven dat wy door Christum met God versoent zijn. a **So zijn wp dan eer versoent eer wp ghelooven / jae van eeuwighepdt zijn ons onse sonden vergheven.** b **Onse Doctoren** verdedigen de Leere van de eeuwige bedeckinghe ende verghevinghe der sonden, teghen die daer teghen-spreken, ende (**gelijck ghy ende uws gelijcken**) stellen dat de sonden alsdan eerst vergheven worden, als wy alrede ghelooven, ende in der tijdt door den gheloove gerechtveerdight worden. **Want dat wp gesepdt worden door 't gheloof gherechtveerdight te worden / en is niet te seggen dat wp daer door eerst de rechtveerdighepdt bekomē: maer** de rechtsinnige Kerck leert, dat wy alleen door den geloove gherechtveerdight worden in sulcken verstande, dat wy door 't gheloof alleen, ende nergens anders door, na de werckinge des Heyligen Geests, weten, ende in onse Conscientien overtuyght worden, dat Godt ons, selfs eer wy ghelooven, alle onse schulden vergheven heeft.

a Molinaeus op de selfde plaets.

b Smout. in sijn Vader-onse, pag. 54.

Bernhard. Textor de Iustif. disput. Thes. 60. pagin. 132.

Metselaer. **Maer hebt ghy wel gehoort dat de Schrift geen ander vergevinge der sonden ende rechtveerdighepdt ons leert / als die upt den gheloove Jesu is? Soo dryven dan u Leeraers / segghe ick weder / die eeu-**

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

eeuwighe verghevinghe der sonden/ plat teghen de Schrift. Dat zijn Mannen; maer ick moet u wat anders vraghen. Is dan by u ghelooven in Christum niet anders/ als vast ende seecker houden/ dat ghy door Christum sult saligh worden? ende door 't geloof gerechtveerdight worden/ is dat ock anders niet/ als weten dat ghy sonder gheloof gherechtveerdight zijt?

Dief. Ja trouwen: dat is my so vast ingheplant van onse Leeraers/ dat ick daer op nu alle mijne gherustighepdt fondere. Meent ghy dan dat de Mensche eerst aflaet godloos te wesen/ eer hy gherechtveerdight wort/ ende dat de boetveerdighepdt gaet voor de vergevinge der sonden; dat is een Vorstiaensche doolinghe vã Sibrando geannoteert. Neen/de mensche heeft niet nagelaten godloos te zijn, als hy gerechtveerdight wort, maer wort gerechtveerdight dewijle hy noch godtloos is. Ende oversulcx al hout ghy my voor godtloos/ ende al waer ick't in der daet/ so en soude ick daerom juyst niet verlozen gaen; maer kan evenwel Saligh worden. Want ick ben gherechtveerdight by Godt/ ende Godt heeft my alle mijne sonden al vergeven. Sal ick dan niet saligh worden?

Sibr. Lub. Decl. op de Antw. Vorstij, pag. 101.

Metse-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Metselaer. Waren uwe sonden u vergeven / soo waert ghy waerlijck saligh. Want ick weet dat de Schrift
Rom. 4. 7. seydt / saligh zijn sy wiens ongerechtigheden vergheven zijn, ende wiens sonden bedeckt zijn. Saligh is de man welcken de Heere gheen sonden toe en reeckent. Maer ghy bedrieght u selven schendelijcken / ende uwe Meesters verlepden jammerlijcken uwe ziele met die leer daer op ghy
Psal. 1. 4. steunt. De Schrift leert ons dat de godtloose in't gerichte niet en sal bestaen / maer als kaf zijn / dat den
Ps. 24. 4. 5. 6. windt verstroyt. Maer 't geslachte 't welck na den Heere vraegt / ende 't aengesichte Godes soeckt / die segge ick / die onschuldighe handen hebben ende reyn van herten zijn / die gheen lust hebben tot schalckheyt noch valschelick sweeren / die sullen segen van den Heere verwachten ende gerechtigheyt van den Godt haers heyls / gelijck David ons leert: ende gelijck
Apoc. 21. 27. in de Openbaringe staet / inde nieuwe stad Jerusalem / dat is in den Hemel / sal niet komen dat ontreynight / ofte grouwelickheyt doet / oft leugen spreeckt / maer die geschreven zijn in den boeck des levens / des Lams.

Dief. Neen / mijn Meesters hebben my gepredickt / dat den Apostel
Rom. 4. 5. Paulus leert 't ghene ick segge / als

hy

hy seydt/ dat die niet en werckt, maer ghelooft in hem die den ongoddelijcken rechtveerdight, desen sijn gheloove tot rechtveerdigheydt gereeckent wordt. Sibrand. op de selfde plaets.

Metselaer. Ick weet dat sy die woorden soo uptleggen/maer sy verdraypen de spreucke des H. Aposels in eenen verkeerden sin. Want Paulus wil daer niet leeren / dat die gherechtveerdight wordt / die godtloos is en blijft/maer die godtloos of ongoddelijck en sondaer gheweest is: ende overzulcks schijnt niet te konnen gerechtveerdight worden. Wil oock niet segghen / dat die niet en werckt/ dat is/ gantsch gheen goedt doet/ gerechtveerdight wort; want hy seydt / dat die ghelooft / gerechtveerdight wordt: Nu strijdt dat tegen malkanderen/ dat yemant geloven sal / ende gheen goede wercken doen/of oock godtloos wesen. Want door 't gheloof worden de herten gerepnigt/eñ en kan 't geloof sonder de goede Conscientie niet bestaen/ maer betoont gestadig sijn kracht door de liefde/ja is upt de werckē volmaeckt eñ sonder de wercken doot. De meeninghe dan des Aposels is/ dat die van de wercken der Wet ende des selfs dienstbaerhept afgeweken zijnde/ niet in haer werckē de rechtveerdighept Act. 15.9. 1. Tim. 1. 19. Jac. 2,22

dighepdt soecken / maer dooz Chzistum in Godt ghelooven / ende oprecht ende eenvoudigh op dien vertrouwen/die om niet oock den godtloosen/ dat is/ die godtloos zijn gheweest/volkomen gerechtighept verleent/verwerven dooz 't gelove dat se vooz rechtveerdigh gereeckent wozden/ ende in 't getal der rechtveerdighen aenghenomen. Want dat gaet vast ende staet onbeweeghlijck: in Chzisto en geldt niet als een nieuwe creature. Sullen wp vzp zijn vande verdoemenisse/ so moet het oude wesen wech / ende moeten niet na den vlees / maer na den geest wandelen.

Corint. 6. ende elders.

Dief. Ick houdt daer mede / die maer een vast geloof heeft/al heeft hy jupst de wercken niet / sal evenwel saligh wozden: want dat kont ghy niet ontkennen / wp wozden dooz 't geloof saligh sonder de wercken.

Metselaer. Sonder de wercken der Wet staetter; maer dat wp sonder eenige opzechte wercken saligh wozden/ dat hebt ghy in den Bybel niet gheleesen. Alle wercken diemen als verdienstelick soude willen pzetenderen / alle weerdighepdt der wercken en oock alle ceremonien ende lichamelicke oeffeninge of insettingen na de tegenwoozdige werelt / hoedanig die zijn / werden uptghesloten/ ende 'tge-

Rom. 3. 28.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

't geloof werdt alleen tot rechtveerdighepdt toegerekent ; maer dat geloof slupt ende verdaet in sich de oprechte wercken der liefde/want 't geloof dat ons tot rechtveerdighepdt toegerekent wort/is't geloof 't welck door liefde krachtigh is/ gelijck ick u nu al hebbe vermaent. Galat. 6. 5.

Dief. Ick versta wel/ dat ghy al op de werckē dringt/om dat ghy my soudt inscherpen/dat ick/ dewijle ick daer van ledich ben/geen vertrouwē op Gods genade hebben kan. Maer ick hebbe te vastē geloof/ dewijl ghy dan selfs seght dat 't geloof niet kan wesen daer geen goede werckē zijn ; so moet ick dan oock goets genoegh hebben gedaen om saligh te worden.

Metselaer. Ick segge dat een oprecht geloof aē Jesum Christum niet kan zijn/ noch dat 't geloof daer van pemant soude mogen roemen/eenige kracht kan hebben daer niet neffens gaen de goede wercken. Dewyle ghy dan so godtloos hebt geleeft/ende so weynigh gedacht om in gherechtigheyt ende heyligheydt te wandelen : dat is/dewijl 'tgeloof/daer ghy van roemt/u hert niet heeft gerepnigt tot den warē en oprechten dienst Gods/ so ist een seecker teken dat u gheloof niet en deught / of dat ghy veel eer geen geloof hebt aen Godt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Dief. Siet hier/desen Metselaer/ wil my hier komen wijs maken dat ick geen gheloof heb. Dat hadde ick van u niet verwacht / maer dachte dat ghy sout hebben beginnen joffer upt de mondt te praten/ ende op zijn Paepsch te seggben / datmen oock door de wercken moet salig worden.

Metsel. Ghy hebt ghehoort wat ick tot noth toe gesept hebbe. Maer segbt my eens/wat ist voor een gheloof daer op ghy soo gerust zijt?

Dief. Wat vragen is dat? 't Geloof aen Jesum Christum/ te weten dat Geloof/'t welck ick terstont met Molinei woorden beschreven hebbe/ ende oock de Predicant/recht te vooren eer ghy quamt/ upt de 60. Vrage onses Catechismi opgesepdt heeft.

Metsel. Segt ghy het nu eens op voor my upt die Vrage/belieft het u.

Dief. Ick sal 't noch doen / lupstert: Ick ghelooff alleen in Iesum Christum,door welck ghelooff ick also voor Godt gerechtveerdight worde, dat al ist dat my mijn Conscientie beklaeght, dat ick teghen alle de gheboden Godts swaerlijck ghesondight, ende der selver gheen ghehouden hebbe, ende noch steedts tot alle boosheydt gheneyght ben, nochtans Godt sonder eenighe mijne verdiensten uyt louter ghenade my de volkomene

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

mene genoegh-doeninghe, gherechtigheydt, ende Heyligheydt Christi schencket ende toereeckent, even al hadde ick noyt sonde gehadt noch gedaen; ja al hadde ick de gehoorsaemheyt volbracht die Christus voor my volbracht heeft, soo verre ick sulcken weldaet met gelooviger herten aenneme. **Wat dunckt u nu/dat gelooff is my van kindts-been af geleert/ op dat ick daer by leven en sterven soude/ dat hebbe ick altijdt gehadt/ daer wil ick by blijven/daer op ruste ick. Seght ghy my nu/ hebbe ick niet het rechte gheloof aen Jesum Christum?**

Mersel. **Ick hoor al wederom/by u is/ aen Christum Jesum geloven/ soo veel te seggen/als vast gelooven ende vertrouwen dat ons door Christum onse sonden vergeven zijn/ hoe godtloos wy zijn; ende die hoe godtloos hy leeft/ dat alleen vast gelooft dat hy door Christum met Godt versoent is/ die heeft een oprecht geloove aen Jesum Christum?**

Dief. **Ja trouwen. Dat brenght immers die beschrijvinge mede/ die soo lange jaren in de suyvere Gereformeerde kerck gheleert is. Ende daer in bestaet eygentlijck het wesen des gheloofs aen Christum/ dat elck een gelove eñ vastelijck vertrouwe/** Molinæus boven.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

dat hy seeckerlick sal saligh worden. Daerom dewijle ick altijt hebbe gedacht/ die dat aldersterchst gheloost dat die het beste geloof heeft/ so meene ick / dat ick daer onder gherekent mach werdē. Want ick twijffele aen mijn salighept niet een hayr.

Metselaer. Maer twijfelt ghy niet of u Meesters u 't gheloof aen Christum oock al wel geleert hebben?

Dief. Soude ick daer aen twijfselen? Wel Metselaer hoe praet ghy dus. Als ick recht upt sal spreken / ghy hebt my al een weynigh ghetreft / maer kondt ghy my dat wijs maecken / soo ontvallen my alle mijn spillen.

Metselaer. Upstert dan eens toe. 't Gheloof aen Jesum Christum is sulck een geloof/ waer door ons onse sonden worden vergeven: Ist niet?

Dief. Jae't; want dat leert over al het Euangelium.

Metselaer. Hoe kan het dan dat gheloof wesen / waer mede wy ghelooven/ dat onse sonden ons al vergheven zijn?

Dief. Dat moet volgen.

Metselaer. Soo gelooven wy dan eerst in Christum: daer na vergeeft ons Godt de sonden als wy in Christum ghelooven. Ten derden / als God onse sonden ons/ dewijle wy in Chri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Chꝛistum gelooven/heeft vergeven/ dan konnen wꝛ eerst ghelooven dat hyse ons heeft vergeven. So is dan dit laetste gheloof een ander werck des geloofs als het eerste/ 'teen gaet vooꝛ/ 'tander volght de vergevinghe der sonden. 't Een is het middel van Godt geoꝛdineert om de vergevinge der sonden te verkrijgen. 't Ander komt upt de kracht des Geests / die den geloovighen/ na dat sꝛ ghelooft hebbẽ in Chꝛistum/ tot een pant haꝛer erve gegeven wooꝛt; de geest/namelick der aenneminge tot kinderẽ/ die betuꝛght met haren geest/dat sꝛ kinderen eñ erfgenamen Gods zijn.

Dief. Noch dunckt mꝛ al dat ghꝛ mette Schꝛifture spꝛeeckt.

Merselaer. Maer let/ dat ick (te weten/met Pauli wooꝛden) segghe/ dat die Geest dat ghetuꝛght met de Geest der geloovighen; te weten de Geest der geloovigẽ/dat is haꝛe conscientie/ die getuꝛgt dat sꝛ opꝛechtelijck in Chꝛistum gelooven / ende in den geloove des Soons Godts levẽ dat leven/ 't welck sꝛ in den vleesche leven / dat is niet nae den vleesche/ maer na den Geest; gedꝛeven wooꝛdende dooꝛ den Geest/ende doodende dooꝛ hem de werckẽ des Lichaems. Op dat ghetuꝛgheniſſe der Conscientie ende des Gheestes der gheloovi-

Rom. 8. 13. 14. 15. 16. Gal. 2. 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

loobighen / soo betuyght de Gheest Godts dat sy kinderen Godts zijn.

1. Joh. 3. 10. Want hier in zijn de Kinderen Gods, ende de Kinderen des Duyvels openbaer, dat soo wie geen gerechtigheyt en doet die en is uyt Godt niet, ghelijck Joannes seydt.

Dief. Jae. Sou dan 't geloof aen Christum wat anders wesē/ als dat gheloof dat ick upt de Catechismus hebbe geleert; dan waer ick bedrogē.

Metselaer. Hoort noch voort. D gheloof is/ al ist dat uwe Conscientie u beklaeght, dat ghy niet alleen tegen alle de geboden Gods swaerlijck hebt gesondight, en der selver gheen gehouden, maer oock noch steedts tot alle boosheyt geneyght zijt, dat ghy evenwel hebt de vergevinge der sonde, ende volgens sekerlijck sult saligh worden. Ende daer op zijt ghy nu gerust; al hebt ghy tot noch toe sulck een boos leven gelept/ ende al wordt u leven u nu afgesneden / en de tijdt verloopen is om dat te beterē. Maer de Schrift leert recht anders/ dat wy gerechtigheyt sullē offeren, en dan op dē Heere hopen, alderliefste, sept Joannes / is dat onse herte ons niet en wroeght, so hebben wy een vertrouwen op Godt, ende al wat wy bidden ontfangen wy van hem, want wy houden sijn geboden, ende doen dat voor hem

Psal. 4. 6.

1. Joh. 3. 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

hem behaeglijck is. **Ende recht voor gaet/** Ist dat ons onse herte wroeght: dat Godt meer is als onse herte, en weet alle dinck. **Al bedriegen wy dan de menschen met een schijn / of oock ons selven met ydel laet-dunckenheydt: soo sullen wy evenwel alleen ons selven bedriegen/maer hem niet. Want daer en is niet soo verborgen of 't is naeckt voor sijn oogen/ en hy sal ons oordeelen nae 't getuychenisse onser conscientie. Daerom dewijle Godts gebodt is**/dat wy in de name sijns Soons ghelooven sullen, ende malkanderen lief hebben; **soo ist dat de selfde Joannes leert**/ dat wy daer aen bekennen dat wy uyt der waerheyt zijn, ende onse herten gerust maken voor Godt, indien wy niet met den woorde ende met de tonghe alleenlijck, maer met de wercken ende waerheydt onsen naesten lief hebben. **Eyndelick**/ wie sijne gebodē hout die blijft in hem ende hy in haer, ende hier aen bekennen wy dat hy in ons blijft, uyt den geest, die hy ons ghegheven heeft. **Wat Geest? Die namelijck/ door wiens kracht wy vernieut zijnde/ in de geboden Christi wandelen. Wanneer nu u conscientie u getuygt dat die Gheest in u niet en woont/ maer de Gheest der Wereldt/ dat is den Duyvel/dewijle ghy hem dient/**

Vers. 23.

Vers. 18.

Vers. 24. ende cap. 4. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

de werelt in hare luſten volghende; ende ghy evenwel vertrouwt dat ghy ſult ſaligh worden: Hebt ghy dan een ander vertrouwen / als dat ghy daerom ſult ſaligh worden / om dat ghy een kint des Duyvels zijt / ende meent ghy noch / dat ghy door ſulck gheloof ſult ſaligh worden? Och! ghy bedrieght u ſelven / lieve man / ende kondt geen arger gheloof hebben / als dat ghy gelooft / dat ghy een kint Godts zijt / ende ſaligh ſult worden / dewijle ghy noch een kint des Satans zijt. Ende noch daer by gelooft / dat ghy door dat gheloove / dat is / dewijle ghy u ſelven wijs maeckt dat ghy ſaligh worden ſult / ende daer aen niet twijffelt / al hebt ghy 't noch ſoo grof gemaeckt / ſeeckerlijck oock ſult ſaligh worden. Want dat kan niet miſſen / of dat is de rechte ſorghloosheyt des vleeſchs / ende des Duyvels oorkuſſen / daer op hy de Menſchen doet ſlapen in de ſonden; gelijck ghy / nae ick merck / daer op tot noch toe ſo vaſt en ſacht hebt legghen ſlapen / dat ghy noch niet te degen kondt wacker worden / hoewel dien grooten ende ſchrickelijcken dagh des Heeren met u ſoo dicht voor de deure ſtaet.

Dief. Maer Metſelaer / ick en vertrou op mijn ſelvē niet / maer op God.

Metſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Metſelaer. **Dat is** / dewijle ghy
een Dief zijt, en met de Dieven loopt, Pſ. 50. 18.
en ghemeenſchap hebt met de Over-
ſpeelders, ende met uwe mondt quaet
ſpreeckt, ende met uwe tonghe valſ-
heydt bedrijft; **ende evenwel op den
rechtveerdigen Godt vertrout / om
dat hy jupſt ſwijght ende lanckmoe-
digh over u is; meynt ghy dat hy u
gelijck is / ende dat hy een behagen
in u weeſen ſoude hebben? Maer
hoort wat tot u ende uws gelijcken
de Heere ſept:** Wat verkondight ghy
mijne rechten, ende nemet mijn ver-
bondt in uwen mont, ſoo ghy doch de
tucht hatet, ende werpt mijne woor-
den achter u henen? **Ick ſegge daer
by / wat vertrouwt ghy op Godt /
dewijle ghy dit alles ghedaen hebt!
Maer ſiet toe / Ghy die Godt ver-
geten hebt** / dat hy u niet wech rucke, Verſ. 22.
ende dat geen verloſſer meer en zy.

Dief. **'t En ſal geen noot hebben;
Want ick ſteun op de genade.**

Metſelaer. **Maer ghy hebt oock
op de genade gheſondight / hoe ſoudt
ghy hope op de ſelvighe hebben?
Want Joannes ſeydt** / dat een yege- 1. Ioh. 3, 3
lick die deſe hope op Godt heeft, hem
ſelven reynigt gelijck hy reyn is. **Na-
dien oock** de ghenade **daer ghy op** Tit. 2, 11,
hoopt / ons onderwijſt, dat wy alle 12.
godtlooſheydt ende Wereltſche be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

geerlickheden verſaken, ende recht-
veerdighlick, heylighlick, eñ Godtſa-
lighlick leven ſullen, **wat hope hebt**
ghy op die genade/ die/ ſoo godtloos
gheleeft hebbende/ betoont dat ghyſe
Hebr. 2, 2. **te vergeefs ontfangen hebt.** Eñ de-
wyle dat woort door de Engelen ge-
ſproken, vaſte geweeſt is, eñ alle over-
tredinge eñ ongehoorſaemheyt rech-
te vergeldinghe des loons ontfanghen
Jud. vſ. 4. heeft; hoe ſult ghy ontvlieden die in
ſulcken groote ſaligheyt zijt onacht-
ſaem geweeſt, en de genade Godts tot
wulpſheyt uws vlees hebt gebruyckt;
die ons gegeven is om dat wy God
in reynen geeſt dienen ſouden?

Dief. **Is dan Chriſtus niet ghe-**
komen om de ſondaren/ maer om de
rechtveerdige ſaligh te maken?

Rom. 5, 8. Metſelaer. Godt heeft ons daer in
Matth. 18. 11. ſijn liefde beroont, dat Chriſtus voor
ons gheſtorven is, doe wy noch ſon-
daers waren, **hy is oock voor de ſon-**
daren die verloren waren / ende niet
voor de rechtveerdighen ghekomen:
Maer wat ſtaet daer by? Hy is ge-
Luce 19. 10. **komen** om die te ſoecken, ende tot
bekeeringe te noodigen.

Dief. **Mijn gheloof is/ dat Chri-**
ſtus gekomen is om de Uytverkore-
ne Godts ſalich te maken/ eñ dat hy
voor hare ſonden volkomelijck heeft
betaelt/ ende dat over ſulcks/ dewijle
hy

hy hare ſonden gedraghen ende voor haer voldaen heeft/ſy/of ſy wat min ofte meer ſonden hebben ghedaen/ evenwel ſaligh ſullen worden. Want dat ſoude teghen Godts gherechtighepdt ſtrijden / indien hy haere ſonden tweemaels ſoude ſtraffen; eens in ſijn Soon / ende daer nae noch in haer. a.

a Damman Eendracht pag. 63.

Metſelaer. Na ick u hier hoor ſpreken/ſo meent ghy dat Chriſtus plegh gekomen is om ſommige menſchen precijs ſaligh te maken/ende dat hy/ als in haer plaets heeft geleden: ende dat hy over ſulcks dadelijck haer verſoent/en hare ſondē uytgewiſcht heeft/ſonder dat ſy om die vergevinghe der ſonden te krijghen/ pet meer behoeven te doen. Ende onder dat getal rekent ghy u ſelven oock / ende daer op ruſt ghy.

Dief. Dat hebt ghy wel geraden; maer is dat niet recht?

Metſel. Ghy en hebt noch Chriſtum/ noch't geloof in hem/ wel geleert; dat heeft u op den dool-wegh of ghebrocht of ghehouden. Want Chriſtus en is niet enckelijck voor eenige wepnich menſchen maer voor allen geſtorven/ ende ſoo de Schrift leert / hy is de verſoeninghe geworden voor des gantſchen Wereldts ſonden. Daerom ſullen die iupſt niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

2. Petr. 2. alle ſaligh woꝛden daer booꝛ hy ge-
Hebr. 10. ſtoꝛven is; want hy heeft oock die
29. gekocht/die hem verloochenen; daer
zyn der oock die den Sone Godts
vertreden/ende het bloet des Teſta-
ments/'t welck hy vergoten heeft/
tot vergevinge veler ſonden eñ daer
booꝛ ſy gheheyligh waren/ onreyn
achten. De kracht des lijdens Chri-
ſti en is oock niet/ dat hy dadelijck
den ſondaer saligh maeckt/ ſonder
dat die wat daer toe behoeve te doen
noch daer toe en is oock de Heer niet
geſtoꝛven; maer hy heeft als een ge-
trouw Hooghen-Pꝛieſter de ſonden
des volcks aen't Kruys na den wil-
Rom. 8. 3. le Godts gedꝛagen/ op dat Godt de
ſonde voor de ſonde in 't vleeſch ſijns
Soons verdoemende, (dewyle de Wet
onmachtigh was, daerom dat ſy in 't
vleeſch kranck was) de rechtveerdig-
makinge der Wet vervult ſoude wor-
den in ons, die wy na den Geeſt ende
niet na 't vleeſch wandelen. Dat is/
Hebr. 10. op dat hy de Menſchen ſo verre met
20. Godt verſoenen ſoude/ dat hy haer
een nieuwen ende levendigen wegh
tot Godt in den Hemel berepden/en-
Verſ. 22. de dat verwerven ſoude/ dat wy tot
Godt gaende met waerachtigen herte
ende vrymoedigheyt des geloofs, met
gereynigden herte van de quade con-
ſcientie, een onbeweeghlicke hope op
Godt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Godt hebben ſouden. **Daerom iſt ſo verre van daer dat hy ons de verſoeninge ſoo verdient heeft / dat wy niet meer behoeven daer toe te doen / of dat wy al verſoent zijn eer wy gelooven of ons bekeeren ; dat ter contrarien het Bloedt des Heeren** / die hem ſelven door den eeuwigen Geeſt Heb. 9.14
Gode onſtraffelijck opgeoffert heeft, onſe conſcientien reynigt van de doode wercken der ſonden, om den levendigen Godt te dienen. **Dat is / gelijck ons Paulus leert.** Hy is voor alle geſtorven, op dat ſy die leven, niet meer hen ſelven leven, maer den genen die voor hen geſtorven eñ weder opgheſtaen is. **Daer op dan ſiet deſe vermaninge Petri.** Dewijle Chriſtus 1.Pet.4.1.
voor ons indē vleeſche geleden heeft, ſoo wapent ghy u oock met dat ſelve ghevoelen ; dat wie in den vleeſche gheleden heeft, die heeft afgehouden van der ſonde ; om nu niet nae menſchelijcke begeerlickheden, maer nae Godts wille den tijdt die noch over is te leven. **Hoort ghy dit wel ? Hadt ghy nu Chriſtum gehoort /** eñ waert Eph.4.21
ghy in hem geleert, gelijck de waerheyt in hem is, **ghy ſoudt weten / dewijle ghy gelooft / dat hy voor u geſtorven is / ende in den vleeſche gheleden heeft** / dat ghy moſt den ouden menſche afleggen, die is na uwe eerſte

qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

quade wandelinge, ende door de begeerten der dwalinge verderft, eñ vernieuwt worden inden Geeſt uwes gemoets, dē nieuwen menſche aendoende, die na Godt geſchapen is, tot ware rechtveerdigheyt ende heyligheyt.

Dief. Is dat Chriſtum kennen/ ſo hebbe ick de ware kenniſſe Chriſti degelijck gemiſt; maer wat is dan in Jeſum Chriſtum geloovē? Want dat Gheloof heb ick (nae u ſegghen) oock ghemiſt.

Heb. 11.1 doorgaēs. Merſelaer. In Chriſtum gheloouen / is niet alleen met een ſtercke ende vaſte toeſtemminghe des ghemoets / de Salighmaeckende Leere Rom. 4.18 onſes Heeren Jeſu Chriſti; ende bpſonderlijck de belofte des eeuwighen levens dooz hem ghegheven / alſoo aennemen/ dat wp met een vaſt vertrouwen vooz ſeker en ghewis houIoh. 14.1. den/ dat onmoghelijck is anders als dooz Chriſtum de eeuwighe doodt te ontgaen ende het eeuwigh leven Eph. 3.12 te bekomen: maer over ſulcks ons 17. oock op Chriſtum ſelve / als onſen eenighen Pzopheet Hooghen-Pzieſter ende Coninck / ons van Godt Heb. 4.16 verleent / gantſch ende gheheel verlaten/ op hem ſteunen/ ende ons hem met een gheboghen ende ghehooz-ſaem herte onder-werpen als onſen 1. Cor. 6. 19. Heere; die ons tot ſijn eyghen deel ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ghekocht heeft / op dat wy hem die-
nen ſouden. Soo dat wy oock de 1. Petr. 1 1
Saligheydt in ende dooz hem niet 18.
en verwachten / dan als wy hem ge- Hebr. 5. 9.
hooꝛſamen / ghelijck hy bevolen ende
ons een vooꝛſchꝛift of Wet gegeven
heeft. Dewijle hy dooꝛ ſijn lijden is
een oorſake der eeuwiger Saligheydt
gheworden, den genen die hem ghe-
hoorſamen. Gheloovende oock vaſt Hebr. 10.
dat wy ſware ſtraffen hebben te ver- 30.
wachten / ſo wy hem ende zijn gebo-
den verachten / dewijle wy gelooven
dat hem de wꝛaecke gegeven is / en-
de dat hy rechten ſal over levendige
ende dooden. Dit is't geloof 'twelck Act. 17. 31
is de rechte baer-moeder van de wa-
re innerlijcke ghehooꝛſaemheydt / die
dooꝛgaens in den Euangelio van
ons ghe-epſcht wooꝛdt / dewijle wy
Chꝛiſtum tot een Heer en Booꝛſt ge-
kregen hebben / die vooꝛ ons ſijn le-
ven in de doot heeft gegeven.

Dief. Sulcke uytlegginge van 't
ghelooven aen Chꝛiſtum en hooꝛde
ick mijn leven niet. Mijn Meeſters
en hebben my ſoo niet geleert. Ick
hooꝛ wel; ſpꝛeeck ick van de genade /
ſpꝛeeck ick van Chꝛiſto / ſpꝛeeck ick
van't geloove / ghy dꝛaept het al op't
goedt doen eñ beteringe des levens /
ende ſonder dat is by u geen Salig-
heydt; ende daerom / ſoude ick nu
ſeg-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

seggheu te werck gaen/soo most ick sien hoe ick geleeft hadde. Neen dat dient my niet. Mijn Meesters hebben my geleert dat onse lieven Heer van alle eeuwigheydt eenighe menschen absolutelick heeft verkozen/andere voorby gegaen / ende dat hy na dat beslupt Christum in de Wereldt heeft ghesonden / om dat hy voor de uptverkozene sterven / ende sy door hem saligh souden worden. Dat hy oock die geeft een vast vertrouwen/ datse niet en twijffelen / of sy zijn van eeuwigheyt alsoo verkozen ende sullen volghens dat beslupt saligh door Christum worden. Welck vertrouwen is't gheloof aen Christum/ 't welck gelijck een vrucht/also oock een ghewisse merck-teecken der verkiesinge is. Dat behaeght my beter; want dewijle ick so vast geloove/dat ick verkozē ben/ so ben ick versekert van mijn verkiesinge / eñ en sal niet verlozen gaen.

Metselaer. Siet toe dat dit vertrouwen niet en zy een merck-teken dat de Dupvel u in zijn strick al vast heeft. Want daer de Schrift seydt dat de onrechtveerdighe verdoemt zijn/ namelijck dieven/ ende rovers/ gelijck ghy zijt; daer ghelooft ghy/ dat in u Persoon dat woordt niet waer is; ende om dat ghy dat ghelooft/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

looft/ meent ghy dat in u dat woort te niet ghedaen sal worden. Dat maeckt u de Duyvel wijs/ ghelijck hy Eva wijs maeckte dat sy niet sterven soude/al quam sy te eten van den Boom der wetenschap. Sy geloofde den Duyvel/ ende ginghdaer op't sepl/maer hoe voer sy? Siet toe dat ghy niet insgelijcks en vaert.

Dief. Maer ick ben verkoren/ende dit mijn vertrouwen komt uyt mijn verkiesinghe.

Metselaer. Ghy bedriegt u selvē. Daer en is sulck eene verkiesinghe niet als ghy droomt. Want alsser eē sodanige verkiesinge waer/ so most de Heer een uytnemer der Personen zijn/ eñ nae de Personen hem aengenaem zijn/ daer na soude hy oordeelen/ ende daer nae souden hem der menschen wercken aengenaem zijn/ ende als de Persoon maer aenghenaem ende verkoren was/ al waren sijn wercken boos/ soo souden die evenwel om de Persoon behagen.

Dief. Dat is recht mijn meeninge/ ende soo hebbe ick geleert: daerom dewijle ick weet/ dat ick verkoren ben/ soo en ben ick niet seer om mijn quaedt leven bekommert.

Metsel. Maer hebt ghy terstondt wel gehoort/ dat Godt sonder uytnemen der Persoonen oordeelt nae eens

1.Petr.1.17. eens pegelijcx werck/eñ dat hy geen uytnemer der Perſonen is, maer dat
Act.10.34 ſonder onderſcheydt uyt alle Natien ende Volckeren hem aengenaem zijn die hem vreeſen ende gerechtigheyt werckē? Ja dat hy daerom elck een na ſijn werckē vergelden ſal/om dat hy hem geen uytneminge der perſonē is: Daerom ſept de Apoſtel Pau-
Rom.2.12 lus noch wijder. Wie onrecht doet, ſal dat onrecht dragen dat hy gedaen ſal hebben, ende daer en is geen uytneminge der perſonen. Hoe kan dan by Godt ſulck een verkieſinghe zijn die op de wercken niet ſien ſoude?

Dief. Is dan 'tgeloof geen vrucht der verkieſinghe?

Metſel. Gelijck 't gheloof niet en is ſulck een vertrouwen / ghelijcker oock ſulck geen verkieſinge en is/als ghy u inbeeldt/ ſo en is oock het gheloof geen vrucht der verkieſinge. Ja nadien de verkieſinge niet anders is als een beſlupt des wel-behaghens Godes / waer mede hy beſlupt wie hy ſaligh maken wil: Ende het ſeker is/ dat Godt beſloten heeft alleen de geloovige ſalich te maken; ſulcx dat onmogelijck is ſonder geloove Godt te behagen: (als Hebr. 11. 6. ſtaet) ſo volgt veel eer de verkieſinge vande byſondere menſchen op het geloove/ eñ worden die verkozen die geloven/

ven / wel verſtaende niet op ſulcke wijſe als ghy gelooft / want dat geloof kan dan gheen plaetſe hebben / maer op ſulcke wijſe als ick 't geloof terſtondt beſchreven hebbe.

Dief. Ja ? ſo ſoude de verkieſinghe / volghens u ſegghen / ſien op het voorgeſien geloove ?

Metſelaer. Sy is nae een voorgeſien gheloove / dat door liefde krachtig is. Want / ick bidde u doch; heeft niet Godt van eeuwighept beſloten ſulcke menſchen / in ſulcker gheſtalt / ende nae ſulcken gheloove ſaligh te maken / gelijck hy in der tijdt saligh maeckt ?

Dief. Ja hy trouwen : want anders waer daer veranderinghe by Godt Almachtigh.

Metſel. Nadien dan Godt in der tijt niemant anders ſaligh maeckt / dan de gheloovige / dat is / die een geloove hebben werckende door de liefde : moet dan niet onweder ſpreeckelijck volghen / dat God van eeuwigheydt by hem ſelven beſloten heeft / geen andere Menſchen ſaligh te maken / dan die het geloove hebben dat door de liefde dadigh is ?

Dief. Dat ſoudmen ſeker seggen.

Metſelaer. Hoordt noch wijders. Wort het geloof niet in 't Euangelium als een conditie van de ſalighept ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

gheſteldt / ende ſonder onderſcheydt van den menſche onder belofte des eeuwigen levens ende dreyghementen der eeuwigher doodt ghe-eyſcht? Hoe kan het dan uyt ſulck eene absolute verkieſinghe ſpruyten? Want vergeefs wordt die met de doodt gedreyght indien hy niet en ghelooft/ dien Godt abſolutelijck wil 't geloof gheven / om dat hy hem wil saligh maken: vergheefs werdt het leven onder de ſelfde conditie belooft den ghenen dien Godt noch 't een noch 't ander wil geven.

Dief. Jae. Nu hoor ick wel dat ghy een Arminiaen zijt. Maer die weten wel met ſubtijle argumenten een Menſch te verſtricken/ maer de Schrift getuyght al te klaer van de verkieſinge.

Metſelaer. De Schrift en ghetuyght niet als van de verkieſinghe/ die uyt den geloove is/ ghelijck daer uyt de ſaligheydt is. Want dewijle ſy ons dat laetſte leert ende anders niet/ ſoo volght het eerſte van ſelfs.

Dief. Neen/ſy leert de verkieſinghe daer ick van ſeggh. Staet niet Rom. 9. van Jacob ende Eſau/ dat eer de kinderen gebooren waren/ ende of goet of quaet gedaen haddē/ Godt gheſeydt heeft / ick hebbe Jacob lief gehadt/ ende Eſau gehaet?

Met-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Metsel. Dat en stater niet/ maer dat toe tot Rebecca gheseydt is / de meeste sal de minste dienen , eñ daer woort dan eerst by gevoeght/ gelijck geschreven staet, ick hebbe Jacob lief gehadt, ende Esau gehaet, welcke zijn woorden des Propheten Malachie/ gesproken wepnig min als veertien hondert jaren na dier beyder broederen doot/so verkeert brengen u Meesters die text voort/eñ leggense noch verkeerder upt. Want d'een noch d'ander spreuck en slaen op de personen van Jacob ende Esau/ maer op hare nakomelingen/d'een noch d'ander spreken van saligheyt eñ verdoemenisse/maer van tijdelijck voordeel 'twelck Jacobs volck gehadt hebbē boven de nakomelingen Esaus. Eñ die beyde spreuken brengt onder andere redenen dē Apostel Paulus by/ om sulken Predestinatie te leeren teghen de Joden als ick u leere/te weten/dat God de geloovige heeft verkoren ende d'ongeloovighe verworpen. Gelijck dat blijcken soude/was het nu tijdt om 't gheheele Capittel te overweghen.

Dief. Dat is my een donderslag. Kondt ghy dat Capittel my so ontsetten/ so sult ghy my wel meer ontnemen.

Metsel. O Meester Calvijn/ leyt het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Calvijn over, Rom. 9, het selve upt/van't recht der eerstgeboorte ende van tijdelijcke zegeninge; ende seydt daer by/dat die voorsegginge inde personen van die twee gebroeders niet en is vervult: maer wel in hare nakomelingen.

Dief. Soo 't Calvijn sept/ so soude ick het wel gheloove: maer wat seght ghy van Act. 13.48. Daer geloofden soo veel alsser ten eeuwighen leven verordineert waren.

Metselaer. Dat is niet te seggen/ so veel alsser ghepredestineert of verkoren waren/maer de text lupdt eygentlijck/so veel alsser tot het eeuwige leven, dat is/tot de Predicatie eñ kennisse des eeuwighen levens gheschickt ende bequaem, of gelijck men seydt/ gedisponeert ende bereyt waJoh. 17.3. ren. Ghelijck Christus seydt/ dit is het eeuwige leven, datse u kennen alleen den eenighen ende waren Godt, ende Jesum Christum, die ghy gesonden hebt: dat is/ hier in bestaet de kennisse des eeuwigen levens/of dit is tot het eeuwighe leven noodigh. Ende 't woordt dat inde Griecxsche text staet/ (na ick de gheleerde hebbe hooren seggen) beduydt soo veel als geschickt/berepdt/bequaem.

Dief. Ick wil niet meer argueren: ick sie dat ick altijt te kort kom: een dinck moet ick noch vraghen.

Waer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Waerom wort Tit. 1. 't geloof ghenoemt / 't gheloof der Uytverkorenen?

Metselaer. Ghy vermaendt dat wel; daer werden by malkanderen ghevoeght 't gheloof ende de kennisse der waerheydt, die nae de Godtsaligheydt is, tot de hope des eeuwigen levens: so wordt dan daer door sulck een gheloof niet verstaen / als ghy meent: Blyckt oock dat de waerheydt Godts / die wy ghelooven ende waer upt de hope des eeuwighen levens komt / een waerheydt is nae Godtsalighedt / al recht anders als ghy meent. Maer ter propoost / dat geloof wert genaemt een geloof der Wtverkorene / even eens alst Apoc. 13. 10. wort genoemt / 't gheloof der Heyligen. En 't woort Uytverkorene, beteken niet (gelyck ghy meent) sulcke uptgesonderde / maer de selfde Heyligen ende beminden Gods; gelyck die gesept wort uptverkoren te wesen / die men sonderling lief heeft. Dewyle dan Christus sept / dat wy in synne Liefde sullen zyn / indien wy syn Gheboden houden; soo zyn oock de ghene Godts Wtverkorene ende beminde die dat doen. Ioh. 15. 10

Dief. So zyn dan dat de Wtverkorene die Godt beminnen?

Metselaer. Anders gheen. Voort des

des Heeren woordt. Wy weten, seyt
1. Ioh. 13, 14. Joannes / dat wy doorgebracht zijn uyt de doot in 't leven, want wy hebben de Broederen lief. Wie sijn Broeder niet lief en heeft die blijft in de doodt. Soo wie sijn Broeder haet, die is een doodt-slagher, ende ghy weet dat geen doot-slagher heeft het eeuwigh leven in hem blijvende. Ende
1. Ioh. 4. 7 wederom/ soo wie lief heeft die is uyt Godt geboren ende kendt Godt, wie niet lief en heeft, die en kendt Godt niet. Want Godt is de Liefde. Wederom: Ist dat wy malkanderen lief hebben, so blijft Godt in ons, ende sijn
Vers. 12. liefde is volmaeckt in ons. Siet so moeten wy kennen en gelooven de liefde
Vers. 16, 17, 18. die Godt in ons heeft. Godt is de liefde, eñ wie in de liefde blijft die blijft in Godt, ende Godt in hem. Hier in is de liefde Gods in ons volkomen op dat wy vertrouwē hebben inden dach des oordeels, dat gelijck hy is, wy also oock zijn in dese werelt. Inde liefde en is gheen vreese, maer de volkomen liefde drijft de vreese uyt. 't Zijn al des H. Johannes woorden / daer mede dat ick spreke. Wat duncht u daer van? Ghy hebt upt uwe absolute verkiesinge/ die op geen werckē siet/ uwe gerustighepdt ghehaelt/ al leefde ghy in haet teghen uwen naesten / al dede ghy hem alle gewelt en over-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

overlast / ende al leefde ghy in alle ongebonden overdaet/maer let waer hier dat de H. Joannes ons leert de gerustigheydt halen.

Dief. Al hadt ghy my dat niet gesepdt/ soo voelde ick doch dat het des Heeren woorden waren/ want sy als een twee-snijdent sweerdt tot in mijn ziele doordzongen. Och ick begin te mercken dat ick op een zantgront mijn huys getimmert hebbe.

Metselaer. Doe ghy u leven soo qualijck aenstelde/ was u niet schadelijcker/als dat ghy u hielt voor een uytverkoren: Want dewijle ghy meende dat de verkiesinghe soo vast gingh/ soo meende ghy/ dat ghy het niet verkerven kont.

Dief. Och jae / dat meende ick/ ende daer in stijfden my de openbare Schriften onser Doctoren/die rondt upt leeren dat Godt sijn Uytverkorene niet en wil verdoemen indien zy sondighen, jae al verstocken de sonden 's menschen herte, dat Godt hem even-wel niet en wil verdoemen indien hy tot een Kindt aengenomen is in Christo Jesu. Bysonder hebbe ick 't zeyl gegaen na 't vijfde Vers van het Lietjen van Barnardus Busschof, Predicant jegenwoordigh tot Uytrecht / 't welck ick terstont noch gesongen hebbe.

Dialogus Teelingh van de staet eens Christen menschPag. 44.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Wie sal d'uytverkorene Godts verleyden?
Wie sal my van de liefde Christi scheyden?
Wie sal my trecken uyt sijn stercke handt?
Duyvel noch doodt, noch doodelijcke sonden,
Sal oyt soo sterck of machtigh zijn bevonden;
Datse my nemen sal dit seecker pandt.

Ick en kan my oock dien troost noch niet wel laten ontnemen. 't Is immers een Predicant die 't Liedtge ghemaeckt heeft / die dat niet schrijven soude waer 't niet waer / hy behoort het immers niet te doen.

Metsel. Siet op gheen menschen / die altemael konnen debzogen worden ende anderen bedziegen; denckt wederom dat ghy met dat gevoelen den rechtveerdighen Godt de ongerechtige menschen ghelijck maeckt. Die hebben haer troetel-kinderen / op de welcke sy domme ende malle liefde gheset hebbende / al voor supcker opnemen wat sy doen / hoe grof het oock is; die en konnen het niet verkerven; ende wederom hebben sy sulcken natuerlijcken haet tegen andere / die nochtans upt een bloedt vooztgekomen zijn / dat het al t'ondegen is wat sy doen / hoe wel het oock ghedaen is. Maer dat is onbillickhept ende ongerechtighepdt.

Dief. Evenwel is my dat alsoo geleert. Ja ick heb niet alleē gelesen / dat de Uytverkorene door gheenderhande

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

hande ſchelm-ſtucken 't geloof konnen verlieſen, (a) maer oock dat die van Godt voor de ſcheppinge der wereldt verworpen is, niet en kan ſaligh worden, al dede hy alle wercken der Heylighen. b

a Piſcat. teghen Schafm. pag. 11.

b Marlorat. in Ioh. 15. 2.

Metſelaer. **So ſpreken uwe Leeraers tot haer volck; maer hoort wederom wat des Heeren woordt haer beveelt.** Ghy menſchen Kindt (**ſeydt de Heer**) ſpreeckt tot uwen Volcke. Wanneer een rechtveerdighe wat quaedts doet, ſoo en ſal het hem niet helpen dat hy vroom geweeſt is: ende wanneer een godtlooſe vroom wort, ſoo en ſal het hem niet ſchaden dat hy godtloos geweeſt is: ſoo en kan oock de rechtveerdigen niet leven wanneer hy ſondighet. Want wanneer ick tot den rechtveerdigen ſpreke, hy ſal leven, ende hy verlaet hem op ſijne gerechtigheydt ende doet wat quaedts, ſoo ſal ſijne vromigheyt niet gedacht worden, maer hy ſal ſterven in ſijner booſheyt die hy doet. Ende wanneer ick tot den goetlooſen ſpreke, hy ſal ſterven, ende hy bekeert hem van ſijner ſonde, eñ doet wat recht en goet is: alſoo dat de godtlooſe het pandt weder geeft, ende betaelt wat hy geroofft heeft, ende nae den woorde des levens wandelt, dat hy niet quaets en doet, ſoo ſal hy leven ende niet ſterven,

Ezech. 33 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ven, en alle ſijnder ſonden die hy gedaen heeft, ſal niet ghedacht worden: want hy doet nu wat goet en recht is, daerom ſal hy leven. **Wat dunckt u/ is dat niet wy̓ een ander tael? Is dat oock niet een recht vonnis? Of ſullen u Meeſters ſeggen (gelijck de Heer daer oock klaegt dat de Iſraeliten ſeyden) de Heere oo̓rdeelt niet recht / ſoo ſy doch onrecht hebben.**

volgende Veerſſen. Want ſo hem de rechtveerdige keert van ſijne gherechtigheydt ende doet wat quaedts, ſoo ſtraft hy billijcken daerom. Ende ſoo hem de godtlooſe bekeert van ſijn godtloos weſen, ende doet wat recht ende goet is, ſoo ſal hy jae billijcken leven. Noch ſpreeckt ghy, ſeydt de Heere. De Heere en oordeelt niet recht, ſo ick doch u van den Huyſe Iſraels eenen yegelijcken nae ſijnen weſen oordeele. **Oo̓rdeelt hy̓ dan/ of gaet het den menſche nae ſulcken verkieſinghe ende verwerpinge? Gelijck de Heer Jeſus ſept/**

Ioh. 15. 14 dat wy ſijn vrienden zijn, ſo wy doen wat hy ons ghebiedt; **ſoo ſeydt hy̓ oock**/ dat wy in ſijn liefde blijven, indien wy ſijn gheboden houden: maer ſoo yemant in hem niet en blijft, (**dat is / ſoo ſijn woo̓rden in hem niet en blijven**) die is uytgheworpen als een rancke buyten de Wijngaert ende is verdorret, ende men vergadert die

Verſ. 10.

Verſ. 6.

rancke

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

rancke ende werptse in 't vyer, ende sy brandt.

Dief. Och Heer hoe wordt mijn hert? Maer Metselaer / seght my/ sept de Schrift ook niet/dat het niet mogelijck is dat de Uytverkorene verleydt souden worden?

Metselaer. Neen: want in de text daer op ghy siet/en worden niet verstaen sulcke Uytverkorene / als ghy meent; maer de voornaemste en boven anderen uytsteeckende / in kennisse/ geloove ende Godtsalighevdt/ ende wordt niet anders gheleert/als dat de valsche Propheten/ met allerley mogelijcke middelen van wonder-wercken ende miraculen / ook de sodanige sullen soecken te verleyden / ende alles te weghe brenghen/ op dat het haer mogelijck sy. Dat daer niet geleert wordt dat het absolutelijck onmogelijck is/ blijckt/ om dat de geloovigen in den text dat tot waerschouwinghe voorseydt werdt/ ende sy vermaendt worden dat sy voor haer sullen sien / dewijle alles haer soo voorseydt is. Marc. 13. 22.

Dief. Wort dan ook niet geleert/ dat niemant de Uytverkorene Godes kan beschuldigen; dewijle Godt haer rechtveerdich maeckt: niemant verdoemen / dewijle Christus voor haer gestorven is ende opgeweckt? Rom. 8. 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Metſelaer. Ja 't. Maer dooz de Vptverkozene werden aldaer wederom verſtaen die Godt lief hebben / gheliick blijckt upt het xxviij. Verſken. Die werden Godts Vptverkozene genaemt/om dat Godt die (ſo ghy gehoozt hebt) wederom met ſonderlinge liefde bemint; jae ſo dat hy met ſijn ſoon een wooninge daer in maeckt. Die ſeydt Paulus/dat te vergheefs beſchuldight ende verooz-deelt wozden/ als quaedt-doenders/ ende al iſt datſe als een uptvaeghſel der werelt geoozdeelt wozden / ende van de Dupvel ende de werelt ſijne dienaers ghdoemt/ dat evenwel God ſijn ghemoet teghen haer niet en ſal veranderen / maer dat hy haer veel eer ſelfs rechtveerdigen ſal/ende dat veel min Chzistus van haer afkeerigh ſal wozden/dewijle hy ſelfs met de quaedt-doenders gereeckent zijnde/ vooz haer gheſtozven is; So dat al wat ſy wel doende lijden, ghenade by Godt weſen ſal, dewijle Chriſtus heeft voor haer geleden, haer een exempel nalatende, op dat ſy ſijne voetſtappen ſouden navolgen.

1. Petr. 2. 21.

Dief. Staetter oock niet/dat noch Dupvel noch Doodt / noch doodelijcke ſonde/ haer upt Godts handt kan rucken / of ſchepden van de liefde Godts die in Chzisto is?

Metſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Metsel. Chzistus sept wel/ Joan-
nis 10. dat niemant sijn schapen/die Ioh.10.28
sijn stemme hoozen eñ hem volghen/
upt sijn handen rucken sal/ maer dat
hyse so sal bewaren dat hyse het eeu-
wige leven gebe: So dat die in de be-
waringhe Chzisti staen/ vast eñ van
de verderbinge vzp zijn/maer gelijck
onder de twaelf Jongeren Chzisti/
de Sone des verderfs/ Judas/ ver-
lozen ging/om dat hy selfs de Satan
latende in sijn hert varen/ sijn Mee-
ster verliet/ en tot des selfs vpanden
over gaende/hem verriet: so ist oock
met ons allen gelegen/ dat wy dooz
den Dupvel ende onse eygen begeer-
lickheden wel konnen verlockt wo-
den/ om na de werelt te lupsteren eñ
die lief krijgende/dē Heer te verlatē.
Als wy dat doen/so hoozt ons von-
nis: De rechtveerdige sal uyt den ge- Hebr. 10.
loove levē, maer ist dat yemant wijckt, 38.
so en sal mijn ziele in hem geen beha-
gen hebben. So is dan de afwijckin-
ge tot verderbinge. Rom. 8. wozden Rom.8.35
wel veel dingē genoemt/ die de Vyt-
verkozene/dat is/de geloovige/eñ die
Godt lief hebben/niet konnen schey-
dē vande liefde Gods die is in Chzi-
sto: maer 't komt al daer op aen/dat
geen krups noch lijden/'twelck haer
soude mogen aengedaen wozden om
de name Chzisti/ al ist de doot selfs:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

noch gheen creatueren die het haer aendoen / sy zyn in dese Wereldt soo hoogh en so machtigh als sy willen / evenwel haer niet konnen scheyden van die liefde. Ja / al worden sy om Christi wille den gantschen dach gedoot / ende als schapen ter slachtinghe gheschickt / dat sy evenwel door Christum / die haer bemint heeft / de overwinninge behouden. Gelyck de text dat seydt ende ook te voren tot troost gheseydt was / dat den genen die Godt lief hebben / alle dingen tot
Rom. 8. 38 goedt helpen. Waerom? Want als sy wel-doende nochtans te lyden hebben / dat is genade by Godt: en als
1. Petr. 2. 20. sy om de rechtveerdighept lyden / en in Christi name versmaedt werden / so zyn sy saligh. Soudt ghy u dien troost willen toe-eyghenen / die den
1. Petr. 3. 14. genen gegheven worde die het goede navolgen? Ende als tot die geseydt worde / komen sy in handen van de
1. Petr. 4. 14. menschen te vallen / en om de gerechtighept pet te lyden / dat se hare vreese niet vreesen sullen / ende niet verschricken; sout ghy meenen dat ghy daer op wel mocht gerust zyn? Neen vrient / die Roosen en Peerlen en zyn voor u en uws gelycken niet. Hoort wat de Heer seydt. Dat niemant onder ulieden en lijde als een doodslager of dief, of quaedt-doender, ende als

een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

een die nae ander lieden dinghen siet. Maer ist dat yemant lijdt als een Ghristen, die en schame hem niet, maer prijse Godt in desen deele. Want het is tijt dat het Oordeel van den Huyse Godts beginne; ende ist dat het eerst van ons begint, wat sal het eynde wesen der gener die den Euangelio niet gelooft hebben? Eñ ist dat de rechtveerdige naulick saligh wort, waer sal de godtloose eñ sondaer verschijnen? Hoort ghy die woorden wel?

Dief. Jae: maer het beest oock al wat in mijn lijf is/my dunckt dat een moolen-steen op mijn hert valt. Maer staet Rom. 8. niet van de doodelijcke sonden? Och hoe wel woude ick dat?

Metselaer. Hoe soude daer staen dat de doodelijcke sonden ons niet konnen van Christo scheyden/ ghemerckt die daerom doodelijcke ghenaemt worden/ om dat sy ons van hem scheyden? Eñ ick segge u/dat-ter niet is/ dat ons kan van Godt scheyden/als de sonde/ende waer die domineert/daer en kan geen gemeenschap met God wesen. Hebt ghy niet ghehoort dat Joannes seydt/ dat wy liegen indien wy segghen dat wy gemeenschap met hem hebben, wanneer wy in duysterniſse wandelen. Hoort mee wat de Heer by Esaias de Pro- 1. Ioh. 16.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

pheet sept/ tot sijn volck die sijn hul-
Esai.59.2. pe sochten. Siet des Heeren handt en is niet te kort, dat hy niet helpen en konne, eñ sijn ooren en zijn niet dicke gheworden, dat hy niet en hoore. Maer uwe ondeughden scheyden u-lieden ende uwen Godt, van malkanderen, ende uwe sonden verberghen het aengesichte van u-lieden, dat ghy niet gehoort en wordt: Want uwe handen zijn met bloet bevleckt, ende uwe vingeren met ondeught, ende uwe lippen spreken valsheyt, ende uwe tonghe dichtet dat onrecht is. Siet/ dat sepdt de Heer van dat volck/ 't welck immers sijn Uytverkozen volck ende sijn erfdeel was. Ende wat gerechtigheyt ware by Godt/ soden eenen gheen sonde van sijn liefde konde schepdē/ den anderen geen heyligheyt tot Godts liefde bzengen?

Dief. Nu ghy my dien troost beneemt/ nu sie ick dat ick op een rietstock gesteunt hebbe/ en sie booz my geen raet. Maer Metselaer/ ick hebbe wel grof ghesondight/ maer ick hebt soo niet ghemaeckt als de verwozpene ende onherbozen menschen doen. Sullen die niet saligh wozden (al strupckelen sy somtijdts) die de Geest der herboozte in haer hebben ende boelen woonen?

Metsel. Wy strupckelen altemael wel

wel dooz onwetenheydt ende over- Iacob.4.2
plinghe: maer als wp terstondt op-
staen/ende de sauten gebzupcken om
nauwer toe te sien/ende sozghvuldi-
ger te wandelen/ so vergeeft ons die
de Heer: maer die de sonden de over-
hant laten hebben in hare sterffelijc-
ke leden/ eñ de selfde in hare begeer-
ten volgen/ gelijck ghy gedaen hebt/
die en moeten haer niet wijs maken/
dat sy den Gheest der herboozte in
haer hebben woonende. Dwe werc-
ken zijn openbaer/datse des vleeschs
zijn/ hoererye/ onreynigheyt/ oneer-
lickheydt / twist/ nijdt/ toozn/ haet/
moozt/ dzonckenschap/ bzasserye/en-
de diergelijcke. Dan de welcke ick u Gal.5.22.
voozsegge/gelijck ick u oock voozsept
hebbe / dat die gene die sulcks doen/
't Rijck der Hemelen niet besittē sul-
len: Maer de vzucht des Geests is Exod.5.9.
in alle goedigheyt/rechtveerdigheyt
ende waerheydt. Indien de Gheest Gal.5.16.
Godts in u gewoont hadde/dat sou-
den u vzuchten hebben gheweest;
want elcke Boom wozdt aen sijn
vzuchten bekent. Daerom betoonen
wp daer dooz dat wp dooz den Geest
gelept wozden/dat wp na den Geest
wandelen / ende de begheerten des
vleeschs niet volbzengen.

Dief. Maer ick hebbe die sonden
niet met een volkomen wille ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

daen / noch oock upt opgesette boos-
Gesel. in sijn proeve. hepdt ende godtloosheyt / lust en be-
Conf. v. Artic. pag. 37. Latijn item pag. 50. 51. haghen in't quade / maer upt zwack-
heyt: daerom al hebbe ick die wer-
cken des vleeschs bedreven / daerom
en hebbe ick in 't vleesch niet ghe-
weest / noch nae den vleesche gewan-
delt / gelijck de onherborene ; die zijn
gheheel onder de heerschappije des
vleeschs / ende sondighen met lusten /
behaghen inde boose ongehoorsaem-
heydt / ende blijven in de Sonden:
maer ick hebbe upt broosheydt met
een teghen-worstelinghe mijns ghe-
moedts ghesondight.

Metselaer. Ghy hebt immers de
sonde laten d'overhandt hebben in
uwen sterffelijcken lichame / dewijle
ghy de selve in hare lusten zijt ghe-
hoorsaem gheweest / ende uwe leden
tot der sonden hebt begeven / om wa-
penen der ongherechtighepdt te zijn.
Rom. 6, 12. 13. Ende naedien wien wy ons selven
begheven tot dienstknechten ter on-
gehoorsaemheydt / des selven dienst-
knechten wy zijn dien wy ghehoor-
Vers. 16. saem zijn / het zy der sonde ter doodt /
of der ghehoorsaemheydt ter recht-
veerdighept: So zijt ghy een dienst-
knecht der sonde geweest. Dat ghy
seght / dat ghy het upt zwackheydt
hebt ghedaen / ende niet upt volko-
men wille ; daer in veroordeelt ghy

u sel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

u ſelven / als ghy ſeght / dat ghy het hebt ghedaen met teghenwoꝛſtelinghe uwes ghemoedts. Want ſoo en hebt ghy niet upt onwetenheydt geſondight / noch en zijt niet over-plt gheweeſt / maer ghy hebt 't ghetupghenisſe uwer Conſcientie gehadt / dewelcke u getupchde dat ghy quaet dede / ende zijt daer teghen aen-ghegaen / ende zijt oock niet in een eenighe miſdaedt verraſt / maer met een volle run in d'een vooꝛ d'ander nae ghevallen: Zijt ghy daer oock niet ghebleven / die om uwe miſdaedt als een quaedt-doender u leven ſult laten? Ende wilt ghy noch roemen dat ghy herbozen zijt?

Dief. Konnen dan de herbozene niet vervallen in ſonden / die ten aenſien van de upterlijcke daedt grouwelijck zijn / ghelijck ick vervallen ben? Mijn Meeſters hebben my gheleert jae / ende wel rondt upt geſeydt / dat ſy hare Conſcientien konnen beſwaren met alderhande leelijcke ende grove ſonden (uytghenomen de ſonden in den Heylighen Gheeſt) ſoo dat ſy ſomtijdts gheen of kleyne ſeeckerheydt harer ſaligheydt gevoelen. Dit hebbe ick in een Boechſen gheleſen / 't welck my als een Ancker der zielen den Tijtul aenpzijſt / ghemaeckt vooꝛ een Pzedicant vã Harder-

Ellardus Menhius in ſijn Ancker der zielen. pag. 16.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

der-wijck. Hebbe ick teghen mijn Conſcientie gheſondight? Damman Predicant van Zutphen / ende onlanghs Schrijver in't Synodus van Dordrecht / hadde my geleert; Dat niemandt, als die tot de Perfectiſten loopt, ontkendt, dat de aldergodtvruchtighſte alle daghen teghen hare Conſcientien ſondigen. Ende Piſcator, dat de ware gheloovighen, oock ſoodanighe blijvende, ſomtijdts vleeſchelijck ſorghloos worden, ende teghen hare Conſcientie de ſonden den teughel gheven. Marloratus heeft my oock geleert/ dat de ſonden der Uytverkorene, hoe groot en grof die ſoude mogen weſen, vergeeffelijck, ende niet doodelijck zijn, maer dat de ſonden der Verworpene ende ongheloovighe, al ſchijnen ſy kleyn te weſen, doodelijck zijn. Hebt ghy daer wat teghen?

Vam de volherdinghe pag. 127. Antw. op de Dupl. pag. 830.

Marloratus over Ioh. 5. 16.

Metſelaer. Dat die eens herbozen zijn gheweeſt verre konnen vervallen/leert ons (lepder) al te ſeer 't Exempel van David/Petrus/ende andere daer de Schrift van Spreeckt; maer ſy ghetupght oock dat het beſwaerlijcken geſchiedt dat ſoodanige weder te rechte komen ende wederom tot bekeeringe vernieuwt worden. Midtſgaders dat een vreeſſelijcke verwachtinge des oordeels is/ ende

Hebr. 6. 5.

Hebr. 10. 26.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ende een hittighepdt des vpers voor die willens sondighen nae dat sy de kennisse der waerhepdt ontfanghen hebben; ende heeftmen u geleert/dat het al geloovige ende herbozene blijven/ die so grof ende tegen hare conscientie sozghloos sondigen?

Dief. Ja. Damman sepdt oock/ dat de berborene met vele sonden op te hoopen niet en konnen soo verre komen, datse door een gheheelen afval de Geest der genade gantschelijck wech werpen. Ruardus van Schiedam sept/al ist dat sy't Gebodt Godts met een wroegende conscientie overtreden, ende also grof ende schendigh sondigen, datse evenwel niet gheheel van den Heyligen Geest berooft worden, of gheheel ende eyndigh verlaten worden. Jae Piscator sepdt/ dat de geloovigen, al willen sy, 't geloof niet konnen verliesen, namelijck, dewyle daer teghen is 't absoluyt ende krachtigh besluyt Godts.

Van de Volherd, pag. 33.

Catech. quæst. 53. fol. 89. vers. 11.

Antw. op Dupl. Vorstij, pag. 389.

Merselaer. Al genoegh. Want ick weet wel / dat u Leeraers noch al grover gaen. Maer die leer is gheen ancker/maer een kancker der zielen/ die met haer senijn deselve allenghskens verteert / en alsse haer stralen geschoten heeft/ niet upt te krijghen is. De Schrift leert ons al vzp anders. Dat die de goede Conselentie ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

verwerpen / aen 't Gheloove schip-
a 1. Tim. 1.19. brekinge lijden/leert Paulus. a Dat 't Geloof sonder de wercken doot is/
b Iac.2.26 b dat is / gheen Gheloove of krachteloos is/ leert Jacobus. Hoe is 't dan mogheliick/ dat het niet en worde verloozen / daer de wercken versterven? De Heer woont dooz sijn Gheest / in die ghene die eens ghebroocken Gheests zijn/ ende vreesen
c Esai.66. 3. vooz sijn woozden c. Den Vader ende den Sone maecken wooninge by
d Ioh.14. 23. die ghene die hem lief hebben d. In soodanighen dan woont des Heeren Gheest. Want hy werdt oock den genen gegeven/ die hem gehoorsaem
e Act.4.32 zijn e. Meent ghy dat hy by die genen blijft woonen die de liefde en gehoorsaemheyt verlaten? Dewijle sy Tempelen Godts zijn / ende dat de Geest Godts in haer woont/ soo en zijn sy haer selfs niet: maer moeten/ als dyer ghekocht zijnde / Gode in haren Lichame ende Gheest eeren/
f 1.Cor.6. 19. welcke Godes zijn f. Ende ghelijck de Schrift seyt/ zijn tot een Geestelick Huys ghetimmert en Heyligh Priesterdom/ om Geestelijcke offerhande te doen / die Gode behaghen
g 1.Petr. 2.5. door Jesum Christum g. Meynt ghy dan/segge ick weder/dewijle die soo is/ dat die H. Gheest/ die niet en behaeght dan wat Geest is en Heyligh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ligh / by die blijft woonen die den geest deser Werelt / dat is den Duyvel dienen? Of dat de Heere Christus by die blijft / die haer hert en leden nemen / ende die der ongerechtigheyt slaven maken? Wie den Heere aenhanght / die is een Gheest met hem / seydt de Schrift. Maer wie van hem wijckt van die wijckt hy. Daerom staetter ock / dat wy Christi Huys zijn, soo verre wy het vertrouwen ende de hope daer van wy roemen, tot den eynde vast behouden, behouden namelijck in een reyne ende gheheyligh de Conscientie. Maer so wy die verlaten / so verbitteren wy den Heere / ende vertoornen sijnen Heyligh en Geest / dat hy ons niet alleen verlaet / maer ons vyant wort ende tegen ons strijt g.

1. Cor. 6. 17.

Hebr. 3. 6.

g Esai. 63 9.

Dief. Jae / souden die eens ghelooft hebben den H. Geest wel konnen verliesen?

Metselaer. Dat hebt ghy nu gehoort. Maer hoort wijders wat Petrus van sulcke seydt: naemelijck / dat naedien sy door de kennisse des Heeren ende Salichmakers Jesu / van de besmettinge der Werelt ghevloden zijnde / overwonnen worden / haer laetste erger is geworden als het eerste / eñ dat haer beter ware den wegh der gerechtigheydt niet ghe-

2. Petr. 2. 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ghekendt te hebben/ dan dat sy hem bekennende / weder afkeeren van de Heylighe Leere / die hen ghegheven is. Met recht : want soo yemandt de Wet Mosis verwierp / die stierf sonder barmhertighedt onder twee of drie ghetuyghen ; hoe veel zwaerder straffe meynt ghy / dat die sal weerdigh gheacht worden / die den Sone Godts vertreden heeft / ende het bloedt des Testaments onreyn gheacht / daer door hy gheheylight was / ende den Gheest der ghenade versmaet heeft ? Maer waerom zijt ghy bekommert/ of men dē H. Geest kan verliesen. Want nae ick de Historie van u leven hebbe ghehoort/ so en hebt ghy die nopt gehadt.

Dief. Nopt ghehadt ?

Merselaer. Ja nopt gehadt. En verwondert u niet dat ick dat segge; daer zijnder al meer van u slach/ die haer inbeelden dat se den Geest Godts hebben/ ende dat se al goede Christenen zijn / die qualijck de naem van menschen weerdigh zijn / dewijle sy / niet alleen niet als Christenen/ iae selfs niet als Menschen / maer als beesten leven / ende als seughen in 't slijck haerder begheerlickheden
Rom. 1. 28 wentelen / haer selven overgheven-de tot alle schandelijcke bewegin-ghe / vol allerley ongerechtighedt/ hoererij/

hoererp/ erghepdt/ gierighept/ booshepdt/ vol nijdts/ mooydts/ gekijfs/ bedroogs/ booſe zeden/ ooyblaſers/ achterklappers/ Godt hatende/ verſmaders/ hoovaerdigh/ opgheblaſen/ vinders der booſer dingen/ den Ouderen ongedooyſaem/ verſtandeloos/ trouweloos/ ſonder natuerlijcke liefde/ ſonder verbondt/ onbarmhertigh; welcke Godts recht wetende/ als dat die ſulcks doen/ den doodt waerdigh zijn/ en doen niet alleenlick ſulcks/ maer hebben oock een welbehagen in den genen die't doen. Sulcke zijn daer van de Schrift ſeydt/ datſe van Godt zijn overghegeven tot haers herten luſt/ ende onreynighept. Wat dunckt u nu/ zijt ghy haer niet gelijck geweeſt? Ende laet ghy u noch duncken/ dat ghy een Kindt Godts zijt geweeſt; ende nadien ghy ſulcks waert/ den Geeſt Godts gehadt hebt? Verſ. 24.

Dief. Ick hebbe wel groffelijck geſondight/ maer gelijck ick u geſeyt hebbe/ upt brooſhept/ met een tegenwoorſtelinge mijns ghemoedts; ſoo en ſondighen de onherboorene niet/ daerom en laet ick niet herboren te weſen/ al hebbe ick mijn ſelven ſeer verloopen. Conf. Sag. pag. 50, 51. van de Volherd.

Metſelaer. Soo ghetuyghde dan u ghemoedt/ (nae ick hoore) dat ghy gua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

qualijck dede / het vermaende u dat ghy soo niet en behoorde te doen / dreyghde u / indien ghy die quade wegen in-ginght en u begheerte volghde / dat ghy daer over qualijck varen soudt / en by Gode loon nae u wercken krijghen. D ghemoedt riedt en porrede u om 't quade latende 't goede te volghen / ende aen te hanghen ; maer ghy en lupsterde daer niet nae / maer ginght aen teghen die vermaninghen / dreyghementen ende aenporringen / ende volchde als in weerwil van u ghemoedt / willens ende wetens / 't quade daer 't goede u gemoedt beminde ende 't quade hatede. Jst niet soo ?

Dief. Ja / 't is soo : Jck beken't.

Metselaer. En meynt ghy dat so sondigen / is upt brooshevt sondigen / Dpt brooshevdt sondigen is / upt onwetenhevdt sondighen / of anderssins als de ghedachten verdwelmt zijn / 't goede soo niet en bedencken / maer de begheerlickheden snel aendrijvende / den mensch verrasschen eer hy te degen versint wat hy doet / waerom sy oock soo dra sy tot haer selven komen / weder opstaen. Maer soo sondighen met opghesetten wille / en is niet sondigen upt brooshevdt / maer door de kracht des vleeschs. Eñ die sulcks doen / betoonen dat sy slaven

der

der ſonden zijn / ende dat het vleeſch in haer dommineert. Ende en is gheen ſekerder teken dat een menſch een dienſt-knecht des verderfs is / dan als hy ſoo leeft / want van wien yemandt overwonnen is, diens dienſt-knecht is hy geworden. 2. Petr. 2. 19.

Dief. Metſelaer / hoe praet ghy ſoo ? Dit gaet gheheel buyten mijn reeckeningh. Want ick hebbe van mijn Meeſters gheleert / dat die teghen-woorſtelinge mijns gemoedts / een ſeecker teecken was van mijn weder-gheboorte : ick vergeleeck my met de menſch / die beſchreven ſtaet Rom. 7. die bekent dat hy vleeſchelijck is, verkocht onder de ſonde, ende dat hy 't goedt, dat hy wil, niet en doet, maer 't quaedt dat hy niet en wil : dat hy oock wel een luſt hadde aen de Wet Godes nae den inwendighen menſche, maer een ander Wet in ſijn leden ſagh, die ſtreedt teghen de Wet ſijns ghemoedts, ende hem de Wet der ſonden in ſijn leden ghevanghen maeckte. Ende over ſulcks met den ghemoede de Wet Godes diende, maer met den vleeſche de Wet der ſonde. Dien Menſche / ſegghe ick vonde ick my ghelijck / ende daerom denckende ſoo ick dede het ghene dat ick niet en wil / dat ick dat niet meer en dede / maer de ſonde / die in my woont / Volghens de vorige paſſagien. Rom. 7. 14, &c.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

woont; so meende ick / dat ick daer over niet qualijck varen soude/maer dat de Heer de wille voor de daedt soude opnemen/ want ick konde niet meer als herbozen wesen.

Metselaer. Maer ghy hebt u selven wederom bedzogen.

Ordinarische uytlegginge.

Dief. Hoe soo? Wordt dan daer niet beschreven de staet des herbozen mensches in desen leven? Ende als ick mijn selven soo gestelt vinde ghelijck den herbozen mensch daer beschreven wordt / hoe kan ick my selven bedzieghen?

Metselaer. Daerom/dat daer beschreven wordt / niet een herbozen menschе maer sulck een in de welcke de sonde domineeet / dat is / ghelijck in de text staet / die onder de sonde verkocht is/ eñ van de Wet der sonden gevanghen is; maer wederom een sodanigh mensch/ in dewelcke de Wet kennisse der sonde ghewrocht hebbende / oock te weghe heeft ghebracht/ dat hy een lust heeft in't goede/ ende 't quade haet/ende dien volgens noch arbeyt om 't quaet te verlaten eñ 'tgoede te betrachten; maer door de kracht der sonde/ dien hy gedient heeft / noch t'onder ghehouden wert Somma sulck een mens wort daer beschreven/ die teghen de sonde worstelt; maer oock so worstelt/ dat hy

Vers. 14.

Vers. 23.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

hy niet en meent dat het hem ghenoegh is dat hy worstelt / of dat hy meent daer mede te konnē volstaen; maer die hem selven daer in elendigh kent/ dat ghy gheen behoorlijcke tegenstant noch kan doen ; ende daerom roept: Ick elendigh menssche, wie sal my verlossen van dit lichaem deses doots. Soo en wordt dan daer noch gheen herborē mensch beschreven. Want tot de herboorte en is niet genoegh/dat wy een simpele genegenthepdt ende bloote begeerte/ of pogen tot het goede hebben / maer dat wy by alle occasie ende gelegenthept dadelijcken het goede wercken/ ende in deughdelicke wercken onse innerlicke gestaltenisse betoonen/ ende door de wercken des Geests de begheerten des vleeschs dooden. Daerg des Woorts moeten wy wesen/ende niet nae den vleesche / maer nae den Gheest wandelen / 't welck doende/ wy de begheerten des vleeschs niet sullen volbrengen. Ende wilt ghy de staet eens herborē menssches eens hoorē beschrijven / hoort Rom.8.2. De Wet des Gheests des levens in Christo Jesu, heeft my vry gemaeckt van de Wet der sonde ende des doots: Dat is/ de tael eens herborenen. Is dat dan sulck een Man die onder de Wet der sonden ghevanghen

Iac. 1,22.

Rom.8,1.

lepdt?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

leydt? Die in Christo zijn, hebben het vleesch ghekruycight met de beweginghen ende begheerten, seydt Paulus Gal. 5. 24. Zijn sy dan sulcke luyden die noch vleeschelijck zijn/ verkocht onder de sonde? Eyndelijck van de herbozene staet recht in't voozgaende Capittel totten Romeynen/ dat sy, als sy dienstknechten der sonden waren, vry waren van de gherechtigheydt, ende een vrucht hadden daer van sy haer nu schamen, dewijle het eynde der selver de doodt was; maer nu als sy vry ghemaeckt zijnde van de sonde, dienstknechten der gherechtigheydt geworden zijn, hare vrucht hebben tot Heylighmakinghe, ende het eynde dat eeuwighe leven. Soo en zijn 't dan gheen herbozene daer in de sonde woont/ ende die de macht niet hebben het goede te volbzengen?

Rom. 6. 20. 22.

Dief. En wozdt daer van de herbozen mensch niet gespzoken? Dat gaet weer gheheel bupten mijn gissingh. Ick hebbe nochtans anders gheleert/ ende hebbe daer op al vzp 't zepl ghegaen: Want dewijle ick mp soo ghestadigh liet voozstaen/ dat ick herbozen was/ soo en twijffelde ick niet/ of mijn saecken stonden geheel wel.

Metselaer. Hebt ghp u selven met dien

dien Man / die Rom. capit. 7. beschreven staet / al te deghen verghe-leecken ?

Dief. Ja ick. Want die had maer de wille om goet te doen / of een bloote begeerte / ende hate wel het quaet / maer dede het evenwel / ende liet het goedt : soo ghetupghde my mijn gemoedt oock wel dat het goedt beter was / ende dat het niet veel docht / dat ick dede ; ja 't woeghde my wel als ick 't dede / ende noch meer als ick 't ghedaen hadde / ende 't was my dickmael wel berouwen / maer 't vleesch was kranck / evenwel dede ick 't.

Metselaer. Seght; 't vleesch was te sterck / ende mijn boose lusten te machtigh / die overwonnen mijn Conscientie : soo sult ghy de waerheydt seggen. Maer dewijle soo gestadigh u uwe Conscientie inwendigh de leelickheyt van de sonde / ende wat ghy behoorde te doen / oock de straffe / die ghy u selven op den hals lade / voor ooghen stelde / deed ghy wel neerstigheyt om van de sonde bevrijdt te zijn / ende de sonde latende / dat goedt te moghen doen / daer toe uwe Conscientie u vermaende ?

Dief. Och neen ick / maer nam dat als een teecken van mijne her-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

boozte: my docht/ dewijle my leedt was wat ick dede/ so dat ick daer in geen behagen hadde/ dat het genoeg was/ ende dat my onse Godt dat wel vergeven soude.

Metselaer. Soo zijt ghy noch erger geweest als de man/ die Rom. 7. beschreven is; want die arbeydt/ ende soeckt van het Lichaem des doodts/ ende van de sonde ontslaghen te zijn. Ende ghy hebt u selven daer in behaeght/ dat is teghen 't wel-ghevallen uwer geweten/ hebt ghy 't behaghen uwer lusten ghevolght/ sonder eens te arbeyden om te mogen leven na 't getuygenisse uwer conscientie. Maer weet nu/ dat de stemme uwer Conscientie/ is de stemme des Heeren geweest/ die inwendich dooz sijn Geest/ inde Geest uws ghemoets/ u tot boete ende bekeeringhe heeft ghenoodight; maer ghy hebt u hert daer tegen verhart/ gelijck de Kinderen Israels deden/ ten daghe der versoeckinghe in de Woestijne; niet tegenstaende dat sy Godts wercken dagelijcks saghen. Ghy hebt dan oock sijn stemme dagelijcks gehoozt; maer dooz de verleydinghe der sonden hebt ghy daer op niet gepast; maer met u herte gestadigh gedwaelt/ ende Godts wegen niet bekent. Siet nu toe (hoe ge-

rust

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ruſt ghy oock zijt) dat gelijck Godt Hebr. 3. 15
over die gene/ die ongehoorſaem ge- 18. 19.
weeſt waren/ſwoer dat ſy in ſijn ru-
ſte niet komen en ſouden/die wy we-
ten dat ſy om des ongheloofs wille
niet hebben konnen ingaen; ſiet toe/
ſegge ick/dattet u oock ſy niet en ga?

Dief. Och Metſelaer! mijn gheruſtigheyt is nu niet groot/ die hebt ghy my al benomen. Want ick ſie dat ick een looſe leere gevolght/ ende een boos leven ghelepdt hebbe. Maer ſoudt my ſoo qualijck gaen? 't Is waer/ick hebbe tegen mijn geweten wel ghеſondight/ en niet ſeer ghеſocht de ſonden te mijden; maer dewijle ick hieldt/ dat ick herbozen was/ ſoo meende ick dat Godt wel wilde dat ick ſondigen ſoude/ op dat ick mijn ſelven niet ſoude verheffen/ maer nederigh zijn; ghelijck my ſulcks oock geleert was. a

a Calvin. Inſtitut. 3. Boeck. 14. Capit. 9. diſt.

Metſelaer. Soude Godt willen/ dat of ſijn Kinderen/ of eenige menſchen ſondigen/ ſoo en ware hy geen rechtveerdigh Godt/dat hy de menſchen ſtraffen ſoude/ om 't ghene hy wil/ dat ſy doen ſullen.

Dief. Dat dunckt my oock: daerom dewijle ick ſondighende de wille Godts ghedaen hebbe/ ſoo en ſal hy my niet ſtraffen.

Metſelaer. Sondighen is teghen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

de wille Godts doen: want Sonde is / dat Godt verbiedt. Dat hy verbiedt wil hy niet. Maer 't ghebodt dat is 't ghene hy ghebiedt / dat wil hy. Seght ghy dan dat ghy teghen Godts ghebodt doende / sijn wille ghedaen hebt? Neen / hy en is gheen Godt / dien een godtloos wesen behaeght; wie boos is / die en blijft niet voor hem. Sijn Ziele haet de godlooſen ende die daer geerne wzevel oeffenen.

Pſal. 55.

Pſal. 51. 6.

Dief. Ick weet wel dat de Sonde strijdt teghen de gheopenbaerde wille / maer onse Leeraers hebben my gheleert / dat Godt noch een verborghen wille heeft, die eyghentlijck sijn wille is, die altijdt ende doch alleen gheschiedt, (a) daer hy niet altijdt en wil, 't ghene hy te kennen gheeft dat hy wil, (b) ende dat dese wille des wel-behaghens Godts alsdan oock volbracht wordt, als de Menſche teghen Godts ghebodt sondight. c

a Sturm. Predeſt. Item, 1. fol. 13.

Dungaus pacificat fol. 58.

b Piſcat. teghen Schafm.

c Rippertus beſpreck.

Metselaer. Dat is een godtlooſe Leer / die alle sonde upt de Wereldt neemt. Want soo en souder in de Wereldt niet gheschieden / of 't waer Godts wille.

Dief. Och jae: dat is my oock geleert; jae dat die verborghen wille is de noodtwendighepdt aller dinghen /

ghen / ende noch dupsent dinghen meer/ die de Predicant terstont selfs bekendt heeft. Dewijle ick nu noch konde/noch behoorde de wille Gods te wederstaen / waerom soude ick ghestraft worden/ (segge ick weder) dewijle ick niet anders als sijn wille heb ghedaen?

Metselaer. Praeght dat u Meesters/ die u dat gheleert hebben / ick segghe u / had ghy Godts wille gedaen/ ghy en soudt niet ghesondight hebben; maer nu ghy willens en wetens sondighende teghen het gebodt Godts/ u hebt laten wijs maken / dat ghy niet en dede teghen Godts wille / even of hy in uwe Godtlooshepdt een wel-behaghen hadde / sult ghy des te zwaerder gestraft worden / dat ghy u ende uws ghelijcken / Godtloose Menschen/ Godt weder gelijck maeckt. Want wat doet ghy anders als Godt van ongherechtighepdt beschuldighen/ dewijle ghy seght/ dat hy in ongherechtighepdt een behaghen heeft/ ende die nae de wille sijns wel-behaghens wil? d Ende dat hy dan om 't ghene hy wil / dat de Menschen doen sullen/haer straft. Ghy maeckt hem oock tot eenen ghevepnsden en leugenachtighen Godt / ende lastert alsoo sijnen Heplighen Name/want

d Sturm. de Prædest Item. 1. fol. 3. Siet de eerste t'samen-sprekinge.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ghy seght / dat hy de sonde verbiedt gelijck of hy die niet en wilde/ ende dat hyse evenwel in der waerheydt wil.

Piscator contra Schafm. pag. 70. Ezech. 5. 6. 9.

Dief. Och/ valt my soo hart niet: mijn Leeraers hebben my geleert dat dit maer een Heylighe bedinghe is.

Metselaer. Sy sullen oock haer oordeel draghen / datse de Wet des Heeren veranderen in eene godtloose Leere. Sy sien toe dat de Heer niet aen haer en kome / ende sijn recht over haer late gaen.

Dief. Maer hebbe ick wel anders konnen doen/ als ick hebbe gedaen?

Metselaer. Wat vrage is dat?

Dief. Ey neemt my niet qualijck af / dat ick u dat vraghe. Want ick hebbe oock geleert / dat de menschen niet en konnen, noch willen, noch beraden, dan dat Godt haer inspireert of ingeeft 't zy goet of quaedt. a Dat Godt alles in allen werckt, niet alleen in de Godtsalighen, maer oock in de godtlooosen. b Dat hy de menschen tot hare quade daden aenritst, verleydt, treckt, bevel gheeft, verhardt, dwalinghen toesendt, ende sonden die grof zijn, werckt. c Dat hy wil en maeckt dat wy sondighen. d En (op dat ick 't recht upt segghe / gheliick Urbanus Predicant van Hatten heeft

a Calvijn de Præd. pag. 842.

b Canch. Miscell. pag. 428.

c Martyr. in Iud. 3. 9 pag. 45.

d Grat. Civil. tegen Grotius. pag. 16.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

heeft ghedaen e) dat Godt oorsaeck van de sonde is. Dewijle ick dan niet anders hebbe konnen doen / als ick ghedaen hebbe / en dat oock 't ghene by my is misdaen / Godt in my ghedaen heeft; soude ick daerom eeuwighlijck sterven?

e Tapeinophr. pag. 70.

Metselaer. Soo most ghy joffer uyt de mondt spreecken / ende Godt oorsaeck maecken van uwe boose schelm-stucken. O Leeraers / weet ick / hebben u soo onderwesen. Maer wat wist doch de Predicant daer op te segghen?

Dief. Niet veel / doe hy hoorde dat ick verstondt / dat ick de verborghene wille Godts ghedaen hadde / met voorbedachten raet om my niet tegen Godt te stellen / wat konde hy daer tegen segghen?

Metselaer. Indien ghy niet anders had ghedaen / als de Heer in u heeft gewrocht / soo en had ghy geen sonde; want de Heer die goedt is / die en werckt niet als goedt. Maer hy is oock rechtveerdigh in alle syne weghen: daerom hoort wat de H. Jacobus seydt. Niemandt die versocht wordt, segghe dat hy van Godt versocht wort: want Godt en kan met ghenen quade versocht worden, hy en versoeckt oock niemandt; maer een yeghelijck wordt versocht, als

Jac. 1. 13.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

hy van syne eyghen begeerlickheydt af-ghetrocken ende verlockt wordt. Daer nae als de begeerlickheydt ontfanghen heeft, baert sy de sonde, ende de sonde als sy volbracht is, brengt de doodt voort. Dwaelt niet, mijn lieve Broeders (**voeght hy daer by**) alle goede gifte ende alle volmaeckte gave, komt van boven van den Vader der lichten. **Hoort: van Godt komt niet als dat goedt ende volmaeckt is. Hoe derven uwe Leeraers dan seggben / dat Godt sy een oorsaeck der sonden? Hoe derft ghy oock door hare verleydinghe daer op onschuldt soecken / dat Godt u tot het boose soude verleydt hebben?**

Dief. **Wat soude ick hebben ghedaen?**

Metselaer. **Hebt ghy niet ghehoort de stemme sijns Enangelij.**

Matth. 3. Betert u, ende ghelooft den Euangelio, want 't Rijck der Hemelen is nae

Psal. 2. 11. by. Dient den Heere met vreesen, ende verblijdt u met beven; kusset den Sone, dat hy niet en toorne, en ghy omkomet op den weghe? **Ghy hebt immers terstondt oock selfs bekent / dat uwe Conscientie selfs u tot afstandt van uwe sonden gheroepen heeft?**

Dief. **Ick hebbe de uytwendighe roepinghe met de inwendighe**

t'sa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

t'ſamen ghevoeght wel ghevoeldt/ ende hebbeſe ghehouden voor een werck oft effeckt van mijn verkieſinghe, ende een onbedrieghlijck teecken daer van a. **Ende daer by gheleert** / dat die ſoo gheroepen worden, niet en konnen laten de roepinghe te ghehoorſamen, dat is in Chriſtum te ghelooven ende ſich te bekeeren. **Daerom ſoo meende ick/ dat ick het wel maeckte / om dat de Heer niet meer in my wracht. Want ick hadde oock gheleert**/ dat de menſche vernieuwt en herbooren wordt door een Almachtige op een nieuwsſcheppende kracht. **Daer konde ick immers niet buyten gaen / en ghelijck ick ſonder die kracht niets konde doen / ſoo en konde ick niet meer doen als die in my wrachte.**

Metſelaer. **Was dat u meeninghe / ſoo hebt ghy u niet bekommert om u ſalighepdt te wercken / ende meer goedts te doen als ghy deed/ of meer quaedts te laeten als ghy liet.**

Dief. **Neen ick trouwen. Want ick hadde oock gheleert** / dat Godt ſimpelijck ende precijſelick niet en wil, dat de menſchen meer goedts doen ſullen, als ſy doen, of meer quaedts laten als ſy laten a. **Daerom wiſte ick oock** / dat ick niet meer

a Paræus over Rom. 8. Dub. 11. Geſel. Toetſe Cap. 4. fol. 38. ende 73. De ſelfde fol. 17.

a Piſcat. Antw. op Dupl. Vorſtij. pag. 177.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

goedts kon doen als ick dede, niet
b De selfde, pag. 176. meer quaets laten als ick liet, b waerom soude ick dan arbeyden om meer te doen of te laten? Of waerom sal ick nu ghestraft worden van Godt/ dewijle ick al gedaen hebbe wat ick heb ghekonnen?

Metselaer. Nae ick u hoor spreecken/ soo soudt ghy wel meynen/ dat de schuldt by Godt is/ dat ghy soo ondeugende zijt gheweest/ ende dat u onrecht geschiede/ indien hy u om u wrevel straffede. Och Heer waer toe verboert die loose Leer de arme Menschen? Hoort ghy wat ick u seggen sal upt des Heeren Woordt. Dwe Meesters hebben u qualijcken gheleert. 't Is waer/ Godt roept ons wel uptwendig door sijn Woort inwendigh door sijn Gheest/ ende moet onse herten inwendigh bewegen tot het goede/ maer dat doet hy
Ezec. 12. 2 ock/ als hy ons soo roept/ dat wy de kracht sijner roepinge in onse herten ghevoelen/ ghelijck ghy die ghe-
Apoc. 3. voelt hebt; hy geeft ons ooghen dat wy sien/ooren dat wy hooren; klopt voor de deure onser herten/ dat wy hem in-laten/ ende saligh worden. Doch dat hy 't met sulck een onwederstaenlijcke kracht doet/ is ydelheydt: wy konnen die kracht/ die hy aen ons besteet/ wel wederstaen

want

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

want hy en will van ons gheen afghedzonghen/ maer vzpwillighe gehoozsaemheydt.

Dief. Soude den mensch dan de kracht Godts konnen wederstaen?

Metselaer. Dat de menschen die kracht wederstaen/ klaeght de Heer niet als al te seer in sijn Woozdt. Ghy menschen Kindt, seydt de Heer tot de Pzopheet Ezechiel/ ghy woonet onder eenen onghehoorsaemen huyse, welcker heeft wel ooghen dat sy sien konden, ende en willen niet sien; ooren dat sy hooren konden, ende en willen niet hooren. Soo sept Chzistus van de Pharizeen / dat sy metter ooren ghehoort hebben ende niet verstaen, metten ooghen ghesien ende niet bemerckt, dewijle haer hert vet was gheworden, ende dat sy met hare ooren swaerlijck hebben ghehoort, ende hare ooghen toe-ghesloten op dat sy met de ooghen niet sien; met de ooren niet hooren, metter herten niet verstaen souden, datse haer bekeerden, ende datse de Heere gesont maeckte. Seydt niet Stephanus tot haer: Ghy hartneckige ende onbesneden van herten ende ooren, altijdt wederstaet ghy lieden den H. Geest, gelijck uwe Vaders, also ghylieden oock? Somma/ doozgaens leert des Heeren Woozt/ dat de menschе

Ezec. 12. 2

Matth. 13. 14.

Act. 7, 51.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

maecken kan dat hy de ghenaede Godts te vergheefs soude hebben
Phil.2.13. ontsanghen. Daerom vermaendt ons de Schrift / dat wy sorghvuldigh elck voor hem selven deshalven sullen toe-sien / ende ten dien eynde / dewijle de Heere in ons werckt het willen ende volbrenghen / ons selfs Salighepdt in vreesen ende beven
Ap. 3.20. wercken; den Heere open doen als hy klopt voor de deure onser herten; of als hy ons wil buyghen tot sijn gehoorsaemhepdt / dat wy ons hert
Hebr.2.7. niet en verharden. Dat wy oock toe sien dat het ons niet ghenoegh sy wel begonnen te hebben; maer als wy de verderffelijckhepdt door een goedt begin der ghehoorsaemhepdt ontvloden sijn / dat wy daer in allenghskens op-wassen / in hem die ons Hooft is / namelijck Chri-
Eph.4.15 stus; ende tot dit selve oock neer-
2.Petr.14 stigheydt doende, bewijsen hier toe deught in onsen gheloove, ende in de deught wetenschap; in de wetenschap matigheydt, in matigheyt lijdtsaemheydt, ende in lijdtsaemheydt Godtvruchtigheyt, ende in de Godtvruchtigheydt Broederlijcke vriendelickheydt, ende in de Broederlijcke vriendelickheyt liefde. Dese dinghen moeten wy hebben / ende daer in overvloedigh sijn; soo sullen sy ons

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

ons niet ledigh noch onvruchtbaer laten tot de kennisse onses Heeren Jesu Christi. Die desen niet en heeft seydt Petrus / die is blindt ende tast met der handt nae de wegh, ende heeft de reyninghe sijnder ouder sonden vergheten. Vermaent daerom/ dat wy neerstigh sullen wesen om onse beroepinghe ende verkiesinghe vast te maecken. Als ghy dat doet, seydt hy / soo sult ghy ten genen tijdt struyckelen. Want alsoo sal u rijckelijck den ingangh in het eeuwighe Coninckrijcke onses Heeren ende Salighmaeckers Jesu Christi toe-gedient worden. Wat dunckt u nu? Hebben u Meesters u wel gheleert/ dat de Heer jupst alles in u met een onwederstaenlicke macht most werken? Of hebt ghy goede reeckenschap ghemaeckt/ dat ghy daer door verleydt zijnde / hebt versupmt in sorghvuldighedt uwe salighedt te wercken?

Dief. Moetmen hier soo arbeyden om de gheboden Godts te ghehoorsamen / nae ghy hier praet / soo hebbe ick mijn selven wel bedrogen. Ick meende als ick maer een goede gheneghenthedt / lust / en voornemen daer toe hadde/ dat het wel bestaen mochte.

Metselaer. Wel degelick hebt ghy u sel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

u ſelven dan bedzogen. Want hoozt
Jac.4.11. wat Jacobus ſepdt: Alle vuyligheydt ende overvloedt der booſheyt wech-worpende, ontfanght met alle lieflijckheydt het Woordt dat in u gheplant wordt, het welcke uwe zie-
Hebr.5.9. le kan ſaligh maecken. Maer weeſt daders des Woordts, ende niet alleenlijck hoorders, u ſelven bedrieghende. Chzistus is oock een oozſaeck der eeuwigher ſalighepdt ghewozden: niet die een genegenthepdt of voozneme hebben om hem te gehoozſamen / maer die hem ghehoorſaem zijn, ghelijck ghy gehoozt hebt. Maer ſeght my doch eens / wanneer wout ghy Godt in ernſt mette wercken ghehoozſamen?

Dief. Ick meende dat wy Godt eerſt nae dit leven te deghen ſouden ghehoozſaemen / ende tot de maete van ghehoozſaemhepdt gheraecken / die ons van Godt in ſijn Woozdt is voozgheſtelt.

Metſelaer. Dat is even ſoo veel / of ghy ſeyde / dat ghy u ſtelen wout laten / nae dat ghy ſult ghehanghen
Apoc.13. 14. weſen. Hier iſt tijdt om den moepelijcken arbepdt der lieſde te betrachten / ende onſe ſalighepdt in vreeſe
Apocal.2. ende beven te wercken; hier na ſul-
ende 3. doorgaēs. len wy ruſten van onſen arbepdt / ende onſe wercken ſullen ons navolgen:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

gen: hier moeten wy de sonde overwinnen/ daer nae sal ons de onsterfselijcke Kroone der eeuwigher eerlickheyt gegeven worden. Zijn niet de wercken der liefde (die de volkomenheyt is van de Wet) dat wy de hongerige spijsen/ de dorstige laven/ de vreemdelinghen herberghen/ de naeckte kleeden/ ende de gevangene besoecken? En wilt ghy dit alles boven in den Hemel eerst doen/ daer geen honger of dorst geleden sal worden/ daer wy alle als erfghenamen ende Kinderen Godts in ons Vaderlant sullen zijn/ daer wy met het kleet der onsterffelickheydt omkleet/ ende den Engelen gelijck/ geen quade onderworpen sullen zijn/ende van 't lichaem des doodts ontbonden in de vryheyt der Kinderen Godts sullen wandelen? Neen/in den grooten dagh en sal de Heere sijn ghesegende in sijn Rijck niet in-laten/ om dat sy dat alles noch doen sullen/ maer om dat sy 't gedaen hebben.

Rom. 12. 1, 2, &c.

Rom. 13. 8.

Gal. 5. 14.

Matth. 25. 34.

Dief. De alderheylighste so langh sy in desen leven zijn/ hebben immers alleen een kleyn beginsel van de gehoorsaemheyt die van ons geeyscht wordt/ ende beginnen maer met een ernstigh voor-nemen nae Godts geboden te wandelen?

Catechis. Vraghe 114.

Metselaer. Hoe nae/ meent ghy/

staet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

staet het soo met de alderheplighste/ dat ghy u selven wel kont voor hepligh reeckenen (al ist niet voor de alderheplighste) of ghy al schoon niet seer ghearbeydt hebt/ om na Godts geboden te wandelen.

Dief. Jae/ dat is mijn meeninghe.

Metselaer. Dat de alderhepligh-
ste het soo souden maecken / dat sy
Iac. 3. 2. souden konnen saligh worden / in-
dien sy sonder barmhertigheydt ge-
oordeelt wierden / sy verre van my
te segghen / die wete hoe licht wy
strupckelen. Weet oock wel / dat
d'een verder als d'ander komt in de
Act. 9. 36. loop-bane der Godtsalighept. Maer
weet / dat oock van sommighe ghe-
seydt werdt / dat sy vol goede wer-
cken waren / ende dat wy oock ver-
maent werden/ te arbeyden / op dat
wy in goede wercken overvloepen.
1. Tim. 6. Jae van die upt Godt geboren zijn/
18. werdt ghesepdt / dat sy niet sondi-
Ioh. 3. 4. ghen ; te weten / dat sy haer van de
2. Cor. 5. ghewoonte van sondighen sulcks
10. onthouden / dat sy niet en komen in
sonden te verballen als door mis-
verstandt / over-plinghe / of andere
bescheuringhe des ghemoets : maer
lupsterdt eens / teghen u Hemel-
werck ende quaedt toe-verlaet/ wat
de Schrift seydt / te weten / dat wy
al-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

al-te-mael voor den Rechter-stoel Christi sullen behalen / nae dat wy in desen Lichame ghedaen hebben, 1. Pet. 4. 3
't zy goedt of quaedt: dat Christus heeft in den vleesche gheleden / om dat wy nu niet nae vleeschelijcke begheerlijckheden / maer nae den wille Godts de tijdt die ons over is leven souden. Daerom ook Joannes seydt / dat wy dit vertrouwen 1. Ioa. 4. 17 Tit. 2. 11.
in den dagh des oordeels hebben / dat ghelijck hy is / wy ook alsoo zijn in desen Wereldt. Want de Salighmaeckende ghenade / die ons is verschenen / onderwijst ons / dat wy matighlijck / rechtveerdighlijck / ende Godtsalighlijck sullen leven in dese teghenwoordighe Werelt. Hier moeten wy dan toe sien / daer nae sal 't te laet zijn.

Dief. Och! Metselaer / nu leydt al de gherusthepdt mijns ghemoets ter neder. Ghy hebt de bijgh-bladen mijner schandelijcker bedeckinghe wech ghenomen. Ghy hebt my nu al benomen daer op ick mijn selven valscheljck hebbe ghetroost / ick en hou niet over. Och Heer wat gae ick aen? Och Heer wat raedt? Nu sie ick eerst dat het qualijck met my ghestelt is. Ick hebbe al gheroepen / vrede / vrede; maer ick sie nu / dat het gheen vrede met my en is.

En

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

En waer op soude ick (eylaci!) vre-
Rom. 5.1. de met Godt hebben? Die door den
gheloove gherechtveerdight zijn, die
hebben vrede met Godt door Jesum
Christum. Waer ick hebbe godtloos
gheleeft. Och! daer staet / ghelijck
ghy terstondt seyde / de godtlooſen
Apo. 6.16 hebben geenen vrede. Waer ick nu
een Aerdt-worm / of waer ick nopt
ghebooren. Berghen / steenrotzen
valt op my / ende verberght my van
den aengesichte des genen die op den
Throon sit / ende van den toorn des
Lams. Want den dagh die ick
meende dat den dagh mijns heyls
wesen soude / den grooten dagh sij-
ner gramschap is ghekomen / hoe
sal ick staen? Waer sal ick blijven?
Och! Metselaer / ick ben so benaut /
ick voel den grouwel mijner sonden /
ick schrick als ick denck hoe onden-
ghende ende godtloos ick gheweest
ben / ick legge hier of ick in eenen af-
grondt laghe: miserabel ende ellen-
digh menschе die ick ben. Och! Cy-
pier zijt ghy daer weder?

Cypier. So / nu behaeght ghy my
beter; ghy waert te voren so gerust /
als of ghy de Godtsalighste man op
Aerden waert / jae ick weet niet of
eenigh mensch leeft / die soo sonder
sorge leeft als ghy; daer toe zijt ghy
soo godtloos gheweest.

Mer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Metselaer. Die weten dat sy een rechtveerdigen Godt tot een Vader aenroepen / die sonder aenneminghe van Persoonen / na eens yegelijcks werck oordeelen sal / sullen de tijdt / die sy hier zijn / in vreese wandelen / gelijck ons Petrus vermaent. 1. Petr. 1. 17.

Dief. Och! Cyprier / ick lagh en sliep sacht op 't oorkussen der sorghlooshepdt / dat is op de leere der Predestinatie van Mr. Jan Calvijn / die ick daer toe hebbe leeren ghebruycken upt het Boeck van Otto Casmannus soo ghenoemt. Maer nu van dese goede vriendt ontweckt zijnde / mercke ick / dat ick de doodelijcken slaep der sonden daer op gheslapen hebbe. Och hepl-loose zielmoordersche Leere / hoe ben ick door u verleydt? Schrijft vry / leert vry van uwe Predestinatie / ghy die u Leeraers noemt van de Ghereformeerde Kerck / op dat ghy kussenen maeckt onder de armen / ende peuluwen tot den hoofden beyde jonghen ende ouden / om de zielen te vanghen. Ende wanneer ghyse ghevanghen hebt / haer het leven toeseggbet; ghelijck ghy my ghedaen hebt; so sult ghy recht de menschen / welcker ziel-zorghers ghy wilt zijn / een bane ten verderve leggen. Want door uwe Leere gae ick nu verlozen. Ezech. 13 18.

Och

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Och Heere wilt doch hare kussenen/ daer mede sy de zielen vanghen ende trooſten/ van hare armen wech rucken / ende de zielen die sy vanghen en vertrooſten/ los maecken. Wilt hare peuluwen verscheuren / en u volck upt haren handen verloſſen/ dat syse niet meer vanghen. Ende weest ock my arm sondaer ghenadigh / ende reeckent my mÿne schult niet toe/die doch groot is. Och Heere ick hebbe ghesondight / jae gesondight hebbe ick / jae godtloos gheleeft ; Heere ick bekenne mÿn misdaedt en wzevel / en wil mÿn selven niet verschonen; Almachtige Godt/ waer sal ick my vooz u aenghesichte verberghen ; Waer sal ick vlieden/ dewÿl ick u soo vertooznt hebbe; ende sulcken grooten quaedt vooz u gedaen/ daer mede dat ick sulcke grouwelen/en soo veel booſe septen bedzeven / ende soo veel moetwils aengerecht hebbe ? Och Heer / mÿn sonden sÿn meer dan des zants aen der Zee is. Ende dan hebbe ick noch gemeent/ het stondt wel met my. Ick terghde u dageliÿckr tot gramschap/ ende ick meende dat ick in uwe liefde stondt. Ick hebbe geleeft als ware ick upt den Duÿvel gebozen / en als of ick hem lÿf-eyghen slave ware/ hebbe met alle vlÿt sÿn wercken gedaen/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

daen/ en noch meende ick / ick ware u Uptverkozen kindt. Jae Heere/ want ick dachte 't was u wille dat ick alsoo leven soude/al hadt ghy my wyp een ander ghebodt gegeven / ick meende / dat ghebodt en was u wille eyghentlyck niet / maer die boose septen/ wout ghy/ die ick dede/ ghelyck men my geleert had. Och Heer uwen toozn is onverdzaeghlyck/ die ghy de sondaers dzeyght/dat een yeghelyck hem moet vooz u verschzicken / en vzeesen vooz uwer grooter macht. Dewyle ghy zyt de alderhooghste over den gantschen Aerdtbodem. Waer sal ick arm mensch blyven ? Die niet alleen alle dit quaet (daerom ick nu met yssere banden ghekrommet legghe / en sterven moet) en noch meer / gedaen ; maer ook als oft van u quame / my daer in behaeght hebbe. Maer Heer ghedenckt / dat ick dit alles begaen hebbe / bedzoghen zynde dooz ydele verleydinge/ der ghener/ dien myn ziele bevolen was. Daerom bidde ick u Heere/ laet my barmhertighept van u ontfanghen / ende laet my in myn sondē niet verderven. Genade Heer/ genade/genade/ dat ick na myn verdienste niet van u ghehandelt wozde gelyck ick hier gehandelt ben.

Cypier. Soo/dat lupdt beter/als

torstont

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

terstondt dat singhen van't Galgh-Liedeken des Wtrechtschen Predicants; 't is voor u nu meer tijt van bidden / smeecken / huplen / als van singen / ick zwijge van sulcken Lietjen te singhen.

Dief. Dat heploose liedeken heeft mp schendigh op den dool-wegh gehouden / ende sal noch menich mensch daer op lepden. O boose leer / o godloose Liedtjen! Och had ick dat lietje nopt gekent / of die Leer nopt gheleert / die mp soo schendigh mislepdt heeft. Och Cypier / hoe wel hebt ghp ghedaen / dat ghp dese Man hier gebracht hebt. Och Heer / ick dancke u dat ick beter kennisse heb ghekreghen; och mocht ick mijn leven verhalen / dat ick die beleven mocht.

Cypier. Nu ick sie / dat de komste van dese Man / soo veel goets aen u gewracht heeft; so sal mp niet zwaer vallen te lijden / alles wat mp deshalven soude moghen overkomen.

Dief. Soude u quaedt bejeghenen / om dat ghp goedt aen mp ghedaen hebt / dat waer mp leet / en oock niet recht: Souden de wercken der Liefde strafbaer zijn?

Cypier. Bp Godt worden sp beloont; maer bp de Menschen staetter boete op. Ick hebber al gehadt in mijn bewaringh / die 't nerghens anders

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

anders mede verbeurt hadden / als met sulcke wercken.

Dief. Waer ick hier om sulcke wercken / dan soude ick recht vzolijck zijn / ende wel gherust / gheluck ick t'onrecht gheweest ben. Waer nu weet ick niet hoe ick ben. Och hoe benauwt is mijn hart! Och lieve Metselaer / (ick noem u Metselaer om dat ghy in Metselaers kleederen zijt) mijn hert is of 't tusschen twee Mueren ghemetselt / of 't met een Hamer aen stucken ghesmeten ware; soo benauwt my / soo scheurt my 't herte de overdenckinghe van mijn sonden.

Metselaer. Die ick ben / ben ick dooz de ghenaede Godts / ende ick dancke den Heere / dat mijn komste tot u / niet sonder vzuchte gheweest is. Dat was noodigh / dat ick u uwe sozgheloosheydt benemen soude / ende toonen hoe weynigh dat ghy wist in wat staet ghy stondt. Dit is oock het doel-wit van alle mijne redenen geweest.

Dief. Isser noch gheen hoop overigh vooz my? Och lieve / wat sal ick doen / dat ick noch Saligh wozde?

Metselaer. Ick en oozdeel niet / op dat ick niet gheoozdeelt wozde / maer laete het oozdeel hem / die 't van den

Vader

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Vader ghegheven is. De tijdt van wel doen is met u verstreecken/ dewijle uwe sententie van sterven gegaen is. Wat sal ick u oock veel toe seggben? Ghy verstaet nu selfs de belofte wel; oock al ist/ dat ghy nu schijnt verslaghen ende ghebroken van gheest te zijn; wat weet ick/ of het oock is een oprechte verslaghenheydt/ die spruyt upt de consideratie van uwe sonde/ en van de staet tusschen Godt en u/ dan osse elders her komt. Sy is nu oock subijt ghekomen; wat weet ick of sy woortel heeft/ en niet veel eer/ ghelijck sy haest ghekomen is/ haest vergaen soude.

Dit soude blijcken/ soo Godt de gratie gaf/ dat ghy bupten hope u leven behieldt. Want de ervarentheydt leert ons dagelijcks/ dat uwe ghelijcken/ alsse in noodt zijn/ haer wel weten voor Godt te verdemoedighen/ maer soo haest als sy upt de hechtenisse zijn/ soo gaen sy haer oude ganghen; al zijn sy onder de Galgh als Enghelen/ al spreecken sy als Predicanten; so zijn sy evenwel Dupvels als sy op 't rupm weder komen. Daerom kan ick niet beter doen als u vermanen; dat ghy nae de gheleghenthepdt des tijdts volght den raedt/ die Petrus Symon

mon den Tovenaer gaf / ende seg-
ghen : Bekeert u van uwe boos- Actor. 8.
heydt, ende bidt Godt, of u de boo- 22.
se ghedachten uws herten, ende boo-
se leven / vergheven worde. Ende
dewijle ghy voor uwen naesten niet
meer mooght wandelen / om voor
hem u te dragen als een nieuw men-
sche / bethoont ten minsten voor den
Heer / dat ghy / als den verlozen
Soon / die alle u goedt hebt met u-
we boose wercken verdomineert /
met een oprechte ootmoedighepdt u
selven komt als op ghenaede ende
onghenaede Gode op-gheven: Of
hy / ghelijck hy aen den Moorder
heeft ghedaen aen 't Cruce / alsoo
ock aen u extra-ordinaris de rijck-
dommen van sijn barmhertighepdt
wilde betoonen.

Dief. Soude ick my niet ver-
seeckeren moghen dat hy het doen
sal?

Metselaer. Waer op sult ghy die
verseeckeringhe fonderen / dewijle
het een extra-ordinaris exempel is?
Het sy ock verre van my / dat ick
soude seghghen dat hy het niet doen
sal. 't Sal ock u niet gaen nae de
verseeckeringhe / die ick u gheve / of
die ghy neemt; maer nae Godts
Oordeel. Daerom volght mijn raet /
doet voort soo ghelijck ghy begon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

nen hebt / dat is / besteedt de tijdt die ghy noch hebt / met de overdencktinghe ende het beklagh uwer Sonden / ende yverighe Ghebeden tot Godt Almachtigh / ende verwacht alsoo doende / wat de Heere gheven sal.

Cypier. Hoe wel doet ghy / dat ghy desen armen Mensch leert liever sijn Sonden overdencken / bekennen ende beklaghen / ende daer op de Heer onse Godt yverigh om ghenaede aen-roepen / ende het Oordeel over sijn Persoon liever den Heer bevelen; als dat ghy hem lichtveerdigh den Hemel toe-seght / die al sijn leven soo boos heeft gheleeft; jupst om dat hy de doodt voor ooghen siende / ende door u redenen bewoghen zijnde / nu wat ontsteldt is. Doe de af-ghesette ende ghebannen Predicanten by de ghevanghens quamen / sy tasten haer soo diep in de Conscientie; maer dese nieuwe gaender gheheel anders mede toe. Sy houden haer wel een wepnigh de Sonden voor ooghen / maer terstondt als sy maer beginnen te segghen / datse van haer boos leven rouw-koop hebben / soo vallen sy terstondt aen / haer te troosten. En als sy dan daer by noch weten te segghen / dat sy van haer Salig-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Salighepdt verſeeckert zÿn / ende daer aen niet en twÿffelen / of onſe lieven Heer heeft haer alle hare ſonden vergheven ; ſoo planten ſy haer in / dat ſy een oprecht Gheloof hebben / en vermanen ſchier nerghens anders van / als dat ſy by die vaſte ſeeckerhepdt moeten blÿven ; komen haer de Sonden voor / ende benauwen ende beanghſten die haer ghemoederen / dat ſy beginnen haer ſelven te wringhen van benauwthept / ende wat twÿfelmoedigh te ſpreecken / ſoo doen ſy anders niet als met het voor-houden van de ghenade / haer die bangighepdt te ontnemen / en weder gheruſt te ſtellen / ende ſtellen haer in haere vermaninghe aen / gheliick of ſoodanige menſchen / die al haer leven ſoo boos hebben gheleeft / de meeſte Sonde van de Weereldt daer aen deden / dat ſy in een oogenblick tÿdts van boetvaerdighepdt die ſy bewÿſen / haer niet terſtondt konnen vaſt verſeecken / dat ſy ſaligh ſullen worden ; dat en behaeght my niet.

Merſelaer. Hoe ſoude u dat konnen behaghen ? Ten deught niet. Want wat kan ſoodanighe booſe Menſchen ſtercker ſpoor gheven / om in haer boos leven voort te gaen als ſy konnen ghenaede krÿghen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Want sy dencken / staet het soo met de Salighedt / datmen hoe boos men leeft / die sonder twijfel sal bekomen / als men maer op het leste ooghenblickxken een wepnigh suchtende over de Sonden / hem selven vast in-beeldt / dat men sal Saligh worden; soo en moghen wy 't niet qualijck maecken. Men siet oock (lieder) dat sy / en noch veel anderen / die jupst in de handen der Justitie niet en raecken / daer op al vry te werck gaen.

Cypier. 't Is quaedt genoegh.

Metselaer. De Salighedt is al te hostelijcken goedt / als dat yemandt de selve so lichtveerdigh hem selven behoordt toe te eygenen; oock is de lichtveerdighe verseeckeringhe al te schadelijck / als dat men die den armen Sondaren behoordt in te prenten. Waer't dat de nieuwe ghepredestineerde Predicanten wisten / ende te deghen verstonden / hoe heylsaem jae hoe noodigh het is / den verballen Sondaer eerst te deghen / niet alleen te twijffelen aen sijn Salighedt / maer voor ghewis te houden dat hy verdoemdt soude werden / soo hy gheen ander leven lepde; sy en souden soo veerdigh niet zijn met die seeckerheydt den selven in te prenten. Want voorwaer niemandt

mandt van sulcke Luyden sal hem selven licht tot oprechte boete begheven / noch de Salighepdt recht soecken : 't en zy hy eerst te deghen ghelooft dat hy verlozen sal gaen/ 't en zy hy hem selven anders aenstelle. Jae sal hy hem keeren van sijn oudt ende quaedt leven / so moet hy vooz seecker houden / dat hy daer mede verdoemt sal wozden. En hoe sullen dese arme Misdadighen / soo sy soo lichtveerdigh haer selven moghen van de Salighepdt verseeckeren / niet segghen dat sy niet en behoeven Godt sozghvuldigh om de Salighepdt te bidden/ dewijl sy weten/ dat sy die soo seecker en soo licht krijghen sullen : maer dat sy alleen hem behoeven te bedancken / van dat haer Saligha upze ghekoomen is.

Dief. 't Is wel ghesepdt. Want sulcke reeckening maeckten ick oock eer ghy hier quaemt. Maer ick voel nu wel/dat ick mijn selven daer mede degheliick hebbe bedzoghen. Och Heer ! wat sout my baten/of ick my selven al den Hemel toe-schzeef / als ghy my evenwel in de Helle soudt stooten. Ghy Heer / sult my rechten / maer recht my in ghenaede. Heer 't is waer/ ick kom op het leste ooghenblick / maer ick kom met een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

oprecht berouw / met een recht ghebroocken en verslaeghen Gheest; ghy mooght seggen/dat ick anders niet en mach / dewijle ick de doodt soo nae ben. Maer ghy weet / dat ick u gheen vlepende Tonghe/ maer een ghebroken Hert op-offere. Och Heere/ weest my doch ghenadigh.

Cypier. Maer soude daer gheen raedt zijn om dese Man noch los te krijghen? Wy moeten raedt schicken om pemandt te krijgen die hem verbidde. 't Is noch een Jonck Man / hy konde noch wel een goedt leven leyden / ende een goede wandelinghe op dit Fundamendt timmeren.

Dief. Och! Mocht dat wesen? Hoe soude ick mijn leven beteren. Ick soude dan met der daedt betoonen / dat het met my gheen Galghen-berouw en is. De wellusten en doen my dat niet begeeren / maer wensche alleen daerom / ende soo langh te leven / dat ick met beter Fondament gherust mocht sterven/ als ick nu soude ghestorven hebben. Of dat men ten minsten noch eenighe daghen de Executie op-hieldt: Of dat men my in het Tucht-huys bande/ ende daer probeerde. Mocht ick maer leven om een nieu Mensch te werden.

Cypier.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

Cypier. Daer woordt geklopt/ het sal de Predicant zijn. Metselaer/ nu moet ghy wech; ick sal u in een ander Kamer slupten / dat hy u niet en sie.

Dief. Och mijn Vriendt / mocht ghy by my blijven tot dat ick sterf/ krijghe ick noch eenighe daghen het Leven / ofte gheschiedt my onverwacht gratie / komt doch noch eens by my / dat ghy my voordt onderwijset.

Metselaer. Dat wil ick wel doen; de Heere beweghe voordt uw' Herte tot een rechte kennisse uwer Sonden / ende waere demoedt. Adieu, En spreeckt de Predicant van uw' saeck.

Cypier. Maer toch / met verlof/ dat ick het vraegh/hoe-wel my daer niet aen gheleghen is / zijt ghy niet een van de upt-ghebannen Predicanten? Want my dunckt aen uw' woorden/ ende verstandt in de Heylighe Schrift / dat ghy geen Metselaer van u handt-werck en zijt.

Metselaer. Nadien (so ghy seght) u daer niet aen gheleghen en is/ soo houdt het my ten goede/ dat ick u het nauwste daer van niet en seghe: Oordeeldt van mijn Persoon nae mijn kleederen. 't Is hupdensdaeghs al wat sorgelijck van sulcke din-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

dinghen het nauwste te willen weten. Laet het u ghenoegh zyn / dat ghy met myn Persoon nae u begeeren ghedient zyt gheweest.

Cypier. Gaet wat in dese Kamer/ ick sal de Predicant boven brengen/ ende wat lupsteren hoe hy 't met de Patient sal maecken; laet u niet verdrieten wat te wachten/ ick sal niet langh wech blyven/ dan sal ick u alles komen verhalen/ en u uptlaten.

EYNDE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

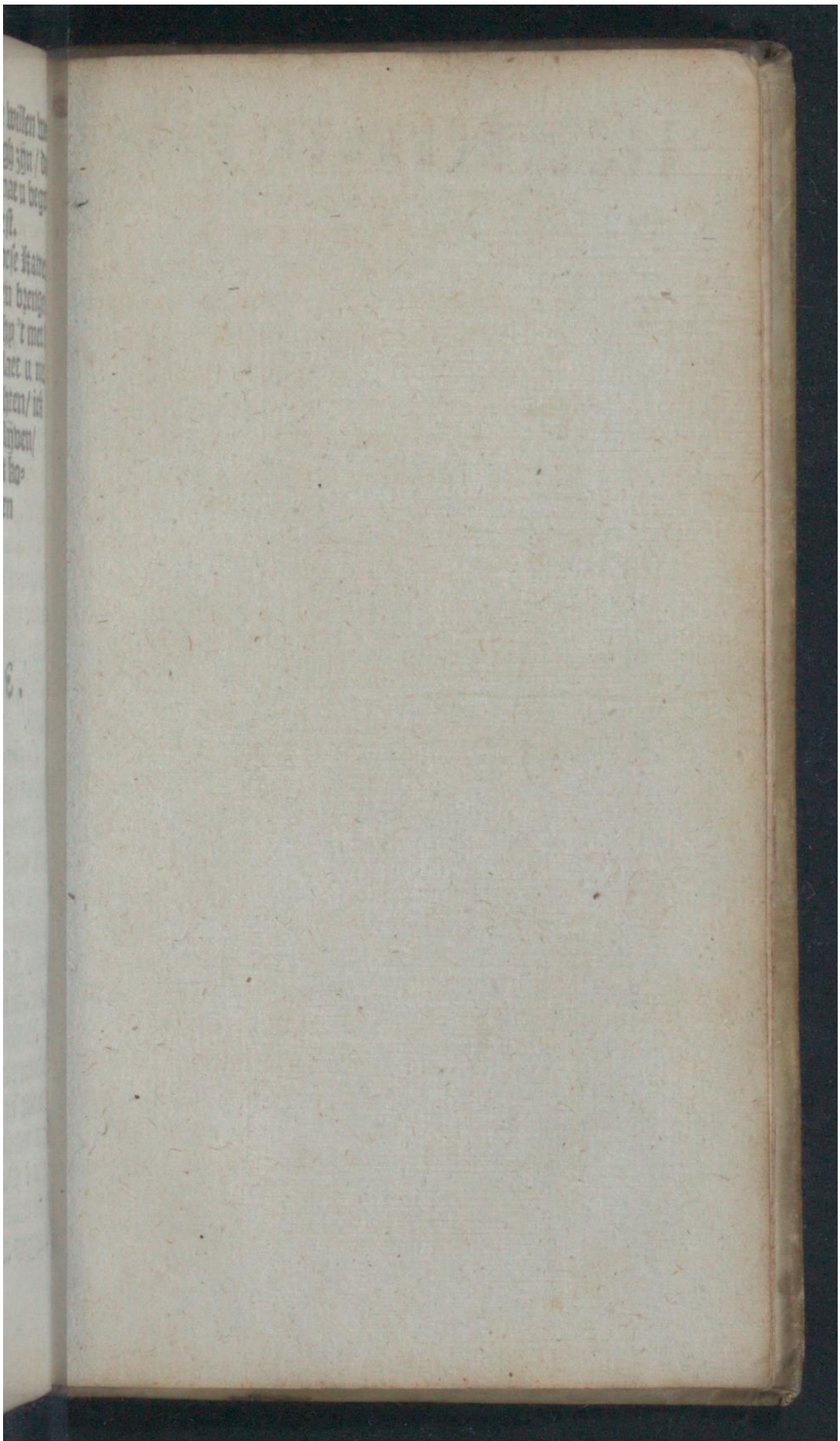

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

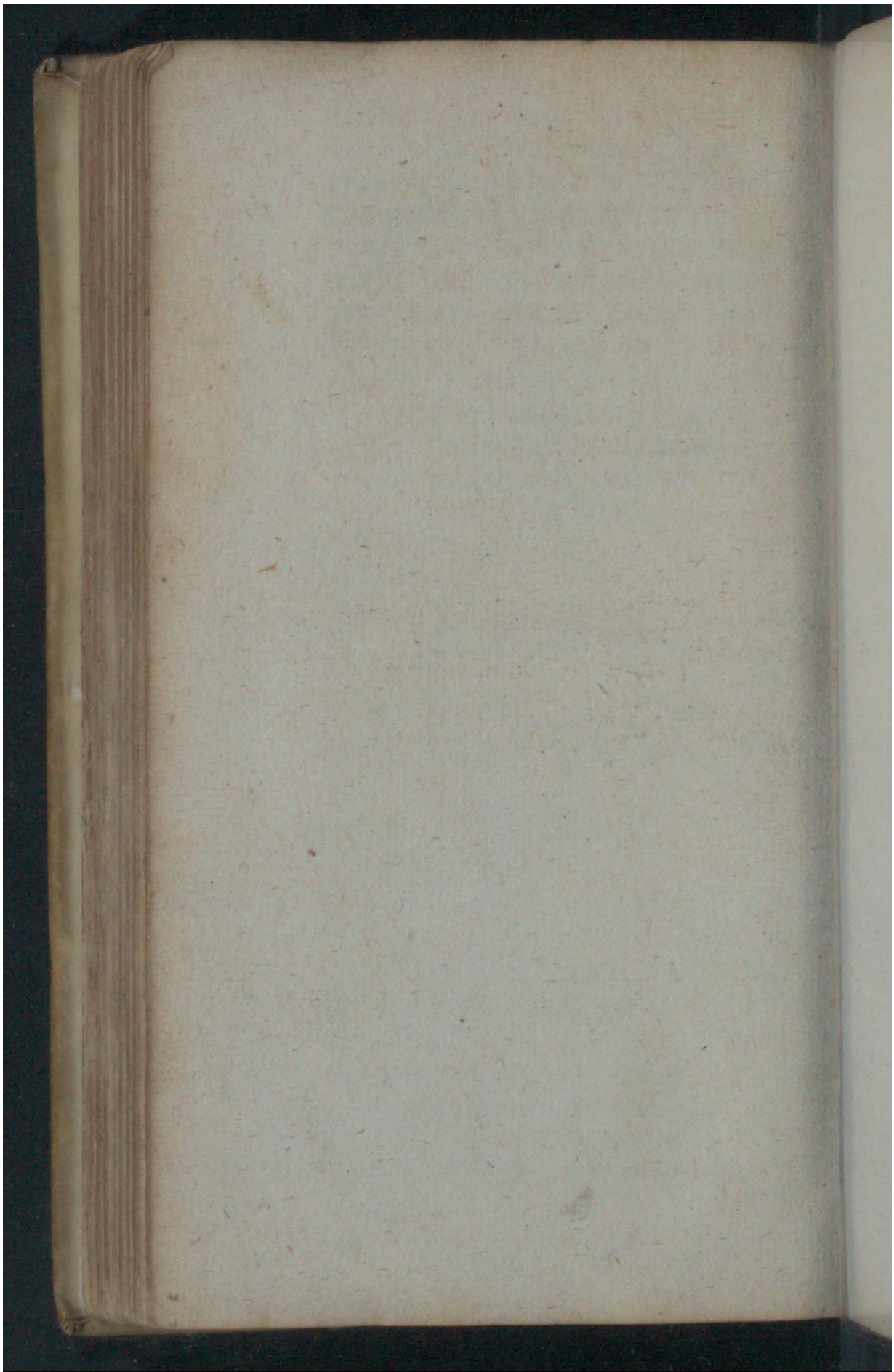

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

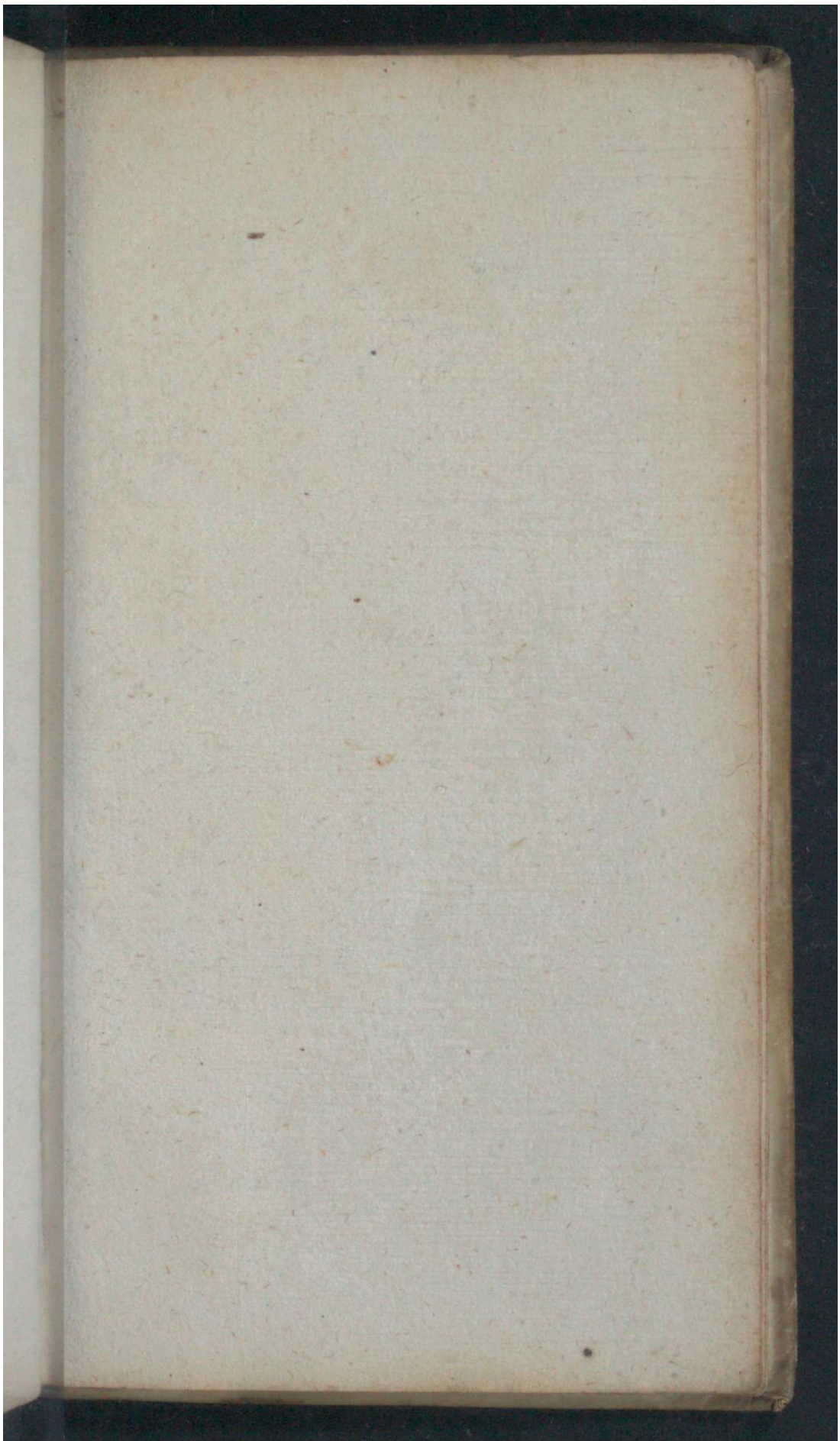

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

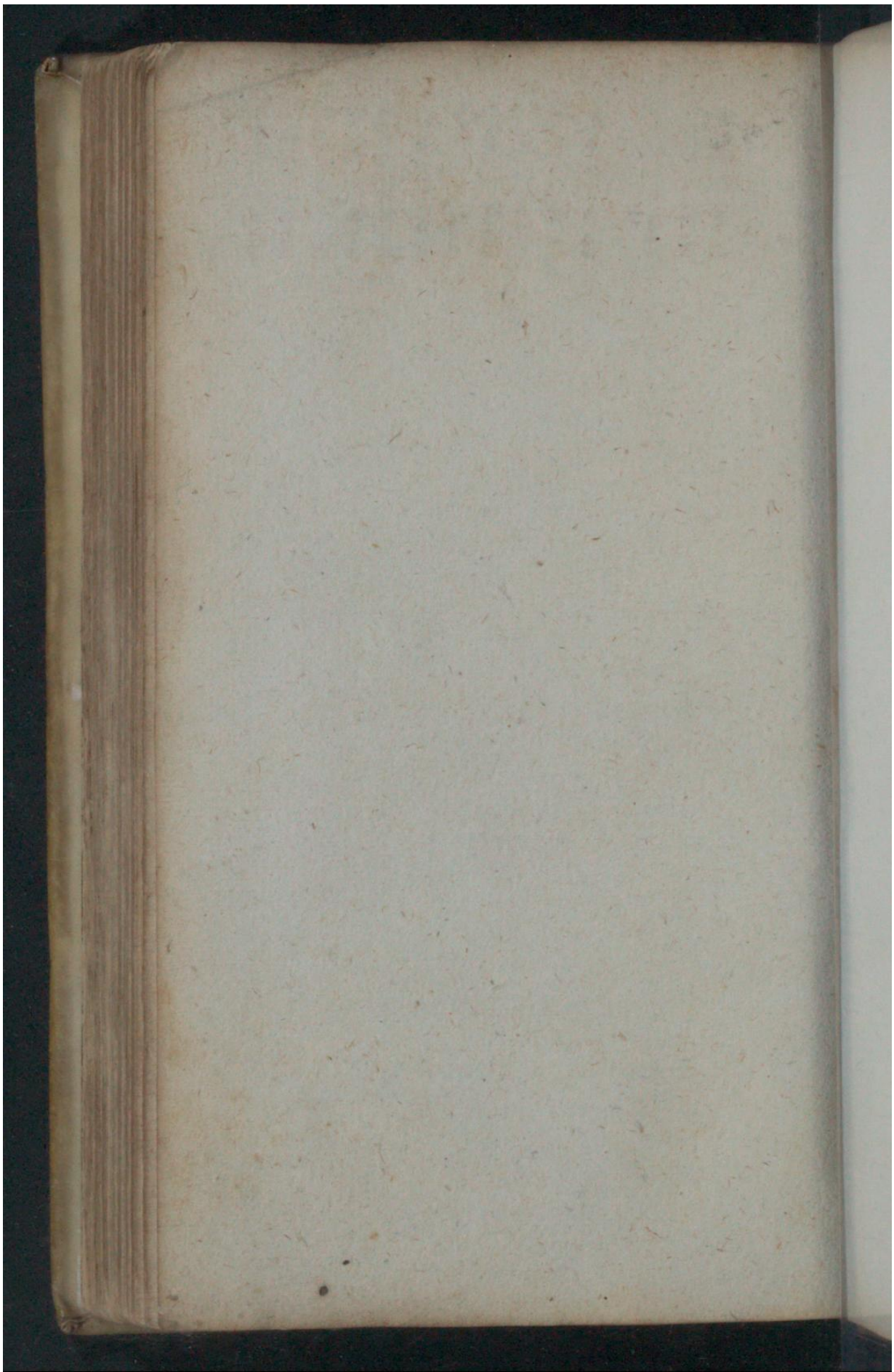

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

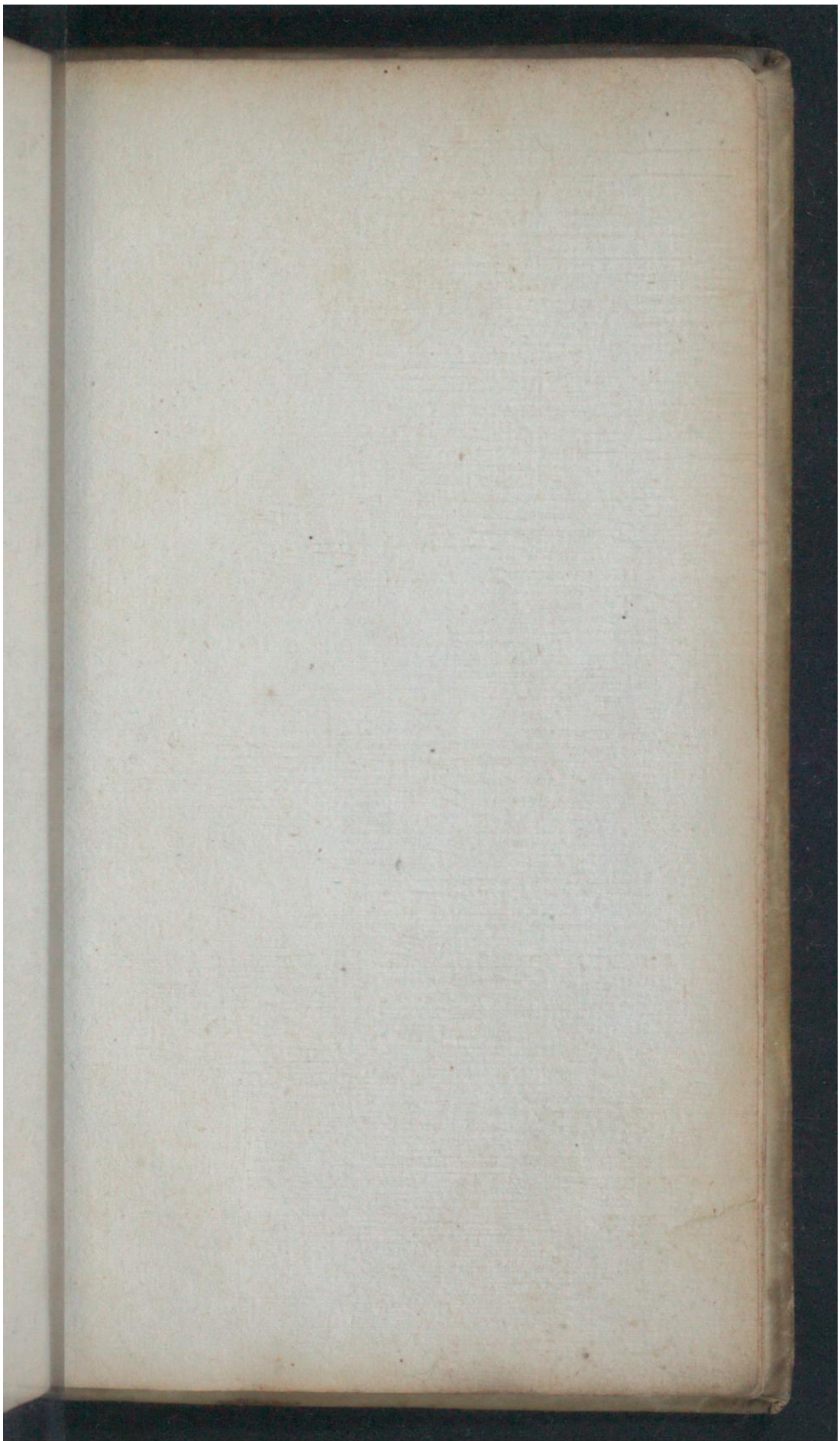

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

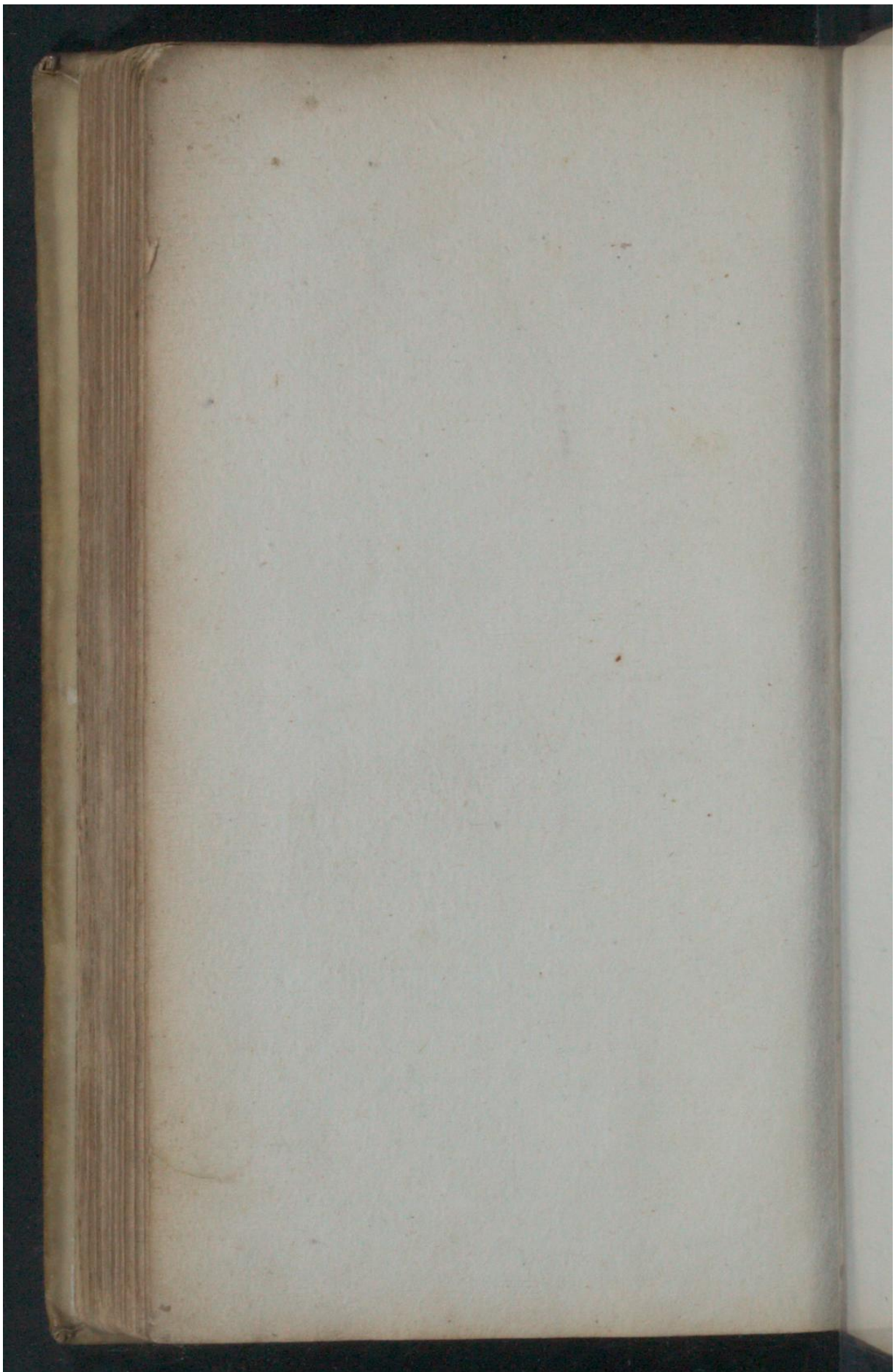

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

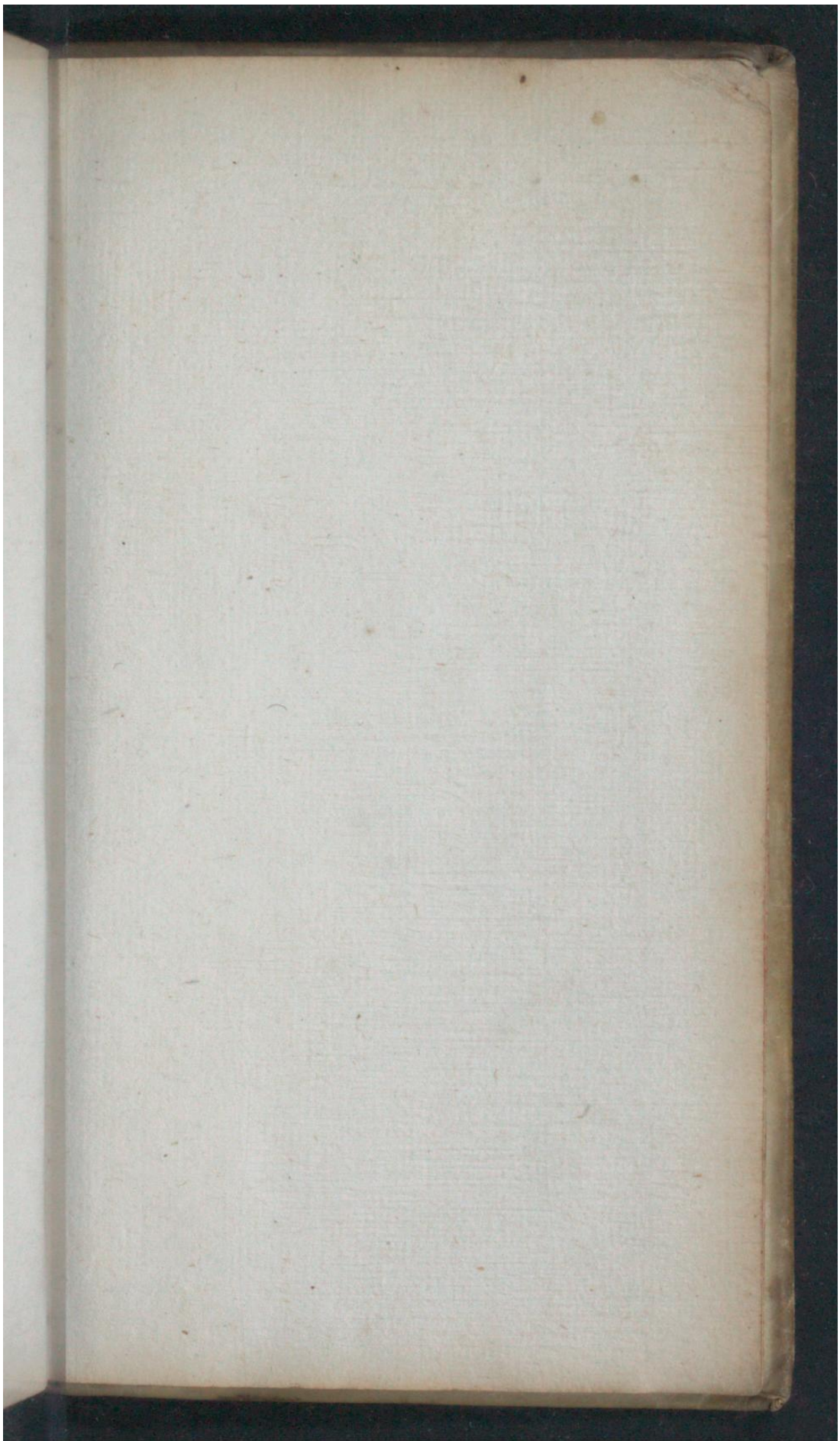

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

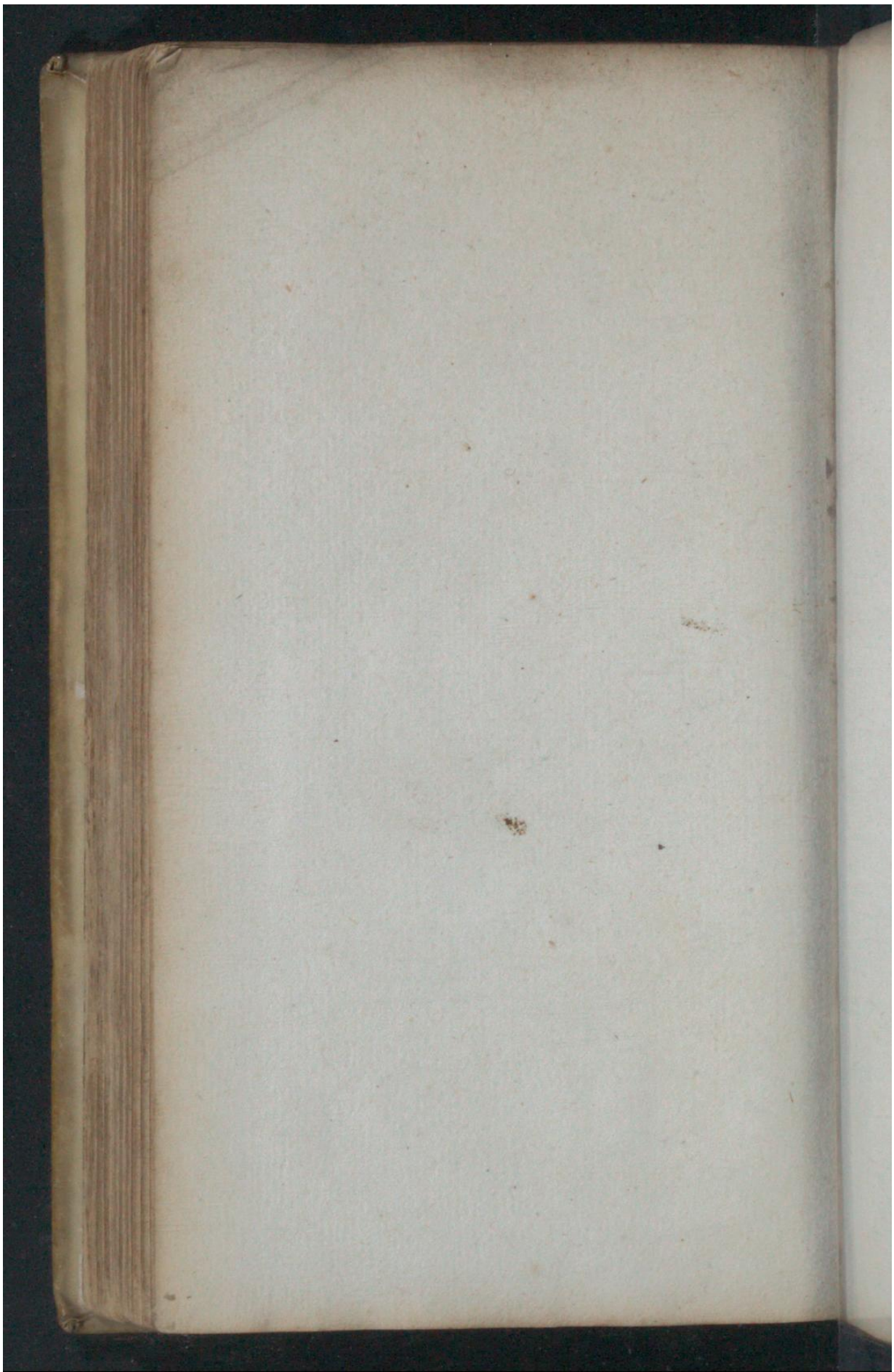

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

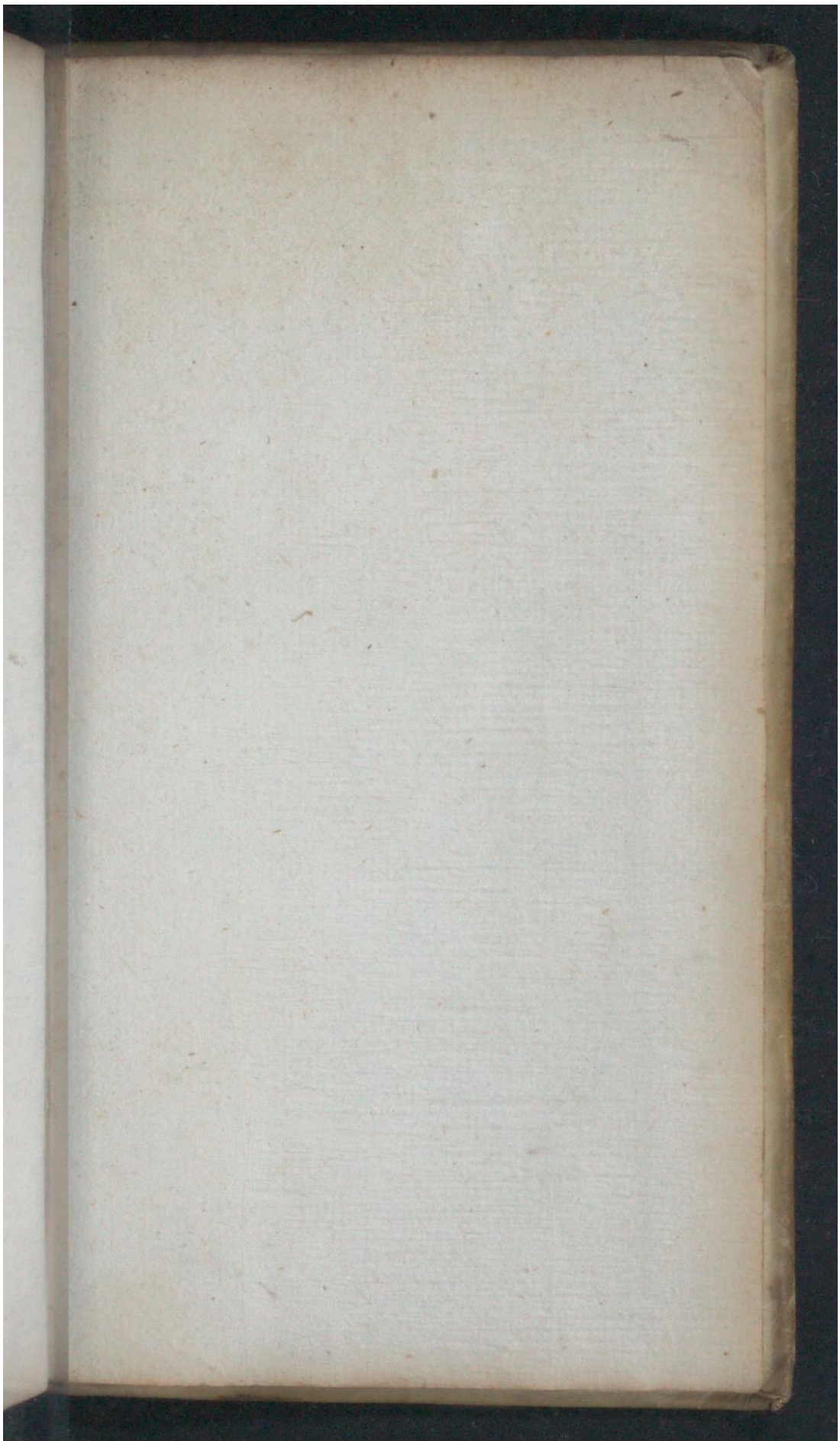

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

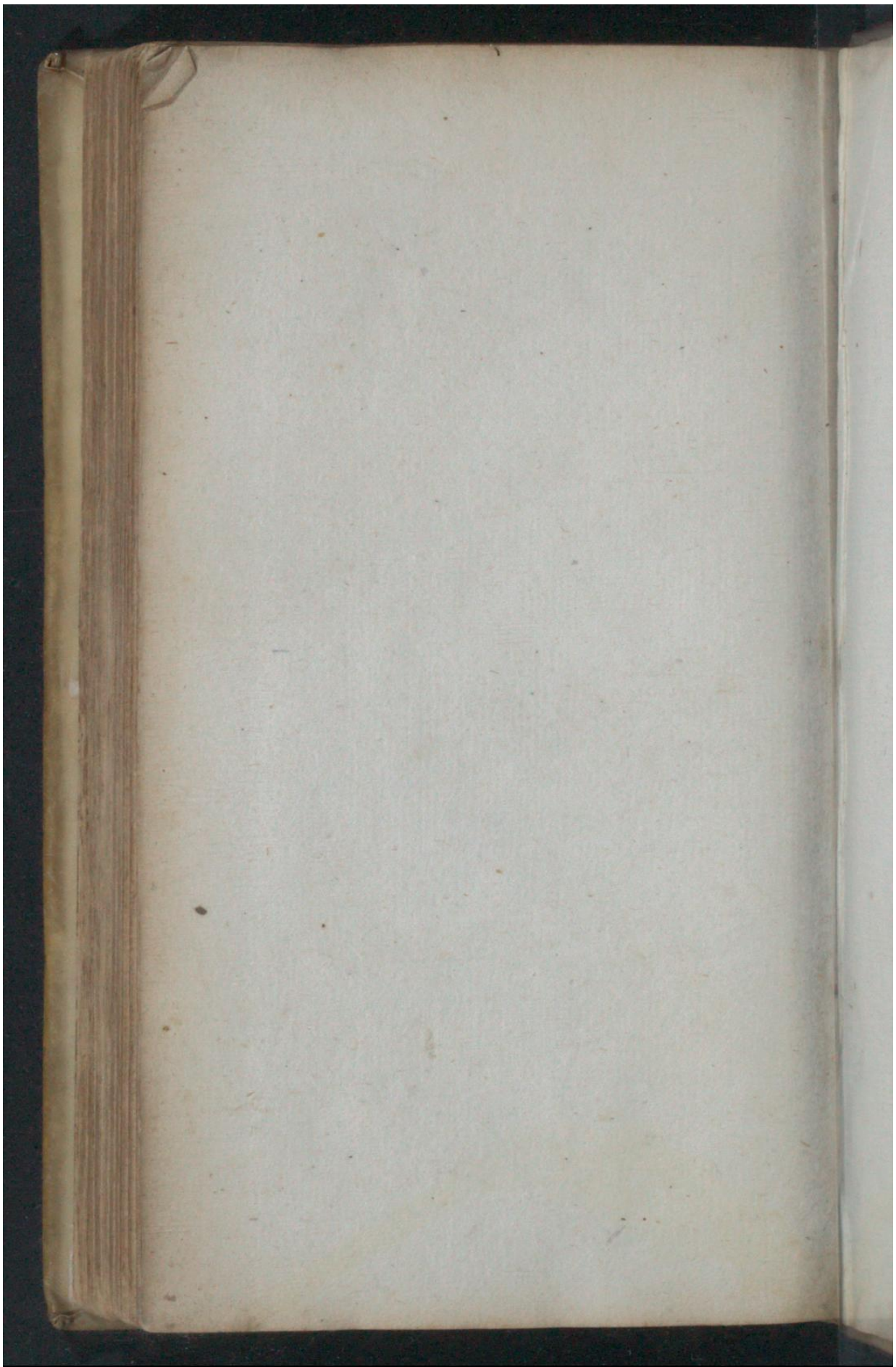

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12

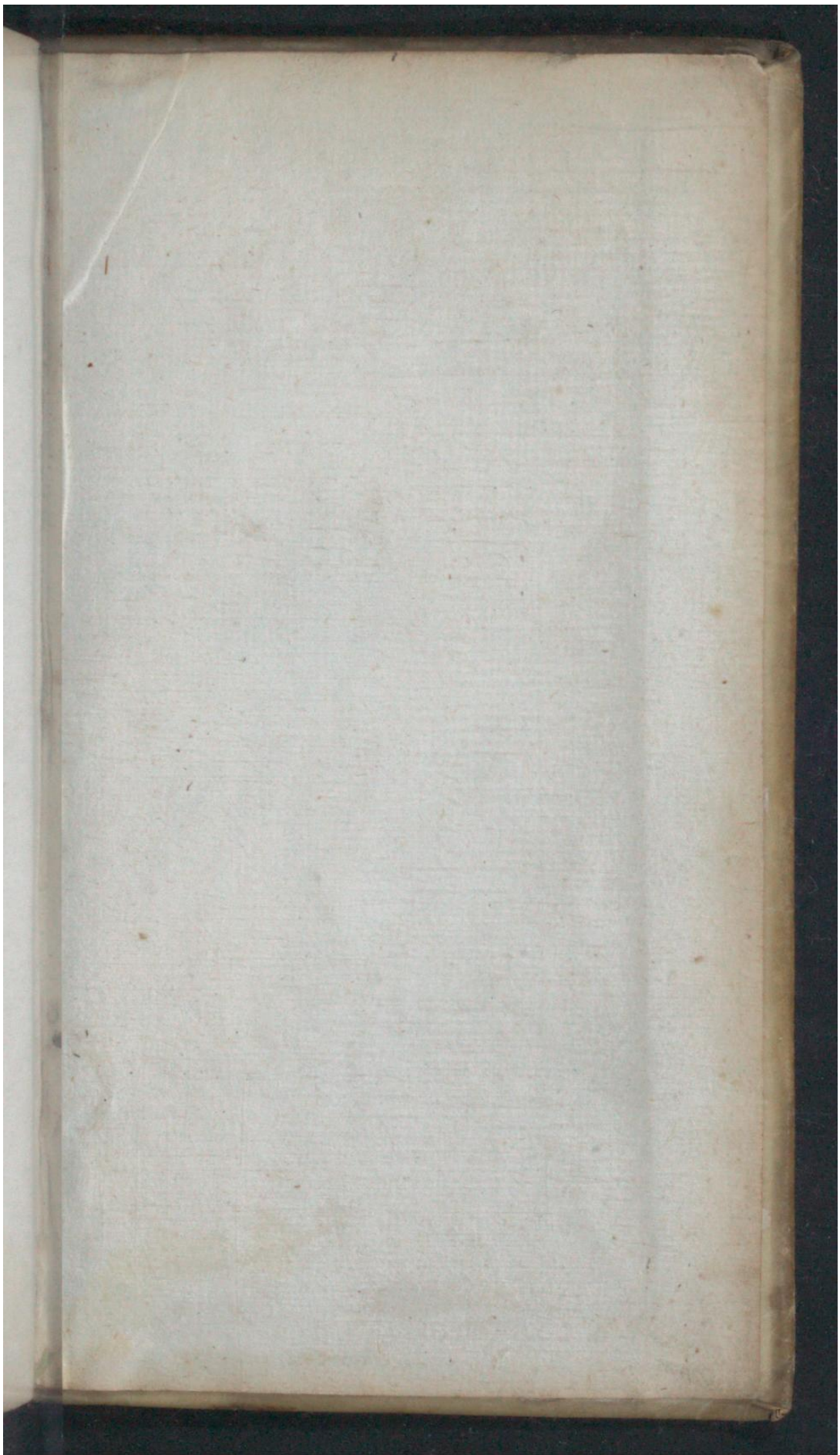

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 12